



รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ

การใช้แนวทางสหวิทยาการและการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการ
ผลิตไก่อุปะระหว่างด้าตลอดห่วงโซ่การผลิตเพื่อสร้างความยั่งยืน
ของอาชีพการเลี้ยงไก่อุปะระหว่างด้า
ในอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

โดย

สุวิทย์ โชติพันธ์ และคณะ

มิถุนายน 2560

สัญญาเลขที่ RDG 5920025

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ

การใช้แนวทางสหวิทยาการและการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการ
ผลิตไก่ประดู่หางดำตลอดห่วงโซ่การผลิตเพื่อสร้างความยั่งยืน
ของอาชีพการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ
ในอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

คณะผู้วิจัย

สุวิทย์ โชติฉันท	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายสุรเชษฐ์ ปิ่นทิพย์	กรมปศุสัตว์
นายสมบัติ ศุภประภากร	กรมปศุสัตว์
นายกมล ชัยอำมิตร	กระทรวงสาธารณสุข

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) ที่ได้ให้ทุนในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ทั้งสำนักงานปศุสัตว์อำเภอทุ่งช้าง สำนักงานสาธารณสุขอำเภอทุ่งช้าง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้ร่วมโครงการวิจัย ขอขอบคุณคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ให้โอกาสในการทำงานวิจัย เจ้าหน้าที่ของสำนักประสานงานโครงการวิจัยระบบการสร้างอาชีพการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือในการดำเนินงานอย่างดียิ่ง และขอขอบคุณเกษตรกรเครือข่ายผู้เลี้ยงไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ อ.ทุ่งช้าง จ.น่าน ที่ได้ร่วมกันขับเคลื่อนให้งานวิจัยนี้ดำเนินการไปด้วยดี

คณะผู้วิจัยหวังว่า ผลการศึกษานี้จะเป็นแนวทางการส่งเสริมระบบการเลี้ยงไก่พื้นเมืองประดู่หางดำเชียงใหม่ เพื่อผลักดันให้เกิดมาตรฐานระบบการผลิต และพัฒนาประสิทธิภาพการเลี้ยง เพื่อให้เป็นอาชีพของเกษตรกรไทยได้อย่างยั่งยืนดังเช่นเจตนารมณ์ของสำนักประสานงานโครงการต่อไป

คณะผู้วิจัย
มิถุนายน 2560

สรุปสาระสำคัญของงานวิจัย

Executive summary

การศึกษการใช้แนวทางสหวิทยาการและการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการผลิตไก่ประดู่หางดำตลอดห่วงโซ่การผลิตเพื่อสร้างความยั่งยืนของอาชีพการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำในอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่านมีจุดประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงไก่ประดู่หางดำอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน โดยใช้พันธุ์ไก่พื้นเมืองประดู่หางดำเป็นเครื่องมือในการสร้างอาชีพ เพื่อให้เกิดการสร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง ขยายกำลังการผลิตให้สอดคล้องกับปริมาณความต้องการในการบริโภค การปรับรูปแบบโซ่อุปทาน การสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าเนื้อไก่และไข่ไก่ประดู่หางดำ การขยายช่องทางการตลาดทั้งตลาดระดับบนและตลาดระดับชุมชน ผ่านการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรซึ่งเป็นผู้ขับเคลื่อนหลัก และมีเจ้าหน้าที่รัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องเป็นพี่เลี้ยงให้แก่กลุ่มเกษตรกร

งานวิจัยนี้ได้ใช้แนวทางวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research, PAR) เป็นแนวทางหลักในการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักของงานส่งเสริมอาชีพไก่ประดู่หางดำ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ มหาวิทยาลัย กรมปศุสัตว์ สาธารณสุข การปกครอง พัฒนาชุมชน เกษตร การท่องเที่ยวจังหวัดน่าน หน่วยงานเอกชน ได้แก่ โรงแรม ร้านอาหาร สื่อมวลชน และเชิญเข้าร่วมในการดำเนินงานตั้งแต่ช่วงแรกของงานวิจัย มีการทำงานในลักษณะสหสาขาวิชา (Multi-disciplinary approach) ใช้ CIPP model เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์บริบทของกลุ่ม วางแผนการดำเนินการตลอดโซ่การผลิตตั้งปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตของการดำเนินงาน การวิจัยได้ศึกษาโครงสร้างและรูปแบบการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไก่ประดู่หางดำทุ่งช้าง วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและภาวะคุกคามของอาชีพการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ ความสามารถในการผลิต วิเคราะห์ความต้องการในการบริโภค เพื่อทำการวางแผนการผลิตของกลุ่มเกษตรกรให้สอดคล้องปริมาณความต้องการการบริโภคในพื้นที่ ปรับรูปแบบของโซ่อุปทานเพื่อลดต้นทุนการผลิต และการสร้างมูลค่าสินค้าเพิ่ม สร้างการรับรู้ด้านภาพลักษณ์สินค้าผ่านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่น่าสนใจและแสดงข้อมูลของสินค้า การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เช่น บ้ายโปสเตอร์ขนาดใหญ่ แผ่นพับ การออกแบบบูตและเข้าร่วมงานต่างๆ ของทั้งระดับอำเภอ จังหวัด และระดับประเทศ เป็นต้น มีระบบบัญชีของกลุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลผลการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร และมีการวิเคราะห์ความพึงพอใจของสมาชิกเกษตรกรต่อการดำเนินงานของกลุ่ม โดยการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการศึกษาพบว่า มีเกษตรกรสมัครเป็นสมาชิกของกลุ่มมากขึ้น จาก 17 รายในปีที่สอง เป็น 41 รายในปีที่สาม และยังมีเกษตรกรเข้ามาสมัครเป็นสมาชิกเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ นอกจากนี้กลุ่มได้สร้างเครือข่ายการค้าขายกับเกษตรกรกลุ่มอื่นๆ ทั้งภายในจังหวัดน่านและจังหวัดอื่นๆ ในด้านปริมาณการบริโภคเนื้อไก่ในอำเภอทุ่งช้างและอำเภอใกล้เคียงมีประมาณ 3,430 ตัวต่อสัปดาห์ กำลังการผลิตของกลุ่มเกษตรกรเพิ่มขึ้นจาก 6,000 ตัวต่อปีในปีที่สอง เป็น 27,933 ตัวต่อปีในปีที่สาม หรือเพิ่มกว่า 465.3% กลุ่มเกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของโซ่อุปทานจากแบบดั้งเดิม เป็นแบบสมัยใหม่ที่มีการตัดพ่อค้าคนกลางออกไป เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการถูกกดราคา ปรับรูปแบบของระบบการผลิต

ตลอดโซ่อุปทาน ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เพื่อลดต้นทุนการผลิต และการสร้างโซ่คุณค่า เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ การเพิ่มมูลค่าสินค้าและการผลิตสินค้าให้ตอบสนองต่อความพอใจและความต้องการของผู้บริโภค และการสร้างช่องทางการจำหน่ายสินค้าที่มีความหลากหลาย ทั้งตลาดระดับบน และตลาดระดับชุมชน การขยายโอกาสทางการตลาดทั้งการสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย ได้แก่ การผลิตพ่อแม่ไก่พันธุ์ แม่ไก่ไข่ ไก่ขุนมีชีวิต เนื้อไก่สด ไก่แยกส่วน ไข่ไก่ประดู่หางดำ การคิดค้นเมนูอาหารจากเนื้อไก่ประดู่หางดำที่ตรงกับความต้องการผู้บริโภคในตลาดระดับบนได้แก่ เมนูไก่ประดู่หางดำต้มน้ำปลา คั่วกลิ้งไก่ประดู่หางดำ ไก่สมุนไพร ส่วนเมนูอาหารสำหรับตลาดชุมชนได้แก่ ลาบไก่ แกงอ่อมไก่ ไก่ประดู่หางดำต้มน้ำปลา รวมถึงการขยายช่องทางการจำหน่ายทั้งตลาดไก่มีชีวิต เนื้อไก่ และผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายในตลาดชุมชนและตลาดระดับบน มีการสร้างภาพลักษณ์สินค้า โดยกำหนดสินค้าให้เป็นเนื้อไก่และผลิตภัณฑ์ที่มีความปลอดภัยทางอาหาร เลี้ยงไก่ด้วยระบบการปล่อยธรรมชาติ ไก่มีความสุข ด้วยมาตรฐานฟาร์มไก่พื้นเมืองแบบปล่อยอิสระ เนื้อไก่ผ่านการฆ่าและชำแหละจากโรงฆ่า และโรงแปรรูปที่ได้รับการรับรองมาตรฐานความปลอดภัยจากกรมปศุสัตว์ เนื้อไก่มีความนุ่ม รสชาติแตกต่างจากเนื้อไก่เนื้อพันธุ์ผสมทางการค้าที่เลี้ยงในฟาร์มและไก่พื้นเมืองพันธุ์อื่นๆ จากการดำเนินงานดังกล่าว ในปี 2559 กลุ่มเกษตรกรมีผลกำไรจากการประกอบการทั้งสิ้น 1,864,597.00 บาท

งานวิจัยครั้งนี้พบว่า จากการดำเนินงานด้วยแนวทางสหสาขาวิชาแบบมีส่วนร่วม ทำให้เกิดความร่วมมือและความช่วยเหลือจากภาครัฐและเอกชน ทั้งในรูปแบบงบประมาณสนับสนุนและรูปแบบการส่งเสริมการทำงานด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านการตลาด ในด้านงบประมาณสนับสนุนพบว่า มีหน่วยงานรัฐจากหลากหลายหน่วยงานให้การสนับสนุนในปี 2559-2560 มากกว่า 3,000,000 บาท และในปี 2561 อีก 3,000,000 บาท และมีการวางแผนในการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2562 แล้ว ในด้านการสนับสนุนด้านการตลาด ได้มีหน่วยงานรัฐ เช่นโครงการพระราชดำริ การท่องเที่ยวจังหว็ด่าน และหน่วยงานเอกชน เช่น มูลนิธิเพื่อนพึ่ง (ภา) ยามยาก สภากาชาดไทย เข้ามาให้คำแนะนำด้านการตลาด และการจัดหาตลาดรองรับสินค้าของกลุ่ม โดยเฉพาะตลาดในระดับบน ได้แก่ โรงแรมในจังหวัดน่าน และชั้นวางสินค้าของมูลนิธิเพื่อนพึ่ง (ภา) ยามยาก สภากาชาดไทย ในห้างเซ็นทรัล ชิดลม กลุ่มเกษตรกรเองก็มีความสามารถในการดำเนินงานได้เอง และมีความต่อเนื่อง มีการวางแผนโครงสร้างและหน้าที่การทำงานที่ชัดเจน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ แผนการทำงานและกิจกรรมต่างๆ และมีการแบ่งผลกำไรส่วนหนึ่งในการจัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการทำงานของกลุ่ม บ่งชี้ให้เห็นว่า กลุ่มมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ส่วนปัญหาการผลิตของเกษตรกร ได้แก่ ปัญหาด้านการผลิตลูกไก่ของศูนย์ผลิตพันธุ์ชุมชน (Community breeding center) โดยเปอร์เซ็นต์ฟักของลูกไก่จากตู้ฟัก ต่ำกว่ามาตรฐาน ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาไฟดับบ่อยครั้ง ซึ่งบางครั้งดับเป็นเวลานานกว่า 12 ชั่วโมง ทำให้ไม่สามารถควบคุมอุณหภูมิของตู้ฟักได้ ทางกลุ่มได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการส่งเสริมให้สมาชิกเกษตรกรเลี้ยงไก่พันธุ์เองโดยใช้วิธีการฟักไข่ให้แม่ไก่ฟักตามธรรมชาติและแยกลูกไก่ออกมา และการซื้อลูกไก่ขุนจากฟาร์มผลิตพันธุ์จากกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่เข้ามาทดแทน

ได้มีการวิเคราะห์ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ปัญหาและอุปสรรคพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่พึงพอใจกับการดำเนินงานของกลุ่ม และต้องการเป็นสมาชิกต่อไป เกษตรกรได้เสนอแนะแนวทางการดำเนินงานของกลุ่มเพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างยั่งยืน และพึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุด อย่างไรก็ตาม เกษตรกร 45% เท่านั้น ที่กล่าวว่ามีส่วนร่วมกิจกรรมของกลุ่ม ซึ่งอาจเกิดจากกลุ่มมีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้น ทำให้การสื่อสารไม่ทั่วถึง ซึ่งแนวทางการแก้ไขปัญหานี้คือการเพิ่มการสื่อสารภายในกลุ่มให้มากขึ้น สนับสนุนให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ให้มากขึ้น และใช้วิธีการสื่อสารแบบสองทาง

ในด้านความยั่งยืนของของวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองฯ พบว่า เกษตรกรมีการบริหารจัดการกลุ่มอย่างเป็นระบบ มีโครงสร้างของคณะทำงานที่ชัดเจน มีการจัดทำวิสัยทัศน์ เป้าหมายของกลุ่มทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว รวมถึงการจัดทำแผนการดำเนินงานที่สอดคล้องกับเป้าหมาย การตัดสินใจในการทำงานขึ้นกับคณะกรรมการกลุ่มและสมาชิก ไม่ได้ขึ้นกับตัวบุคคล เกษตรกรหลายรายได้มีการเลี้ยงไก่เป็นอาชีพหลักของครอบครัว ซึ่งทั้งหมดเป็นตัวอย่างที่ดีถึงความต่อเนื่องและความยั่งยืนของการเลี้ยงไก่พื้นเมือง และเกษตรกรสามารถดำเนินงานได้โดยไม่ต้องพึ่งพานักวิจัยมากนัก โดยบทบาทของนักวิจัยและหน่วยงานรัฐสามารถถอยออกมาเป็นผู้สนับสนุนเท่านั้น

ในการผลักดันเชิงนโยบาย ได้มีการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy brief) และการนำเสนอผลงานวิจัยให้เจ้าหน้าที่รัฐในระดับนโยบายในการประชุมร่วมกัน การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ และการออกบูตในทุกระดับ ทั้งระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ ทำให้แผนการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร ได้ถูกบรรจุในโครงการตามแผนปฏิบัติการด้านการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดน่าน ประจำปี 2559 และเป็นกลุ่มเกษตรกรเป้าหมายในการพัฒนาโครงการ Smart farmer ของโครงการบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ เรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล “โครงการเกษตรทันสมัย เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรอินทรีย์ ในปีงบประมาณ 2560 และโครงการส่งเสริมและยกระดับอาชีพการเลี้ยงไก่พื้นเมืองประตูทางดำเพื่อผลิตเนื้อไก่และไข่ไก่พื้นเมืองอินทรีย์ที่มีความปลอดภัยทางอาหาร และเพื่อเป็นอาชีพทดแทนการปลูกข้าวโพด เพื่อลดการทำลายพื้นที่ป่าและแก้ไขปัญหาหมอกควันในภาคเหนือ ผ่านโครงการภายใต้งบประมาณของจังหวัด/กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนในปีงบประมาณ 2561 ซึ่งจากการดำเนินงานทั้งหมดดังกล่าว จะทำให้เกิดการขยายผลงานวิจัยไปสู่ผลกระทบทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมที่กว้างขึ้น จากในระดับอำเภอไปสู่ระดับจังหวัด ส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรและผู้ที่สนใจสามารถมีรายได้จากอาชีพการเลี้ยงไก่ประตูทางดำได้อย่างต่อเนื่อง มีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ตอบโจทย์วิจัยที่ว่า ไก่พื้นเมืองประตูทางดำ เกษตรกรเป็นเจ้าของพันธุ์ไก่ เป็นเครื่องมือในการสร้างโอกาส สร้างอาชีพให้แก่เกษตรกรได้อย่างยั่งยืน และตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคด้านความปลอดภัยทางอาหารและความต้องการด้านการบริโภค

**การใช้แนวทางสหวิทยาการและการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการผลิตไก่ประดู่หางดำตลอดห่วงโซ่
การผลิตเพื่อสร้างความยั่งยืนของอาชีพการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ
ในอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน**

สุวิทย์ โชติพันธ์,¹ สุรเชษฐ์ ปินทิพย์,² สมบัติ ศุภประภากร,³ และกมล ชัยอำมิตร⁴

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าของการผลิตไก่ของกลุ่มเกษตรกรวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงไก่ประดู่หางดำทุ่งช้าง เพื่อให้ผลิตเนื้อไก่สดประดู่หางดำและผลิตภัณฑ์ให้เพียงพอต่อความต้องการและตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค ดำเนินการตั้งแต่เดือนมกราคม 2559-มิถุนายน 2560 การศึกษานี้ใช้แนวทางสหวิทยาการและการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้อง มีการใช้ CIPP model เป็นเครื่องมือการทำงาน ได้วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโครงการและเชิญเข้าร่วมการทำงานตั้งแต่ช่วงเริ่มต้น รวบรวมข้อมูลการบริโภคไก่สดในอำเภอทุ่งช้างและอำเภอใกล้เคียง รวมถึงกำลังการผลิตของกลุ่มเพื่อวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการการบริโภคปรับเปลี่ยนห่วงโซ่อุปทานของการผลิตสินค้าและพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าของสินค้า มีการวางตำแหน่งสินค้าเป็นสินค้าที่มีความปลอดภัยทางอาหาร เลี้ยงในระบบที่ไก่มีความสุข และผ่านกระบวนการแปรรูปที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากรัฐ พัฒนาตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ให้มีความน่าสนใจ พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายและขยายช่องทางการจำหน่ายทั้งตลาดชุมชนและตลาดระดับบน ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแก่หน่วยงานรัฐเพื่อสนับสนุนให้การพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างและหน้าที่ให้มีความชัดเจนขึ้น ผลผลิตไก่สดและผลิตภัณฑ์เพิ่มจากปีก่อน 465.3% ผลการดำเนินงานปี 2559 มีผลกำไร 1,864,597.00 บาท มีการปรับเปลี่ยนห่วงโซ่อุปทานจากแบบดั้งเดิมเป็นแบบสมัยใหม่และการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้ซื้อและเกษตรกรมากขึ้น เนื้อไก่สดและผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้มีหลากหลาย ได้แก่ พ่อแม่พันธุ์ไก่ แม่ไก่ไข่ ไก่ขุนมีชีวิต เนื้อไก่สด ไก่แยกส่วน เมนูอาหารจำนวน 5 เมนู และไข่ไก่พื้นเมือง เพื่อตอบสนองผู้ซื้อในแต่ละกลุ่ม ในด้านการสนับสนุนเชิงนโยบาย โครงการสนับสนุนศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรได้ถูกบรรจุในแผนปฏิบัติการด้านการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดน่านปี 2559 กลุ่มเกษตรกรได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ และเป็นกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาเป็น smart farmer ของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาตามโครงการไทยแลนด์ 4.0 ในด้านความพึงพอใจ สมาชิกเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการทำงานของกลุ่มแต่พบว่ามีเพียง 45% ของสมาชิกกลุ่มที่มีส่วนร่วมกับกิจกรรมของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ ปัญหาการดำเนินงานหลักคือ ปัญหาการฟักออกของลูกไก่ของศูนย์เพาะขยายพันธุ์ของกลุ่มต่ำกว่ามาตรฐานเนื่องจากปัญหาไฟฟ้าดับบ่อยครั้ง การศึกษานี้สรุปได้ว่า การใช้แนวทางสหวิทยาการแบบมีส่วนร่วมเป็น

¹ คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

² สำนักงานปศุสัตว์อำเภอทุ่งช้าง จ.น่าน กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

³ สำนักมาตรฐานการปศุสัตว์ สำนักงานปศุสัตว์เขต 5 กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

⁴ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน กระทรวงสาธารณสุข

เครื่องมือ และกลุ่มเกษตรกรเป็นผู้ขับเคลื่อนและมีภาคีต่างๆ เป็นฝ่ายสนับสนุน ทำให้กลุ่มพัฒนาขึ้น มีศักยภาพในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุความยั่งยืนของธุรกิจอาชีพการเลี้ยงไก่พื้นเมือง

คำสำคัญ: ไก่พื้นเมืองประตู่หางดำ, ห่วงโซ่อุปทาน, ความปลอดภัยทางอาหาร, การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต, สหสาขาวิชา

The use of multi-disciplinary and participatory approach to manage the production system throughout the production chain of Indigenous chicken meat (Pradu-Hangdum) to address the sustainability of indigenous chicken raising in Thung Chang district, Nan province

Suwit Chotinun⁵, Surached Pintip⁶, Sombat Supaprapakorn⁷, and Kamol Chaarmite⁸

Abstract

The main objective of this study was to develop supply chain and value chain of the Thung Chang Indigenous Raising Community Enterprise to increase productivity of chicken meats and its products in order to address demands of consumer. The project was implemented during January 2016-June 2017. The multidisciplinary and participatory approach was used and the CIPP model was applied. Stakeholder analysis was done to identify key stakeholders and invited those to the study since the project beginning. Data on chicken meat consumption in Thung Chang and nearby districts, as well as the capacity of chicken meat production of the Community Enterprise were analyzed in order to balance its supply with consumer demands. The supply chain was recreated, the value chain was developed, and product's identity was identified as a food safety, animal welfare, and government's standard products. Branding and packaging development was done for marketing promotion. Development of product lines, as well as increasing of distribution channels, both in the high - end market and community market were also implemented. A policy-level officer was advocated to promote the potentiality of the Community Enterprise. The results of the study revealed that the community enterprise showed the explicit structure and responsibility. The chicken productivity in 3rd year increased up to 465.3% compared with its productivity in 2nd year. In 2016, the net profit of the community enterprise was 1,864,597.00 Baht. The supply chain was recreated from traditional structure to modern structures, which middlemen were excluded and information exchange among distributors and farmers were more addressed. Additional product lines were developed, including parent chicken, layer chicken, live fattening chicken, fresh and chilled chicken meat, and indigenous chicken egg to meet the demands of each consumer. For policy advocacy, the planning for potentiality improvement of the Community Enterprise was already endorsed in the Agricultural and Cooperatives Development Plan of Nan Province in 2016. Furthermore, the Community

⁵ Faculty of Veterinary Medicine, Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand

⁶ Thung Chang District Livestock Office, Department of Livestock Development, Ministry of Agriculture and Cooperatives, Nan, Thailand

⁷ The 5th Regional Livestock Office, Department of Livestock Development, Ministry of Agriculture and Cooperatives, Chiang Mai, Thailand

⁸ Thung Chang District Public Health Office, Ministry of Public Health, Nan, Thailand

Enterprise was supported by associating stakeholders, including the budget and the farmers' group was included in the smart farmer project, according to the Thailand's 20-Year National Strategy and Thailand 4.0. Most of the farmers were satisfied with the progression of the Community Enterprise, however, 45% of the farmers indicated that they frequently participated in the activities of the Community Enterprise. The main problem of the Community Enterprise was the low hatchability of the community breeding center, which is caused by power supply problem. This study could be concluded that the use of multi-disciplinary and participatory approach, which activities were mainly driven by the Community Enterprise and assisted by associated stakeholders, were an effective tool for the Community Enterprise improvement and the former group had capability for continue to work in order to address the sustainability of indigenous chicken raising business.

Key words: Pradu-handum indigenous chicken, supply chain, food safety, production performance enhancement, multidiscipline

สารบัญ

		หน้า
บทที่ 1	บทนำ	
	วัตถุประสงค์งานวิจัย	3
บทที่ 2	การตรวจเอกสาร	4
บทที่ 3	วิธีการศึกษา	9
บทที่ 4	ผลการศึกษา	
	รายชื่อเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ และการบริหารงาน	13
	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	
	การบริหารจัดการกลุ่ม	15
	การเตรียมความพร้อมในการดำเนินงานในปีที่ 3	18
	ข้อมูลปริมาณการผลิตในปีที่ผ่านมาของกลุ่ม	27
	ปริมาณการบริโภคเนื้อไก่ภายใน อ.ทุ่งช้าง จ.น่าน	27
	ปฏิทินการบริโภคเนื้อไก่ในพื้นที่	28
	การวางแผนการจัดการตลอดห่วงโซ่อุปทานของกลุ่ม	31
	รูปแบบการจัดการการเลี้ยงและสุขภาพของกลุ่ม	35
	เกษตรกร	
	การพัฒนาช่องทางการจำหน่ายเนื้อไก่สด	38
	การสร้างการรับรู้ด้านไก่พื้นเมืองประตูทางดำให้แก่	48
	ผู้บริโภค	
	การบริหารการเงินและบัญชีกลุ่ม	50
	ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ และการต่อยอด	54
	ผลงานวิจัย	
	ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการดำเนินงานของกลุ่ม	55
บทที่ 5	วิจารณ์ผล	57
	การบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกร	57
	การพัฒนาจัดการห่วงโซ่อุปทาน	62

	การทำงานเชิงบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ	64
บทที่ 6	สรุปผล	66
	เอกสารอ้างอิง	70
	ภาคผนวก	75

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	รายชื่อของสมาชิกกลุ่มเกษตรกร	13
2	คณะกรรมการฝ่ายบริหารจัดการกลุ่ม	16
3	คณะกรรมการฝ่ายการผลิต	16
4	คณะกรรมการฝ่ายการตลาด	17
5	คณะกรรมการฝ่ายการเงินและบัญชี	17
6	รายนามกรรมการที่มีอำนาจลงนามผูกพันของกรรมการกลุ่ม	18
7	ข้อมูลผลผลิตลูกไก่ของกลุ่มในการดำเนินการในปีที่ 2	27
8	ปริมาณการจำหน่ายเนื้อไก่สดจากแผงจำหน่ายไก่สดใน อ.ทุ่งช้าง จ.น่าน	28
9	ช่วงที่มีความต้องการบริโภคไก่พื้นเมือง/ไก่ผสมพื้นเมืองมากที่สุด	28
10	ปฏิทินการผลิตไก่ขุนเพื่อจำหน่ายเป็นไก่สดของกลุ่มเกษตรกร	29
11	แสดงผลผลิตลูกไก่จากศูนย์เพาะขยายพันธุ์ของกลุ่มเกษตรกร	31
12	ปริมาณไก่ผลิตไก่พ่อแม่พันธุ์ของเกษตรกรและจำนวนลูกไก่ที่ผลิตได้	33
13	กำลังการผลิตไก่ขุนของกลุ่มเกษตรกร	34
14	ปริมาณไก่ขุนที่กลุ่มซื้อจากเครือข่ายเกษตรกรอื่น ในจังหวัดน่าน	35
15	สูตรอาหารไก่พื้นเมือง อายุ (4-23 สัปดาห์)	36
16	สูตรอาหารไก่พื้นเมือง ไก่พ่อแม่พันธุ์ อายุ 23 สัปดาห์ขึ้นไป	36
17	โปรแกรมวัคซีนในไก่ขุน	37
18	โปรแกรมวัคซีนในไก่พ่อแม่พันธุ์	37
19	ภูมิสำเนาของผู้ตอบแบบสอบถาม	39
20	ประเภทอาหารจากเนื้อไก่พื้นเมืองที่ได้รับประทานมากที่สุด	39
21	แสดงปริมาณการจำหน่ายเนื้อไก่ในแต่ละช่องทาง	41
22	แสดงผลการสำรวจด้านผลของการสร้างการรับรู้ไก่พื้นเมืองประตูทางดำ ของประชาชนในอำเภอทุ่งช้าง	48
23	รายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์กลุ่มปี 2559	50
24	ต้นทุนการผลิตของกลุ่มเกษตรกร	51
25	งบกำไรขาดทุนของกลุ่มเกษตรกร	52
26	งบดุลของกลุ่มเกษตรกร	53

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดงานวิจัย	12
2 โครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรวิสาหกิจเลี้ยงไก่ประดู่ทุ่งช้าง	15
3 กระบวนการ CIPP model ที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน เครือข่าย	19
4 กรอบการทำงานที่ได้จากการประชุมกลุ่มเกษตรกร	25
5 แผนการดำเนินการของกลุ่มในปีที่สาม เพื่อพัฒนาการเลี้ยงไปสู่ระบบ อาชีพที่ยั่งยืน	26
6 แผนผังรูปแบบการดำเนินงานของกลุ่ม	30
7 แสดงการจัดการต้นน้ำของกลุ่มเกษตรกร	42
8 การจัดการกลางน้ำของห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มเกษตรกร	43
9 การจัดการปลายน้ำของห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มเกษตรกร	44
10 การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าของการผลิตเนื้อไก่ประดู่หางดำ	45
11 การเปลี่ยนแปลงของการจัดการห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มเกษตรกรจาก แบบดั้งเดิมมาเป็นแบบสมัยใหม่	46
12 การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการ	49

บทที่ 1

บทนำ

การเลี้ยงไก่พื้นเมือง หรือไก่บ้าน อยู่คู่กับสังคมชนบทของประเทศไทยเรามาช้านาน แต่อย่างไรก็ตาม แต่ละครัวเรือนจะเลี้ยงจำนวนไม่มากนัก โดยมีไก่พื้นเมือง 10-20 ตัวต่อครัวเรือน ลักษณะการเลี้ยงส่วนใหญ่เป็นแบบปล่อยให้หากินเอง ค่อยๆขยายอาหารตามธรรมชาติ หรืออาจให้อาหารเสริมบ้าง เช่น เศษอาหารหรือปลายข้าว ให้กินเป็นบางครั้ง นอกจากนี้ เนื้อของไก่พื้นเมืองยังเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค เนื่องจากมีรสชาติอร่อย มีไขมันน้อยกว่า เนื้อนุ่มกว่าไก่เนื้อ ประกอบอาหารได้หลายอย่าง และราคาแพงกว่าไก่เนื้อที่เลี้ยงในฟาร์ม จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ไก่พื้นเมือง เป็นที่ต้องการของตลาด แต่อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านโดยทั่วไป ยังไม่ค่อยให้ความสำคัญต่อการเลี้ยง และการป้องกันโรคในไก่พื้นเมืองเท่าไรนัก ทำให้ในบางปีที่มีการระบาดของโรคที่รุนแรงในไก่พื้นเมือง แต่เกษตรกรก็ไม่ได้สนใจนัก เนื่องจากหลังเกิดโรคระบาด ก็เริ่มต้นเลี้ยงกันใหม่ แต่หากมีการดูแลเอาใจใส่ด้านการเลี้ยงที่ดี และมีการทำวัคซีนป้องกันโรคระบาดที่สำคัญแล้ว จะลดปัญหาไก่ตายหรือโรคระบาดไปได้มาก ซึ่งผู้เลี้ยงสามารถขยายจำนวนที่เลี้ยง เพื่อให้เป็นแหล่งรายได้หนึ่งของครอบครัวได้

อย่างไรก็ตาม ไก่พื้นเมืองที่เกษตรกรเลี้ยงนั้น มีการปล่อยให้ผสมพันธุ์กันเองตามธรรมชาติ ทำให้ไก่พื้นเมืองที่เลี้ยงทั่วไป ไม่ได้คงลักษณะที่เป็นพันธุ์แท้ ดังนั้นคุณลักษณะเด่นประจำพันธุ์นั้นแทบจะไม่ปรากฏ ทำให้ไก่พื้นเมืองนั้นไม่มีความโดดเด่น จึงได้มีการวิจัยการปรับปรุงพันธุ์ไก่ประดู่หางดำซึ่งเป็นไก่พื้นเมืองของไทย ให้เป็นไก่พื้นเมืองพันธุ์แท้ ซึ่งมีลักษณะทางพันธุกรรมที่ดี และเป็นจุดเด่น กล่าวคือ มีลักษณะเฉพาะของสายพันธุ์ ได้แก่ ขนลำตัวสีดำ ปากสีดำ และแข้งสีดำ(อานวยและคณะ, 2550) ทำให้เป็นที่ต้องการของตลาด และให้ผลผลิตในเชิงเศรษฐกิจที่สูงกว่าไก่พื้นเมืองทั่วไป ทั้งด้านการให้ไข่ น้ำหนักตัวและ นอกจากนี้ ยังสามารถเลี้ยงดูในสภาพการเลี้ยงดูในชนบทได้เป็นอย่างดี โดยทั่วไป ในการผลิตสินค้าเกษตร โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยนั้น จะมีปริมาณผลผลิตที่ไม่เพียงพอและไม่สม่ำเสมอ ทำให้ไม่เป็นที่สนใจของตลาด นอกจากนั้น ยังไม่สามารถต่อรองกับผู้ค้าได้ นอกจากนี้ ในปัจจุบันผู้บริโภคได้ตระหนักถึงความปลอดภัยในการบริโภคอาหาร ดังนั้น ในระบบการผลิตจึงต้องคำนึงถึงความปลอดภัยต่อผู้บริโภคด้วย ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยในการพัฒนาระบบการเลี้ยงไก่พื้นเมือง เช่นไก่ประดู่หางดำให้สามารถพัฒนาเป็นอาชีพ มีความยั่งยืน และสร้างความมั่นใจให้ผู้บริโภคได้นั้น จำเป็นต้องมีตลาดรองรับ และเนื้อไก่ที่ผลิตได้มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค โดยเนื้อไก่ต้องได้รับการรับรองความปลอดภัยจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั่นคือกรมปศุสัตว์

นอกจากนี้ การรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่าย จะช่วยลดความเสี่ยงทางการตลาด ทำให้มีปริมาณผลผลิตที่มากพอและมีระบบจัดการผลิตที่สามารถควบคุมคุณภาพได้ ตลาดก็จะเปิดกว้างมากขึ้น นอกจากนี้ การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเลี้ยง จากนักวิชาการสู่เกษตรกร ก็สามารถทำได้โดยตรง กลุ่มเป้าหมายและได้ผลดีมากยิ่งขึ้น ย่อมเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพต่อผู้บริโภค ดังนั้น เครือข่ายการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำที่มีอยู่ควรได้รับการขยายออกไปเพื่อสร้างความยั่งยืนและกำกับให้มีรูปแบบการเลี้ยง การจัดการสุขภาพที่เหมาะสม ทั้งนี้การศึกษาวิจัยนั้น ควรดำเนินการในรูปแบบที่เป็นกลุ่มเกษตรกรผู้

เลี้ยง เป็นผู้ดำเนินการหลัก และมีหน่วยงานรัฐให้การสนับสนุนในด้านที่เกษตรกรต้องการ เช่น การจัดการสุขภาพสัตว์ การจัดการเรื่องการบันทึกข้อมูล การตลาด เป็นต้น ซึ่งต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของหน่วยงานรัฐหลาย ๆ หน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือเกษตรกร ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) กรมปศุสัตว์ มหาวิทยาลัย เพื่อเป้าหมายให้การเลี้ยงไก่ประดู่หางดำสามารถใช้เป็นอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร และเกษตรกรสามารถผลิตไก่ประดู่หางดำยั่งยืนได้ทั้งในระดับเศรษฐกิจพอเพียงและเชิงพาณิชย์ได้อย่างเต็มที่

จากปัญหาและแนวทางการแก้ไขดังกล่าว ผู้วิจัยได้ทำการพัฒนากลุ่มผู้เลี้ยงไก่ประดู่หางดำ โดยใช้วิธีการศึกษาแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบของสหวิทยาการ (Multi-disciplinary approach) โดยมีเกษตรกรเป็นผู้ขับเคลื่อนเครือข่าย โดยมีหน่วยงานรัฐท้องถิ่น ประกอบด้วย สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ พัฒนาชุมชนอำเภอ และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เป็นพี่เลี้ยง มีบทบาทในการให้คำปรึกษา โดยเฉพาะการจัดการการเลี้ยง สุขภาพและผลผลิตของไก่ และการประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างโอกาสทางการตลาด มีการใช้ CIPP model เป็นเครื่องมือในการวางแผนงานวิจัยร่วมกับเกษตรกรและมีการวิเคราะห์ระบบการผลิตตั้งแต่ต้นน้ำ คือการเลี้ยงไก่พันธุ์ และการผลิตไก่ขุนเพื่อจำหน่าย กลางน้ำ ได้แก่การเชือดและชำแหละ และปลายน้ำได้แก่ การจำหน่าย โดยในปีแรกได้มุ่งเน้นที่การพัฒนาระบบการเลี้ยง และการจำหน่ายลูกไก่และไก่ขุน หากกลุ่มมีความเข้มแข็งและมีความคุ้มทุนมากขึ้น ก็จะดำเนินการในส่วนกลางน้ำ คือการพัฒนาโรงฆ่าสัตว์ปีก

จากผลการดำเนินการในปีที่ 1 และปีที่ 2 สามารถกล่าวได้ว่า ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง โดยกลุ่มเกษตรกรสามารถผลิตลูกไก่และไก่ขุนออกจำหน่ายทั้งในรูปแบบของอาชีพหลักและอาชีพเสริมเป็นแหล่งรายได้ของเกษตรกร นอกจากนี้ ยังได้มีการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาช่วยในการผลิต เช่น การใช้ตู้ฟักไข่ การลดต้นทุนอาหารโดยการผลิตอาหารสัตว์เอง และใช้พืชอาหารสัตว์ในท้องถิ่นทดแทนอาหารผสมสำเร็จรูป เป็นต้น ในส่วนของการฆ่าและชำแหละ ได้สร้างโรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดเล็กที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากกรมปศุสัตว์ขึ้นมาเพื่อรองรับการผลิตเป็นเนื้อไก่สด นอกจากนี้ ยังได้สร้างแผงจำหน่ายไก่สดอนามัยในตลาดสดในอำเภอทุ่งช้างเพื่อสร้างช่องทางการจำหน่ายเนื้อไก่สดของกลุ่มเกษตรกรและจำหน่ายเนื้อไก่สดที่มีความปลอดภัยทางอาหารให้แก่ผู้บริโภค การดำเนินงานดังกล่าว เป็นการพัฒนาระบบการผลิตตั้งแต่ฟาร์ม โรงฆ่า ไปจนถึงแผงจำหน่ายไก่สด ซึ่งเป็นการพัฒนาตลอดห่วงโซ่การผลิตไก่ประดู่หางดำเพื่อสร้างอาชีพให้แก่เกษตรกร

แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดการสร้างอาชีพอย่างยั่งยืน นั่นคือเกษตรกรมีรายได้อย่างต่อเนื่อง และกลุ่มเกษตรกรสามารถดำเนินงานต่อไปได้หากชุดโครงการวิจัยสิ้นสุดลง แผนการดำเนินงานปีที่สามที่มุ่งเน้นด้านการจัดการผลิตเนื้อไก่สดและการแปรรูปให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ตั้งแต่การวางแผนการเลี้ยงให้เพียงพอกับการความต้องการการบริโภค การจัดการการฆ่า ชำแหละ และการเก็บรักษาเนื้อไก่อย่างเหมาะสม รวมถึงการพัฒนาสินค้าแปรรูปจากเนื้อไก่ประดู่หางดำที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคจึงจำเป็นต้องได้รับการศึกษาเพื่อสร้างความยั่งยืนของอาชีพการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำของกลุ่มเกษตรกรในอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวางแผนและจัดการการเลี้ยงและการผลิตไก่ประดู่หางดำให้สอดคล้องกับปริมาณการบริโภคภายในอำเภอทุ่งช้างและอำเภอใกล้เคียง
2. เพื่อศึกษาและพัฒนาช่องทางการจำหน่ายเนื้อไก่สดอนามัยภายในอำเภอทุ่งช้างและอำเภอใกล้เคียงเพื่อสร้างโอกาสทางการตลาด
3. เพื่อพัฒนาเมนูอาหารแปรรูปจากเนื้อไก่ประดู่หางดำ อย่างน้อย 2 ชนิด
4. เพื่อสนับสนุนเชิงนโยบาย (Policy advocacy) ในระดับอำเภอและจังหวัดในการผลักดันให้การพัฒนาการเลี้ยงไก่พื้นเมืองประดู่หางดำได้ถูกบรรจุเป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวของอำเภอทุ่งช้างและ/หรือจังหวัดน่าน

บทที่ 2

ทบทวนเอกสาร

ไถ่พื้นเมืองพันธุ์ประดู่หางดำได้รับการวิจัยคัดเลือกตามหลักวิชาการ และพัฒนามาตามขั้นตอน โดยกรมปศุสัตว์ร่วมมือกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 ถึง พ.ศ. 2550 ที่ ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์เชียงใหม่ จนได้ฝูงพันธุ์แท้ของไถ่ประดู่หางดำ มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ตรงตามลักษณะประจำพันธุ์คือ เพศผู้ มีสร้อยคอ-หลังสีแดงประดู่, ขน หาง ลำตัว แข็ง ปาก มีสีดำ, ใบหน้าสีแดง ตาสีเหลือง อมน้ำตาล ผิวหนังมีสีขาวอมเหลือง หงอนแก้วเพศเมียมีลักษณะเหมือนเพศผู้ยกเว้นที่ไม่ มีขนสร้อยที่คอและหลัง มีสมรรถภาพการผลิตโดยการเลี้ยงในระบบฟาร์มสูงกว่าไถ่พื้นเมืองทั่วไปและสามารถเลี้ยงดูในสภาพการเลี้ยงดูในชนบทได้เป็นอย่างดี (ทวีและคณะ, 2549) มีน้ำหนักตัวที่อายุจำหน่าย (12 และ 16 สัปดาห์) สูงกว่าร้อยละ 30 และผลผลิตไข่ทั้งปีสูงกว่าร้อยละ 40 (อำนาจและคณะ, 2553) สามารถเลี้ยงรอดได้ดีในลักษณะการเลี้ยงของเกษตรกรในหมู่บ้าน มีความเป็นแม่ที่ดีสามารถฟักไข่และเลี้ยงลูกได้เอง ให้จำนวนลูกไถ่สูงกว่าไถ่พื้นเมืองของเกษตรกรกว่าร้อยละ 30 ต่อมาในปีพ.ศ. 2552 สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัยได้ให้การสนับสนุนทุนวิจัยในการสร้างฟาร์มเครือข่ายผลิตไถ่พันธุ์แท้ เป็นการผลักดันการผลิตไปสู่เกษตรกรเพื่อเป็นการสร้างอาชีพ ความมั่นคง และความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีการพัฒนาระบบการผลิตลูกไถ่จากศูนย์วิจัยฯ เชียงใหม่ ไปให้เกษตรกรที่มีศักยภาพในรูปของเกษตรกรและฟาร์มเครือข่ายไถ่ประดู่หางดำของกรมปศุสัตว์ สร้างเครือข่ายที่มีกำลังการผลิตลูกไถ่กว่าล้านตัวต่อปีและส่งตลาดอย่างต่อเนื่อง มีแนวโน้มก่อให้เกิดอาชีพที่เกี่ยวกับไถ่พื้นเมืองที่ยั่งยืน ส่งผลให้เกิดเครือข่ายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ผู้ผลิตพันธุ์ ผู้เลี้ยงไถ่จนถึงผู้จำหน่ายไถ่สดในตลาดชุมชนและร้านอาหาร แม้จะมีในหลายจังหวัด อาทิ เชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน แต่ปัจจุบันก็ยังผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้นิยมบริโภคของไถ่พื้นเมือง ด้วยรสชาติที่เฉพาะ อีกทั้งคุณค่าทางโภชนาการที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ ดังผลองค์ประกอบทางเคมี ได้แก่ค่าโปรตีน, ไขมัน, ไตรกลีเซอไรด์ และคลอเรสเตอรอล ในเนื้ออก/สะโพกของไถ่ประดู่หางดำพันธุ์แท้ 100 กรัม พบปริมาณ 22.5 กรัม, 0.5 กรัม, 0.1 กรัม และ 10.5 มก / 18.9 กรัม, 1.6 กรัม, 4.7 กรัม และ 29.8 มิลลิกรัม เทียบกับของไถ่เนื้อพบปริมาณ 21.6 กรัม, 1.3 กรัม, 0.8 กรัม และ 16.1 มิลลิกรัม/17.8 กรัม, 7.9 กรัม, 7.1 กรัม และ 86.2 มิลลิกรัม (สัญญาชัย และคณะ, 2554) จะเป็นได้ว่าปริมาณโปรตีนไม่มีความแตกต่างกัน แต่ค่าไขมัน ไตรกลีเซอไรด์ และคลอเรสเตอรอลต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ในการเลี้ยงในรูปแบบฟาร์มนั้น จะมีลักษณะทางเศรษฐกิจดังนี้คือ เมื่ออายุ 12 สัปดาห์จะมีน้ำหนักตัวผู้ 1357+108 กรัม ส่วนตัวเมียจะมีน้ำหนัก 1091+84 กรัม เมื่ออายุ 16 สัปดาห์ ตัวผู้จะมีน้ำหนัก 1902+151 กรัม ส่วนตัวเมียมีน้ำหนัก 1436+117 กรัม อายุเมื่อให้ไข่ฟองแรกอยู่ที่ 188+17 วัน และผลผลิตไข่ได้ 147+34 ฟอง/แม่/ปี

ส่วนการเลี้ยงในหมู่บ้าน จะมีประสิทธิภาพการผลิตต่ำกว่าในการเลี้ยงในรูปแบบฟาร์ม กล่าวคือ อายุเมื่อให้ไข่ฟองแรกที่ 225+23 วัน ให้ไข่ 42+16 ฟอง/แม่/ปี แต่หากให้แม่ไถ่ฟักไข่และเลี้ยงลูกเองตามธรรมชาติแล้ว แม่ไถ่จะให้ลูกไถ่ 29+14 ตัว/แม่/ปี

ในการจัดการการเลี้ยง จะแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ การเลี้ยงลูกไก่ การเลี้ยงไก่รุ่น และการเลี้ยงไก่พันธุ์ โดยอำนวยการและคณะ (2553) ได้กล่าวถึงวิธีการเลี้ยงดังนี้

การเลี้ยงลูกไก่ เมื่อลูกไก่แรกเกิด ขนที่คลุมยังเป็นตัวอ่อน ซึ่งป้องกันความหนาวเย็นยังไม่ได้ ดังนั้น จึงต้องมีการให้ความอบอุ่นแก่ลูกไก่จนถึงอายุ 21 วัน ในการกกจะมี 2 วิธีคือ วิธีแรกคือ การกกลูกไก่โดยอาศัยแม่ไก่ ซึ่งเป็นการเลี้ยงแบบธรรมชาติที่ปล่อยให้แม่ไก่ฟักไข่และเลี้ยงลูกไก่ได้เอง โดยแม่ไก่จะใช้เวลาการกกให้ความอบอุ่นแก่ลูกไก่ ซึ่งแม่ไก่จะใช้เวลาเลี้ยงลูกนาน 1-2 เดือน จึงจะหย่าลูกเพื่อกลับไปให้ไข่ใหม่อีกครั้ง ในช่วงกกนี้หากมีการเสริมอาหารให้แก่ลูกและแม่ไก่เช่น รำหรือปลายข้าว จะทำให้ลูกไก่มีสุขภาพแข็งแรง มีอัตราการเลี้ยงรอดสูง ในการกกวิธีที่สองจะใช้เครื่องกก โดยอุณหภูมิที่เหมาะสมในการกกคือ 32-35 องศาเซลเซียส ใช้เวลากกนาน 14-21 วัน การกกอาจใช้อุปกรณ์มาตรฐาน ซึ่งมีแหล่งให้ความร้อนจากขดลวดไฟฟ้า, ก๊าซ, หรือหลอดไฟฟ้า หรือถ้าไม่มีก็สามารถใช้ให้ลูกไก่อยู่ในกล่องกระดาษและใช้หลอดไฟขนาด 100 วัตต์เป็นแหล่งให้ความร้อนโดยเปิดไฟให้ในเวลาอากาศเย็น และเวลากลางคืน ส่วนตอนกลางวันก็ให้นำลูกไก่ออกมาและนำกล่องกระดาษไปตากให้แห้ง หากพื้นที่ใดไม่มีไฟฟ้าใช้ก็อาจใช้กะเจียงเจ้าพายุหรือเตาถ่านแทนได้

สำหรับประสิทธิภาพการเปลี่ยนอาหารของไก่พันธุ์แท้ ที่อายุ 0-4, 0-8, 0-12 และ 0-16 สัปดาห์ เท่ากับ 3.7, 2.8, 3.2, และ 3.7 ตามลำดับ ส่วนการเลี้ยงในสภาพหมู่บ้านนั้น ไก่จะมีน้ำหนักตัวเฉลี่ยน้อยกว่าการเลี้ยงในระบบฟาร์มประมาณ 25%

ส่วนการเลี้ยงไก่พันธุ์นั้น ในรูปแบบการเลี้ยงในระบบฟาร์ม ไก่พื้นเมืองจะเริ่มให้ไข่ฟองแรกเมื่ออายุประมาณ 188 วัน แม่ไก่ต้องการอาหาร 80 กรัม/ตัว/วัน ส่วนไก่ฟอสพันธุ์นั้นต้องการอาหาร 125 กรัม/ตัว/วัน ในส่วนของพื้นที่การเลี้ยงควรมีขนาด 2-4 ตัวต่อตารางเมตร ในโรงเรือนต้องมีรังไข่ 1 ช่องต่อแม่ไก่ 4 ตัว การผสมพันธุ์จะใช้อัตราส่วนพ่อพันธุ์: แม่พันธุ์เท่ากับ 1:8-10 ส่วนการเลี้ยงในหมู่บ้านนั้นต้องมีโรงเรือนให้ไก่นอนในเวลากลางคืน และภายในโรงเรือนมีรังไข่ 1 ช่องต่อแม่ไก่ 1 ตัว

ในด้านการจัดการอาหารนั้นนั้น ในรูปแบบการเลี้ยงในหมู่บ้าน จะใช้อาหารที่หาได้ในพื้นที่ร่วมกับอาหารที่เหลือจากครอบครัว เช่น รำ ปลายข้าว เศษอาหาร เศษผักต่างๆ เป็นต้น เนื่องจากไก่สามารถหากินอาหารตามธรรมชาติได้เอง เช่น แมลง ปลวก แต่หากเกษตรกรเลี้ยงไก่จำนวนมากขึ้น อาจต้องเสริมอาหารผสมให้กินเพิ่มเติม ส่วนการเลี้ยงในรูปแบบฟาร์ม ไก่จะถูกขังในคอก จำเป็นต้องให้อาหารที่ให้โภชนาครบ หากเป็นเกษตรกรที่เริ่มต้นเลี้ยงใหม่ อาจให้อาหารสำเร็จรูปทางการค้า โดยใช้อาหารไก่ไข่ เนื่องจากไก่พื้นเมืองมีการเจริญเติบโตใกล้เคียงกับไก่ไข่มากกว่าไก่เนื้อ และหากเกษตรกรมีความรู้ความชำนาญแล้ว ก็อาจผสมอาหารเอง

อำนวยการและคณะ (2552) ได้ศึกษาระบบการผลิตและการรับรองพันธุ์ของไก่ประดู่หางดำ 1 ของฟาร์มเครือข่าย จำนวน 2 ฟาร์ม พบว่า ไก่ประดู่หางดำ 1 ที่เลี้ยงโดยฟาร์มเครือข่าย เมื่อไข่ครบ 1 ปี ให้ผลผลิตไข่ 5.2-67.3% และมีอายุให้ไข่สูงสุดที่ 4 สัปดาห์หลังการให้ไข่ และไข่สะสมทั้งปีเท่ากับ 115.5 และ 128.3 ฟองต่อตัวต่อปี มีอัตราฟักระหว่าง 70-72% ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตลูกไก่เท่ากับ 87.4% และ 79.6% ต่อแม่ไก่ 1 ตัวต่อปี ส่วนการกินอาหารเฉลี่ยอยู่ในช่วง 96.2-98.8 กรัมต่อตัวต่อวัน และต้นทุนการผลิตลูกไก่ต่อตัวเท่ากับ 11.75 และ 12.75 บาท

เจลิยว และคณะ (2552) ประเมินความเป็นไปได้ของการผลิตไก่พื้นเมืองในเชิงพาณิชย์ในระดับชุมชน โดยการนำไก่ลูกผสมพื้นเมืองเข้าไปทดแทนไก่ที่ใช้อยู่เดิม ได้แก่ ไก่เนื้อ ไก่ไข่เพศผู้ และไก่สามสาย ผลการศึกษาพบว่า ไก่พื้นเมืองยังเป็นที่ต้องการของตลาดทั่วไปอยู่สูงมาก แต่การผลิตไก่อังนั้นไม่นิยมใช้ไก่พื้นเมือง เนื่องจากไก่พื้นเมืองเติบโตช้า ต้นทุนสูง และไก่พื้นเมืองเมื่อย่างทิ้งไว้ 2-3 ชั่วโมงจะมีลักษณะที่ไม่น่ากิน ทั้งนี้ วรพลและคณะ (2550) ได้รายงานว่าการวิจัยที่จะทำให้ไก่บ้านไทยซึ่งเป็นไก่พันธุ์ผสมพื้นเมืองที่มีการผลิตในเชิงพาณิชย์ จะสามารถแข่งขันกับไก่เนื้อได้คือ การผลิตไก่บ้านไทยเพื่อสุขภาพและการหาสารเสริมในอาหารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนการผลิต ได้มีการศึกษาการเพิ่มมูลค่าสินค้า โดยการศึกษาวิจัยในการผลักดันให้มีการจำหน่ายในตลาดระดับกลาง และระดับบน ซึ่งสามารถจำหน่ายเนื้อไก่ได้ในราคาสูงขึ้น (ศิริพรและคณะ, 2555) แต่อย่างไรก็ตาม ข้อกำหนดของการนำเนื้อไก่ไปจำหน่ายยังตลาดระดับกลางและระดับบนที่สำคัญนั้นคือ เนื้อไก่จำเป็นต้องผ่านการผลิตที่ได้รับการรับรองความปลอดภัยทางอาหาร โดยฟาร์มต้องได้รับการรับรองมาตรฐานฟาร์ม และโรงฆ่าสัตว์ปีกต้องได้รับการรับรองแนวทางการปฏิบัติที่ดี (GMP)

ไม่เฉพาะแต่ตลาดระดับกลางและบนเท่านั้น ในส่วนของตลาดระดับล่างซึ่งเป็นตลาดที่ใหญ่และมีสัดส่วนตลาดมากกว่า 80% ก็ยังต้องการเนื้อไก่สดที่มีความปลอดภัยทางอาหาร ปลอดภัยจากเชื้อแบคทีเรียก่อโรคจากอาหาร ที่สำคัญเช่นเดียวกัน ทั้งนี้จากรายงานของกระทรวงสาธารณสุขในปี 2549 พบว่า มีผู้ป่วยด้วยโรคอาหารเป็นพิษ (food poisoning) รวมทั้งสิ้น 135,563 ราย อัตราป่วย 216.47 ต่อประชากรแสนคน แนวโน้มของการป่วยด้วยโรคอาหารเป็นพิษในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีอัตราเพิ่มขึ้นจาก 168.46 ต่อประชากรแสนคน ในปี 2540 เป็น 216.47 ต่อประชากรแสนคน ในปี 2549 และจากรายงานการเฝ้าระวังของสำนักโรคระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุขพบว่า ว่าตั้งแต่ช่วงวันที่ 1 มกราคม 2556 ถึง 17 เมษายน 2556 พบผู้ป่วย 36339 รายคิดเป็นอัตราป่วย 57.20 คนต่อประชากรแสนคน ทั้งนี้ สาเหตุของการป่วยที่สำคัญคือ เชื้อแบคทีเรียในกลุ่ม วิบริโอ เชื้อซัลโมเนลลา และเชื้อสตาฟฟีโลคอคคัสตามลำดับ จากรายงานดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า โรคอาหารเป็นพิษ มีความสำคัญทางด้านสาธารณสุขและการผลิตให้อาหารมีความปลอดภัยต่อผู้บริโภคจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ

จากสาเหตุดังกล่าว สุวิทย์ และคณะ (2558) ได้ศึกษาและรายงานการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงไก่พื้นเมืองประดู่หางดำในพื้นที่อำเภอทุ่งช้าง โดยการพัฒนาการจัดการตลอดห่วงโซ่การผลิต กล่าวคือ การส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงไก่แบบปล่อยอิสระ เน้นในเรื่องการจัดการการควบคุมป้องกันโรค ทั้งการป้องกันโรคทางชีวภาพ และการทำวัคซีน การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโดยการลดต้นทุนโดยการผลิตอาหารสำเร็จรูปเอง และใช้พืชอาหารสัตว์ในท้องถิ่น พบว่า เกษตรกรสามารถปฏิบัติได้เป็นอย่างดี ในส่วนของการฆ่าและชำแหละ ได้สร้างโรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดเล็กที่ได้มาตรฐานขึ้นมา ซึ่งพบว่า เนื้อไก่สดที่ผลิตเป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพเนื้อไก่ของกรมปศุสัตว์ ส่วนทางด้านการจำหน่าย ได้พัฒนาแผงจำหน่ายไก่สดอนามัย ซึ่งสามารถสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภคมากขึ้นในด้านอาหารปลอดภัยได้นอกจากนี้ การสร้างการรับรู้ ยังเป็นมาตรการอีกอย่างหนึ่งที่สร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภค สอดคล้องกับอำนาจ และคณะ (2551) ที่ได้รายงานแนวทางการสร้างการรับรู้ไก่ประดู่หางดำ ในกลุ่มผู้บริโภค โดยการใช้ป้ายที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับไก่ติดหน้าร้าน ใช้ถุงพลาสติกบรรจุไก่ที่มีการระบุชื่อพันธุ์ไก่ ซึ่งทำให้

ผู้บริโภครู้จักไก่ประดู่หางดำมากขึ้น โดยรู้จักเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 3.5% ในช่วงก่อนติดป้าย และเพิ่มเป็นรู้จักไก่พันธุ์นี้เพิ่มเป็น 50% หลังจากติดป้ายหน้าร้านและใช้ถุงบรรจุ

อำนวยและคณะ (2554) ยังได้ศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของไก่ประดู่หางดำ 1 โดยการสร้างการรับรู้ผ่านการจัดประกวดการปรุงอาหารจากไก่ประดู่หางดำทั้งจากเมนูอาหารทางเหนือ และเมนูอาหารยอดนิยม พบว่า อาหารที่ผู้บริโภคนิยมนำไปปรุงอาหารทางเหนือได้แก่ แกงสโตล์ลานนา และยำจิ้นไก่ ส่วนอาหารทางภาคอื่นๆ ได้แก่ ต้นยำไก่ และไก่ทอด ในด้านความพึงพอใจของรสชาติ พบว่า ผู้บริโภคมีความพึงพอใจมาก ทั้งนี้ มาลี และคณะ (2554) ได้พัฒนาตำรับอาหารจากไก่ประดู่หางดำพบว่า เมนูที่ได้รับความนิยมและได้พัฒนาเป็นตำรับเมนูมาตรฐาน 10 ตำรับ ได้แก่ ลาบไก่ ข้าวเหลืองจิ้นไก่ ไก่หนึ่งสมุนไพโร ต้มยำกระดูกไก่ แกงอ่อมไก่ แกงฮังเลไก่ ข้าวซอยไก่ หลามไก่ แกงแคไก่ และไก่ย่างน้ำจิ้มมะแขว่น จะเห็นได้ว่า เนื้อไก่พื้นเมืองสามารถประกอบอาหารได้อย่างหลากหลาย

ชัชวาลย์ (2554) ได้กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาสังคมและชุมชนที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และบัณฑิตวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยหลายแห่งทั้งภาครัฐและเอกชนได้ให้ความสำคัญและกระตุ้นให้นักวิจัย/นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาใช้เป็นรูปแบบในการวิจัยและการทำวิทยานิพนธ์/การค้นคว้าอิสระเพื่อตอบสนองต่อโจทย์แห่งการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาที่มุ่งไปที่การค้นหาแนวทางอันเป็นรูปธรรมที่เกิดจากการระดมสมองในลักษณะของการมีส่วนร่วมของหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของการวิจัยจากรูปแบบดั้งเดิมที่การตั้งประเด็นของปัญหาเริ่มต้นและจบกระบวนการโดยนักวิจัย มาเป็นงานวิจัยที่เริ่มต้นจากชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วม ทั้งในมิติของการร่วมกันเรียนรู้ร่วมกันแสวงหาปัญหา และคิดค้นแนวทางออกเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาที่เป็นเรื่องอันเป็นฉันทามติของชุมชน รวมทั้งร่วมรับผลของการพัฒนา โดยมีนักวิจัยภายนอกทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ปรึกษา หรือเป็นวิทยากรให้แก่ชุมชน

ในด้านความหมายของการวิจัย แบบมีส่วนร่วมนั้น ชัชวาลย์ (2554) ยังให้ความหมายว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบของการวิจัยแบบใหม่ ที่ประยุกต์และเป็นการรวมเอาแนวความคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กับการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) มาผสมผสานเข้าด้วยกัน โดยเป็นการวิจัยที่เกิดขึ้นจากความคิดที่ว่า การวิจัยเป็นกิจกรรมทางสังคมที่จะต้องใช้ทรัพยากรของสังคมในการศึกษา จึงเป็นสมบัติของสังคม และเป็นการกระทำที่มุ่งหมายจะให้ประโยชน์หรือเป็นการรับใช้สังคม ด้วยเหตุนี้การวิจัยจึงควรคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุด และการวิจัยที่จะให้ผลประโยชน์สูงสุดนั้น ย่อมเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา (Research for Development) หรือการวิจัยพัฒนา (Research and Development) โดยที่การพัฒนาและการเป็นหุ้นส่วนจะต้องเดินทางร่วมกัน ดังนั้น ทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนอย่างมีเสรีและเป็นประชาธิปไตย โดยจุดที่แตกต่างกันของงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับงานวิจัยแบบมีส่วนร่วมก็คือ การวิจัยแบบมีส่วนร่วมนั้น เป็นการวิจัยที่เน้นในมิติของการเก็บข้อมูล แต่การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการประยุกต์หาวิธีการแก้ไขปัญหาไปพร้อม ๆ กัน หรือกล่าวได้ว่าการแสวงหาแนวความคิดและแนวทางในการแก้ไขปัญหาและทรัพยากรที่ผู้ถูกวิจัยมีอยู่เพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหา โดยหลักการ

สำคัญของ PAR ได้อธิบายโดย พันธุ์ทิพย์ (2540) ซึ่งกล่าวไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีหลักการสำคัญที่ให้ความเคารพต่อภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนระบบการสร้างความรู้ จึงอาจกล่าวได้ว่า การศึกษาวิจัยที่มุ่งแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง ถูกจุด เพื่อให้เกิดความยั่งยืนนั้นสามารถใช้แนวทาง PAR เป็นเครื่องมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 3

วิธีการศึกษา

การคัดเลือกเกษตรกรเพื่อเข้าร่วมเครือข่าย

1. คัดเลือกพื้นที่ในการศึกษาวิจัย จะทำการเลือกพื้นที่ ต.และ อ.ทุ่งช้าง จ.น่าน ซึ่งเป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัยต่อเนื่องเป็นปีที่สามของชุดโครงการวิจัย โครงการพัฒนาระบบการสร้างอาชีพการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่สู่มาตรฐานฟาร์ม และโอกาสทางการตลาดอย่างยั่งยืน
5. คัดเลือกเกษตรกรเพื่อเข้าร่วมโครงการ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือเป็นผู้สมาชิกเดิมของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ประดู่หางดำอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน มีความสนใจ และตั้งใจในการเลี้ยง และหากกลุ่มต้องการรับเกษตรกรเข้ามาใหม่ ต้องเป็นไปตามข้อกำหนดและการประชุมของกลุ่มเกษตรกร
6. ประชุมกลุ่มเกษตรกรและหน่วยงานรัฐในพื้นที่เพื่อชี้แจงโครงการวิจัยทั้งนี้งานวิจัยนี้จะใช้แนวทางการศึกษาแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) เช่นเดียวกับการศึกษาในปีแรกและปีที่สอง

การวางแผนและการจัดการการเลี้ยงและการผลิตเนื้อไก่ของกลุ่มเกษตรกร

7. ทำการสำรวจและเก็บข้อมูลปริมาณการผลิตไก่ของกลุ่มเกษตรกรในช่วงที่ผ่านมา โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากการจำหน่ายเนื้อไก่สดของกลุ่มเกษตรกรในแต่ละเดือน
8. ทำการสำรวจปริมาณความต้องการการบริโภคเนื้อไก่ในแต่ละเดือนแต่ละฤดูกาลในพื้นที่อำเภอทุ่งช้างและอำเภอใกล้เคียงโดยการสัมภาษณ์ โดยกลุ่มเป้าหมายได้แก่ ผู้บริโภค และแผงขายเนื้อไก่สดในตลาดสดในพื้นที่ จำนวนไม่ต่ำกว่า 100 ราย และข้อมูลจากสถิติการนำเข้าและส่งออกสินค้าปศุสัตว์ในแต่ละเดือนของจังหวัดน่าน
9. จัดทำปฏิทินการบริโภคเนื้อไก่ในแต่ละเดือน แต่ละช่วงเทศกาลของพื้นที่อำเภอทุ่งช้างและอำเภอใกล้เคียง
10. วิเคราะห์ปริมาณการผลิตของกลุ่มเกษตรกร และวางแผนการผลิตไก่พันธุ์ทดแทนเพื่อให้สามารถผลิตไก่ขุนให้สอดคล้องกับการบริโภคในแต่ละเดือน
11. ทำการผลิตไก่พันธุ์ทดแทนและไก่ขุนตามแผนที่ได้กำหนดไว้ โดยเน้นการใช้ลูกไก่ขุนของกลุ่มเป็นหลัก โดยรูปแบบการเลี้ยงในปีที่สาม จะใช้แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตที่ได้จากการศึกษาในปีที่สอง

การสร้างช่องทางการจำหน่ายไก่สดและการสร้างเครือข่ายแผงจำหน่ายไก่สดในพื้นที่

12. ติดต่อแผงจำหน่ายไก่สดในพื้นที่ เพื่อเจรจาขายและส่งไก่สดไปจำหน่าย

13. สร้างการรับรู้ให้แก่ผู้บริโภค เช่น การติดป้ายประชาสัมพันธ์เนื้อไก่สดประจําทางตามตลาดสด การมอบป้ายเนื้อไก่สดอนามัยให้แก่แผงจำหน่าย เพื่อสร้างเครือข่ายแผงไก่สดในพื้นที่และช่วยส่งเสริมและสร้างโอกาสทางการตลาด
14. ในช่วงที่มีความต้องการการบริโภคสูง เช่น ช่วงเทศกาลปีใหม่ สงกรานต์ จะทำการวางแผนซื้อลูกไก่ขุนมาเลี้ยงล่วงหน้า เพื่อให้ได้น้ำหนักจับขายและทำการฆ่าและชำแหละส่งขายให้แก่ผู้บริโภคในช่วงเวลาดังกล่าว

การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารจากเนื้อไก่พื้นเมืองประจําทางดํา

15. สํารวจความต้องการการบริโภคอาหารจากเนื้อไก่ประจําทางดําในพื้นที่อำเภอทุ่งช้าง และอำเภอใกล้เคียง โดยกลุ่มเป้าหมายคือ ร้านอาหาร และร้านขายไก่ย่าง และนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในตัวจังหวัดน่าน
16. ประชุมร่วมกันระหว่าง กลุ่มเกษตรกร เจ้าหน้าที่รัฐ และอาจารย์จากภาควิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตน่าน เพื่อหาแนวทางและดำเนินการพัฒนาตำรับอาหารที่มีศักยภาพทางการตลาดอย่างน้อย 2 ผลิตภัณฑ์
17. ส่งเสริมด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ โดยการพัฒนาตราสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และส่งจำหน่ายในร้านอาหารในพื้นที่อำเภอทุ่งช้าง และอำเภอใกล้เคียง
18. จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ตามสถานที่ประชุมชน เพื่อสร้างการรับรู้ในด้านผลิตภัณฑ์แปรรูปให้แก่ผู้บริโภคและนักท่องเที่ยว
19. จัดกิจกรรมวันอาหารปลอดภัยจากเนื้อไก่ประจําทางดํา โดยร่วมกับสาธารณสุขอำเภอทุ่งช้าง ในการทำกิจกรรมการประกวดอาหารและการแปรรูปอาหารจากเนื้อไก่ประจําทางดํา เพื่อเป็นช่องทางหนึ่งในการสร้างการรับรู้ และเป็นกิจกรรมที่จะดำเนินการต่อเนื่องในปีแรกและปีที่สอง

การสนับสนุนข้อมูลเชิงนโยบายในระดับท้องถิ่น

20. ประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ทั้งนายอำเภอ ปศุสัตว์อำเภอ สาธารณสุขอำเภอ พัฒนาชุมชน และท้องถิ่นอำเภอ หน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียน เป็นต้น เพื่อนําเสนอข้อมูลวิจัยการสร้างระบบอาชีพการเลี้ยงไก่พื้นเมืองประจําทางดําในอำเภอทุ่งช้าง
21. ประชุมระดมสมองเจ้าหน้าที่รัฐดังกล่าวเพื่อทำให้ระบบอาชีพเกิดความยั่งยืนและได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายเพื่อให้การส่งเสริมระบบอาชีพดังกล่าวได้รับการบรรจุในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของอำเภอทุ่งช้างทั้งในแผนระยะสั้นและแผนระยะยาว

การวิเคราะห์ข้อมูลและเขียนรายงานการวิจัย

22. ข้อมูลจากการบันทึก จะถูกนำมาวิเคราะห์หาประสิทธิภาพการผลิตของไถ่ประดู่หางดำ เชียงใหม่ของเครือข่าย โดยเปรียบเทียบผลการเลี้ยงกับประสิทธิภาพการผลิตตามศักยภาพของสายพันธุ์วิเคราะห์ข้อมูลทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ผลตอบแทนจากการเลี้ยงไถ่ ประเมินถึงข้อมูลทางสังคม ได้แก่ ความสุข ความพึงพอใจจากการเลี้ยงไถ่ประดู่หางดำเชียงใหม่ และการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย
23. ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ร่วมกับเกษตรกรและเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ที่ร่วมงานวิจัย เพื่อวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน จุดแข็ง จุดอ่อน และแนวทางการแก้ไข ในการพัฒนาเครือข่ายระบบการผลิตไถ่ประดู่หางดำให้สามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างได้ผล และทำการประเมินประสิทธิภาพการบริหารจัดการเครือข่าย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิธี content analysis ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณ จะวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ในรูปแบบความถี่ และร้อยละ
24. เขียนรายงานการวิจัย

บทที่ 4

ผลการศึกษา

1. รายชื่อเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ และการบริหารงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

เพื่อให้การดำเนินการในปีที่ 3 เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และบรรลุเป้าหมายในระยะ 3 ปีของโครงการได้นั้น จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกสมาชิกกลุ่มเกษตรกรไว้ดังนี้

1. เป็นผู้สมาชิกเดิมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ประดู่หางดำอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน
2. มีความสนใจ และตั้งใจในการเลี้ยง
3. หากกลุ่มต้องการรับเกษตรกรเข้ามาใหม่ ต้องเป็นไปตามข้อกำหนดและการประชุมของกลุ่มเกษตรกร โดยมีข้อกำหนดของกลุ่มคือ
4. จะต้องเลี้ยงไก่ประดู่หางดำเพื่อส่งขายให้แก่กลุ่มเกษตรกรเป็นหลัก หากเหลือจำหน่าย จึงจะจำหน่ายให้กับตลาดทั่วไปได้
5. เข้าร่วมประชุมและร่วมกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรได้
6. ค่าธรรมเนียมแรกเข้าจากสมาชิกคนละ 100 บาท
7. สมาชิกจะต้องส่งเงินออมสัจจะให้แก่กลุ่ม คนละ 100 บาท/เดือน

ในช่วงปีที่ 1 มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 18 ราย และในปีที่ 2 มีเกษตรกรเดิมเข้าร่วมโครงการ 10 ราย และเกษตรกรรายใหม่จำนวน 2 ราย ส่วนในปีที่สาม เนื่องจากโครงการมีผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม และก่อให้เกิดรายได้แก่เกษตรกร และขยายไปยังพื้นที่ตำบลอื่นๆ ในทุกตำบลของอำเภอทุ่งช้าง จึงมีสมาชิกของกลุ่มเพิ่มมากขึ้น โดยมีเกษตรกรรายเดิมที่เข้าร่วมตั้งแต่ปีที่ 1 และ 2 รวม 11 ราย และมีเกษตรกรรายใหม่ทั้งสิ้น 30 ราย ทำให้มีเกษตรกรในโครงการในปีที่ 3 นี้จำนวนทั้งสิ้น 41 ราย

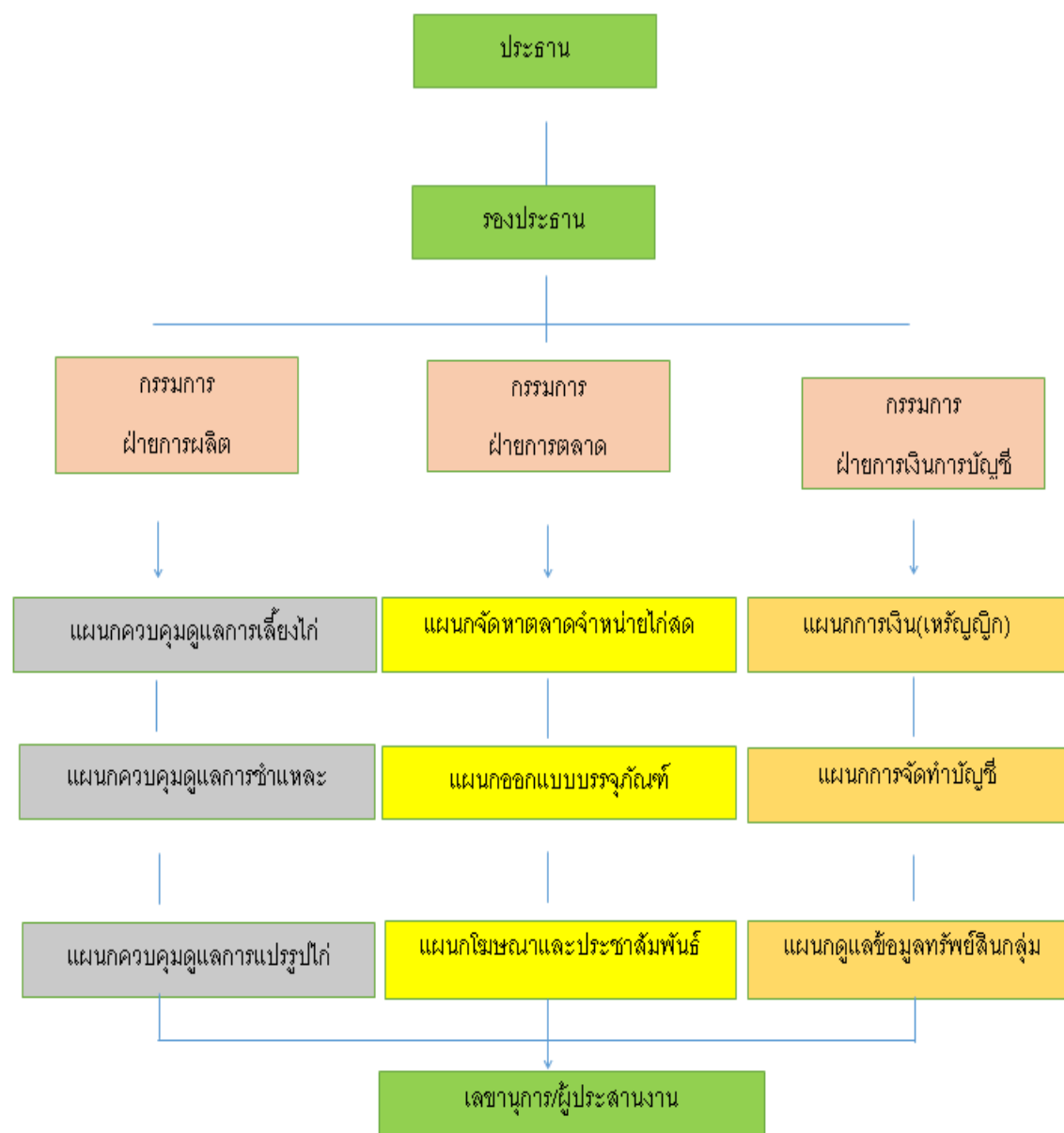
ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อของสมาชิกกลุ่มเกษตรกร

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	หมายเหตุ	อาชีพหลัก
1	นายสฤติย์ ตันชูชีพ	สมาชิกเดิมตั้งแต่ปีที่ 1	เกษตรกร
2	นางผ่าน จันทะวงศ์	สมาชิกเดิมตั้งแต่ปีที่ 1	เกษตรกร
3	นางพรทิพย์ ร่อนทอง	สมาชิกเดิมตั้งแต่ปีที่ 1	เลี้ยงไก่
4	นางทองจันทร์ สมแสง	สมาชิกเดิมตั้งแต่ปีที่ 1	รับจ้างทั่วไป
5	นางรัฐจวน ต๊ะหล้า	สมาชิกเดิมตั้งแต่ปีที่ 2	ค้าขาย
6	นางวันเนาว์ แสงจันทร์	สมาชิกเดิมตั้งแต่ปีที่ 2	เกษตรกร
7	นางปิ่นแก้ว โทบุรินทร์	สมาชิกใหม่	รับจ้างทั่วไป
8	นางบัวเผย บุตรราช	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
9	นางอัมพร เทพเซน	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
10	นายธนโชติ ประดับหิน	สมาชิกใหม่	รับจ้างทั่วไป

11	นายปรกรณ์รัตน์ ศิริวิชา ยานันท์	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
12	นางเมือง วัดคำ	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
13	นางละเอียด จันทะวงศ์	สมาชิกเดิมตั้งแต่ปีที่ 1	เกษตรกร
14	นายสำรวย ตันชูชีพ	สมาชิกเดิมตั้งแต่ปีที่ 1	เกษตรกร
15	นางสมหมาย อนุสินธุ์	สมาชิกเดิมตั้งแต่ปีที่ 1	รับจ้างทั่วไป
16	นายถวิล เสี่ยงกอง	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
17	นายคำเสาร์ ศาลาคาม	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
18	นายปรีชา ร่อนทอง	สมาชิกใหม่	เลี้ยงไก่
19	นางเจือ คำรังสี	สมาชิกเดิมตั้งแต่ปีที่ 1	เกษตรกร
20	นางพัทธรีรา รัตนภิรมย์	สมาชิกเดิมตั้งแต่ปีที่ 1	เกษตรกร
21	นางบุญเที่ยง ใจเสมอ	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
22	นางแจ่มใส เสี่ยงกอง	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
23	นายณรงค์สิทธิ์ สิทธิยศ	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
24	นางเฉลียว ปินตามัย	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
25	นางเดือนเพ็ญ จิตรวลา	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
26	นายสุพงษ์ เทพอิน	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
27	นางวิไลย พรมตา	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
28	นางสุพัตรา ไร่พุทธา	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
29	นางบุญเถียน ขัตติยะปัญญา	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
30	นางนุชจิรา นาระทะ	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
31	นางจันทร์ ทันยะ	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
32	นางบัวผา ใจเย็น	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
33	นางรัตนา อินตะนาม	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
34	นางจันทร์เพ็ญ ขนิษฐน้อย	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
35	นางศรีพรรณ โนนิล	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
36	นางรัตสุพรรณ บัวสำราญ	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
37	นางนฤมล อ้อยงาม	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
38	นายครรชิต เสี่ยงกอง	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
39	นางจินดา ช้วยนา	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
40	นายทองคำ ไชยและ	สมาชิกใหม่	เกษตรกร
41	นายเครือวรรณ บัวสำราญ	สมาชิกใหม่	เกษตรกร

2. การบริหารจัดการกลุ่ม

ทางกลุ่มเกษตรกรได้มีการจัดตั้งประธาน รองประธานและคณะกรรมการของกลุ่มเพื่อรับผิดชอบงานในแต่ละด้าน โดยโครงสร้างของการบริหารจัดการกลุ่มแสดงดังภาพที่ 2



ภาพที่ 2 แสดงโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรวิสาหกิจเลี้ยงไก่ประดู่ทุ่งช้าง

นอกจากนี้ ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงไก่ประดู่หางดำทุ่งช้างได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการเพื่อให้่ายต่อการบริหารจัดการ ประกอบด้วย คณะกรรมการ 4 ด้านได้แก่

1. คณะกรรมการฝ่ายบริหารจัดการกลุ่ม มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารและอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานของกลุ่ม

ตารางที่ 2 แสดงคณะกรรมการฝ่ายบริหารจัดการกลุ่ม

ที่	ชื่อ- สกุล	ตำแหน่ง	ที่อยู่	หมายเลขโทรศัพท์
1	นายสฤติย์ตันชูชีพ	ประธานกลุ่ม	46 ม.7 ต.และ	081-0239212
2	นางผ่าน จันดีวงศ์	รองประธานกลุ่ม	40 ม.7 ต.และ	084-5696607
3	นางพรทิพย์ ร่อนทอง	เลขานุการ	75 ม.4 ต.และ	089-5564112
4	นางทองจันทร์ สมแสง	เหรัญญิก	139 ม.7 ต.และ	091-8541640
5	นางละเอียด จันดีวงศ์	กรรมการ	19 ม.7 ต.และ	084-6660321
6	นางปิ่นแก้ว โทปุรินทร์	กรรมการ	87 ม.4 ต.และ	095-6940250
7	นางลำจวน ดีเหล่า	กรรมการ	111 ม.3 ต.และ	086-4902556
8	นางเจือ คำรังษี	กรรมการ	57 ม.4 ต.งอบ	082-4534521

2. คณะกรรมการฝ่ายการผลิต มีหน้าที่ในการจัดหาวัตถุดิบสำหรับผสมอาหาร และวางแผนการผลิตลูกไก่เพื่อจำหน่ายให้สมาชิกกลุ่มในราคาย่อมเยารวมถึงการชำแหละและแปรรูปไก่เพื่อจำหน่าย พร้อมทั้งการควบคุมคุณภาพ

ตารางที่ 3 แสดงคณะกรรมการฝ่ายการผลิต

ที่	ชื่อ- สกุล	ตำแหน่ง	ที่อยู่	หมายเลขโทรศัพท์
1	นางละเอียด จันดีวงศ์	ประธาน กรรมการ	19 ม.7 ต.และ	084-6660321
2	นางวันเนาว์ แสงจันทร์	กรรมการ	63 ม.4 ต.และ	087-0466810
3	นางบัวเผย บุตรราช	กรรมการ	79 ม.4 ต.และ	082-8896595
4	นางสมหมาย อนุสินธุ์	กรรมการ	10 ม.7 ต.และ	081-0240543
5	นายถวิล เสียงกอง	กรรมการ	90 ม.4 ต.และ	089-9447856
6	นายคำเสาร์ ศาลาคาม	กรรมการ	36 ม.4 ต.และ	087-2554669

3. คณะกรรมการฝ่ายการตลาด มีหน้าที่ในการจัดจำหน่ายและออกตลาดทั้งในชุมชนจังหวัดต่างจังหวัดและต่างประเทศพร้อมทั้งสานงานในการจัดทำเอกสารการประชาสัมพันธ์กิจกรรมกลุ่ม เช่น แผ่นพับ ไลน์ เว็บไซต์ เป็นต้น

ตารางที่ 4 แสดงคณะกรรมการฝ่ายการตลาด

ที่	ชื่อ- สกุล	ตำแหน่ง	ที่อยู่	หมายเลขโทรศัพท์
1	นางลำจวน ต๊ะหล้า	ประธาน กรรมการ	111 ม.3 ต.และ	086-4902556
2	นางปิ่นแก้ว โทปุรินทร์	กรรมการ	87 ม.4 ต.และ	095-6940250
3	นางเจือ คำรังษี	กรรมการ	57 ม.4 ต.งอบ	082-4534521
4	นางอัมพร เทพแสน	กรรมการ	99 ม.4 ต.และ	089-6793008
5	นายธนโชติ ประดับหิน	กรรมการ	4 ม.14 ต.และ	086-0710358
6	นางจันทร์เพ็ญ ขนิษฐน้อย	กรรมการ	83 ม.5 ต.และ	093-1938657
7	นางเครือวรรณ บัวสำราญ	กรรมการ	147 ม.5 ต.และ	085-4689720

4. คณะกรรมการฝ่ายการเงินและบัญชีมีหน้าที่จัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย บัญชีต้นทุนการผลิตและบัญชีกำไรขาดทุนของกลุ่ม

ตารางที่ 5 แสดงคณะกรรมการฝ่ายการเงินและบัญชี

ที่	ชื่อ- สกุล	ตำแหน่ง	ที่อยู่	หมายเลขโทรศัพท์
1	นางพรทิพย์ ร่อนทอง	ประธาน กรรมการ	75 ม.4 ต.และ	089-5564112
2	นางทองจันทร์ สมแสง	กรรมการ	139 ม.7 ต.และ	091-8541640
3	นางรัตสุวรรณ ส้ารวมจิตร	กรรมการ	67 ม.5 ต.และ	087-9658546
4	นางจินดา ช่วยนา	กรรมการ	53 ม.5 ต.และ	085-9867130

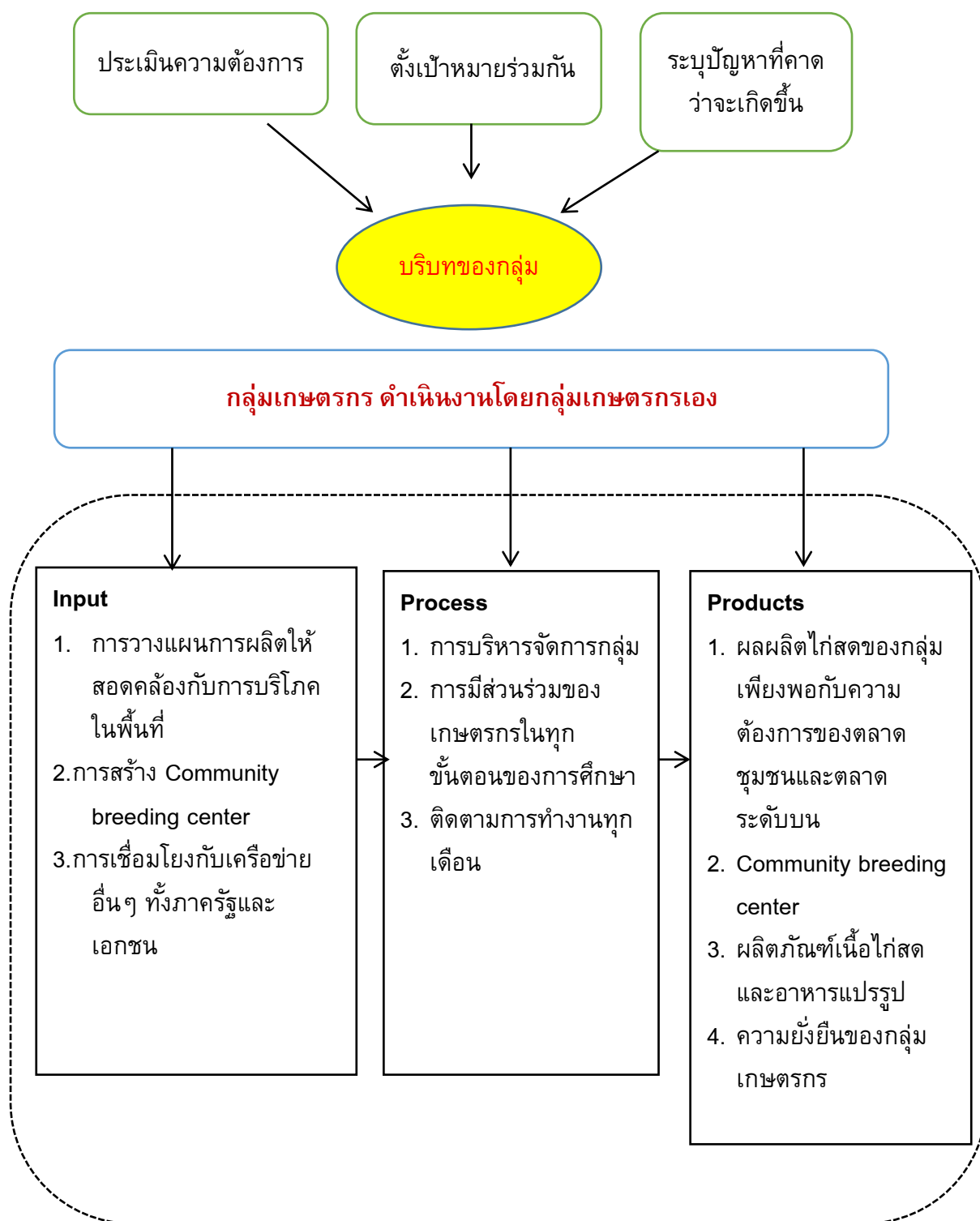
5. อำนาจลงนามผูกพันของกรรมการกลุ่ม เป็นรายชื่อของกรรมการวิสาหกิจชุมชนที่มีอำนาจในการลงนามในด้านต่างๆ ที่มีผลผูกพันต่อกลุ่มเกษตรกร

ตารางที่ 6 แสดงรายนามกรรมการที่มีอำนาจลงนามผู้กักพันธของกรรมการกลุ่ม

ลำดับ	ชื่อ – สกุล	ตำแหน่ง
1	นายสถิตย์ ตันชูชีพ	ประธานกลุ่ม
2	นางผ่าน จันทะวงศ์	รองประธาน
3	นางพรทิพย์ ร่อนทอง	กรรมการ/เลขานุการ

3. การเตรียมความพร้อมในการดำเนินงานในปีที่ 3

งานวิจัยนี้ ใช้หลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเข้ามาใช้ตั้งแต่ในช่วงการดำเนินงานในปีแรก ปีที่สอง และในปีที่สามก็ได้นำเอาหลักการนี้มาใช้เช่นเดียวกัน เครื่องมือที่ถูกนำมาใช้ในการวางแผน การปฏิบัติงาน การติดตามและวิเคราะห์ผลงานนั้น ได้นำแนวทางของ CIPP model มาใช้ในการดำเนินงานขับเคลื่อนเครือข่าย แต่ได้มีการปรับ Input และ Products ของการทำงานให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินงานในแต่ละปี โดยในปีที่สามนี้ ได้ปรับแผนการทำงานโดยเน้นการทำงานในเชิงบูรณาการ และการทำให้เกิดความยั่งยืนของกลุ่มเกษตรกรโดยการสร้างศูนย์ขยายพันธุ์ชุมชน การวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการในการบริโภค และการสร้างโอกาสทางการตลาดใหม่ๆ โดยการหาช่องทางการจำหน่าย และการร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ โดยเฉพาะร้านอาหารระดับบน โรงแรม และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดน่าน



ภาพที่ 3 แสดงกระบวนการ CIPP model ที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนเครือข่าย

3.1 การวิเคราะห์บริบทของกลุ่มเกษตรกร

กลุ่มวิสาหกิจเลี้ยงไก่ประดู่หางดำทุ่งช้าง ตั้งอยู่ที่เลขที่ 46 ต. และ อ.ทุ่งช้าง จ.น่าน ลักษณะสภาพพื้นที่หมู่บ้านชุมชนในเขตตำบลและ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่านเป็นพื้นที่ที่มีภูเขาล้อมรอบ ทำให้เนื้อที่ทางการเกษตรมีจำนวนจำกัด เพราะที่ทำกินติดกับพื้นที่ป่าของอุทยานแห่งชาติดอยภูคา ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร ได้แก่ ทำนา ทำไร่ และปลูกข้าวโพดเป็นอาชีพหลัก มีการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเสริม ได้แก่ การเลี้ยง โคเนื้อ สุกร ไก่พื้นเมือง เป็ด โดยเฉพาะไก่พื้นเมืองมักจะเลี้ยงกันทุกครัวเรือนเนื่องจากประชาชนในพื้นที่นิยมบริโภคเนื้อไก่เพราะเป็นสัตว์ท้องถิ่นที่สามารถนำไปบริโภคเป็นอาหารได้หลากหลายเมนู นอกจากนี้ยังสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบพิธีกรรมของชนเผ่าต่างๆ กล่าวคือ ม้ง ลัวะ ขมุ ถิ่น ไทยลื้อ นิยมเอาไก่ไปเลี้ยงผีบ้าน ผีเรือน ประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญ เลี้ยงเจ้าที่แก่บ่น และในวัฒนธรรมพื้นถิ่น เช่นการลงแขกข้าวเกี่ยวข้าวก็นิยมเอาเนื้อไก่ประกอบอาหารเลี้ยงแขกเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้เกษตรกรมองเห็นช่องทางในการที่จะเลี้ยงไก่เพื่อจำหน่ายให้แก่ประชาชนในชุมชน เกษตรกรจึงรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ขึ้นในปี พ.ศ. 2552 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตไก่พื้นเมืองจำหน่ายในชุมชนเป็นรายได้เสริม มีสมาชิกเริ่มแรก จำนวน 12 คน เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่มีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองแบบตามมีตามเกิด ไม่มีระบบการจัดการที่ดี ทำให้ประสบปัญหาไก่ป่วยตายมีอัตราการรอดต่ำ ในปี 2556 ได้ร่วมกับโครงการวิจัยการสร้างอาชีพการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำในชุดโครงการ “ระบบการสร้างอาชีพการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำอย่างยั่งยืน” และชุดโครงการ “การพัฒนากระบวนการสร้างอาชีพการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำเชิงใหม่สู่มาตรฐานฟาร์มและโอกาสทางการตลาด” ซึ่งมีการศึกษาวิจัยการพัฒนาอาชีพเลี้ยงไก่ประดู่หางดำอย่างเป็นระบบ ใช้แนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยกลุ่มเกษตรกรเป็นผู้ขับเคลื่อนหลักและมีเจ้าหน้าที่รัฐและนักวิจัยเป็นพี่เลี้ยง มีการนำความทางวิชาการเข้ามาช่วยปรับเปลี่ยนรูปแบบการเลี้ยง จากเดิมที่มีการเลี้ยงปล่อยให้หากินเองตามธรรมชาติ มาเป็นการสร้างคอกเล้าให้ไก่มีที่อยู่อาศัย มีการแบ่งคอกเพื่อแยกพ่อแม่พันธุ์ มีการจัดการด้านการเลี้ยง การให้อาหารและการดูแลสุขภาพอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการมากขึ้น

3.2 วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของกลุ่มเกษตรกร

ได้มีการจัดประชุมระหว่างนักวิจัยในโครงการ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่ม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในพื้นที่อำเภอทุ่งช้าง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอทุ่งช้าง เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอทุ่งช้าง เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอทุ่งช้าง เพื่อชี้แจงเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย แผนการดำเนินงาน และแนวทางการพัฒนาความร่วมมือ โดยได้จัดประชุมขึ้นในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2559 ณ หอประชุมอเนกประสงค์ ต. และ อ.ทุ่งช้าง จ.น่าน โดยได้ทบทวนวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย รวมถึงพัฒนากรอบแนวคิดและการดำเนินงานดังนี้

วิสัยทัศน์: “มุ่งมั่นพัฒนาอาชีพเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ เพื่อให้เกิดการสร้างอาชีพ”

พันธกิจ: “ผลิตไก่พื้นเมืองให้ได้มาตรฐาน มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค และผลิตไก่ป้อนตลาดอย่างต่อเนื่อง”

วัตถุประสงค์ของกลุ่ม:

1. เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองเพื่อสร้างรายได้และเกิดความยั่งยืน
2. เพื่อพัฒนาทักษะการเลี้ยงและความคิดริเริ่มของสมาชิก
3. เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านการประกอบอาชีพเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม
4. ผลิตเนื้อไก่คุณภาพเพื่อจำหน่ายให้กับผู้บริโภค
5. พัฒนาส่งเสริมการตลาดเพื่อให้เกิดการกระจายสินค้าและการเพิ่มมูลค่าและมีความต่อเนื่อง

เป้าหมายในการดำเนินงานของกลุ่ม:

1. เป้าหมายระยะสั้น: พัฒนาการเลี้ยง และแปรรูปผลผลิตให้มีคุณภาพ มีความหลากหลาย เพื่อสร้างโอกาสและทางเลือกให้กับผู้บริโภค เช่น ขยายเครือข่ายผู้เลี้ยงไก่เพิ่มจุดจำหน่ายให้ทั่วถึง (ในระดับอำเภอ) และมีการวางระบบบัญชีกลุ่มให้มีความสะดวกและง่ายขึ้นเพื่อให้เกิดความรวดเร็วและเป็นระเบียบ
2. เป้าหมายระยะกลาง: พัฒนาการตลาด โดยให้เกิดการกระจายสินค้าไปยังอำเภอใกล้เคียง ครอบคลุมไปทั่วทั้งจังหวัด รวมไปถึงการวางแผนการผลิตให้เพิ่มขึ้นให้ได้ร้อยละ 50 เพื่อป้องกันสินค้าขาดตลาด
3. เป้าหมายระยะยาว: พัฒนาการตลาดอย่างต่อเนื่อง ให้มีจุดจำหน่ายไก่เพิ่มขึ้นให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายต่างจังหวัดและแปรรูปเป็นอาหารสำเร็จรูปเพื่อให้เกิดการเข้าถึงผู้บริโภคทั่วประเทศ

การวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความเสี่ยงของกลุ่ม (SWOT analysis)

ได้ทำการวิเคราะห์ SWOT analysis ของการดำเนินงานของกลุ่ม ซึ่งจะนำข้อมูลการวิเคราะห์ SWOT ในปีที่ 2 และผลการดำเนินงาน ข้อมูลการผลิตไก่ของกลุ่มเกษตรกรในปีที่ผ่านมา ข้อมูลการนำเข้าและส่งออกของด่านกักกันสัตว์ และข้อมูลการผลการดำเนินงานจากรายงานของหน่วยงานรัฐ และรายงานนำเสนอเพื่อประกวดกลุ่มเกษตรกรดีเด่นในระดับสำนักงานปศุสัตว์เขต 5 มาใช้ในการวิเคราะห์ซึ่งผลการวิเคราะห์มีดังนี้

จุดแข็งของกลุ่ม

1. กลุ่มมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีลักษณะเป็นผู้นำ ทั้งประธาน และเลขาของกลุ่ม มีความคิดที่พัฒนา กลุ่ม และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม กลุ่มมีความร่วมมือในงานต่างๆ เป็นอย่างดี โดยเฉพาะนายสถิตย์ ตันชูชีพ ซึ่งได้รับรางวัลปราชญ์ชาวบ้านของจังหวัดน่าน และยังเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดน่าน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทที่สำคัญของผู้นำกลุ่ม (รางวัลปราชญ์ชาวบ้านของสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ปี พ.ศ. 2559)

2. มีเครือข่ายที่ช่วยสนับสนุน ทั้งในด้านงบประมาณหลัก จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และงบประมาณจากหน่วยงานในท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลและนอกจากงบประมาณแล้ว ยังได้รับการสนับสนุนในด้านการให้คำแนะนำ การแก้ไขปัญหาจากหน่วยงานรัฐในพื้นที่ ทั้งปศุสัตว์ สาธารณสุข องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและส่วนท้องถิ่น พัฒนาชุมชน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ โดยจากข้อมูลของสำนักงานปศุสัตว์อำเภอทุ่งช้างพบว่า มีหน่วยงานที่ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือแก่เกษตรกรตั้งตั้งแต่ปี 2555 ดังนี้
 - a. สำนักงานปศุสัตว์อำเภอทุ่งช้างสนับสนุนเวชภัณฑ์วัคซีนในการจัดตั้งกองทุนยาสัตว์เป็นเงิน จำนวน 6,000 บาท
 - b. องค์การบริหารส่วนตำบลและสนับสนุนงบประมาณในการฝึกอบรมและศึกษาดูงานเป็นเงิน จำนวน 5,000 บาท
 - c. สำนักงานการศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอทุ่งช้างสนับสนุนปัจจัยการผลิต เป็นเงิน จำนวน 20,000 บาท
 - d. จังหวัดน่านสนับสนุนวัตถุดิบสำหรับผสมอาหารสัตว์ เป็นเงิน จำนวน 50,000 บาท
 - e. การดำเนินงานของกลุ่ม ได้ถูกนำไปบรรจุในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาปศุสัตว์ของสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดน่าน และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ทำให้ได้รับการสนับสนุนทั้งเชิงนโยบาย และปฏิบัติการ (โครงการตามแผนปฏิบัติการด้านการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดน่าน ประจำปี 2559 ส่วนราชการระดับจังหวัดน่าน, www.pvlo-nan.dld.go.th)

จุดอ่อน

1. เกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง แต่อย่างไรก็ตาม ทางกลุ่มได้เริ่มเลี้ยงไก่พื้นเมืองสายพันธุ์ประดู่หางดำเชียงใหม่เพื่อเป็นอาชีพ ซึ่งต้องอาศัยการดูแลเป็นพิเศษมากกว่าไก่พื้นเมืองทั่วไป ดังนั้น จึงประสบปัญหาด้านการเลี้ยงอยู่บ้าง เช่น ปัญหาไก่ป่วย ปัญหาไก่ไข่อ่อนรัง ไก่จิกตีกัน เป็นต้น
2. เกษตรกรที่เลี้ยง ยังมีเงินทุนไม่มากนัก การพัฒนาจำเป็นต้องอาศัยรายได้จากงานอื่นๆ และผลกำไรจากการเลี้ยงไก่ ดังนั้น การปรับปรุงการเลี้ยงจึงทำได้ช้า

โอกาส

1. อำเภอทุ่งช้าง มีโรงฆ่าสัตว์ปีกของกลุ่มเกษตรกรเท่านั้นที่ได้รับใบอนุญาตตั้งโรงพักสัตว์และโรงฆ่าสัตว์ (ขจส.2) ซึ่งสามารถรองรับการฆ่าและชำแหละได้ทั้งไก่ของกลุ่มเอง และสร้างความมั่นใจในด้านมาตรฐานการผลิตให้แก่ผู้บริโภคได้
2. อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน เป็นอำเภอชายแดนที่มีเขตติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และอยู่ใกล้กับด้านการค้าถาวรชายแดนที่สำคัญคือ ด่านห้วยโก๋น ซึ่งประเทศไทยได้ส่งออกสินค้า โดยเฉพาะสินค้าปศุสัตว์ที่สำคัญ เช่น เนื้อหมู เนื้อไก่ ไช้ เป็นต้น ซึ่งทางประชาชนของประเทศลาวมีความนิยมในการบริโภคเนื้อไก่พื้นเมือง จึงเป็นโอกาสที่ดีใน

กลุ่มจะสามารถพัฒนาการเลี้ยงให้เพียงพอในการส่งออกได้ เป็นการสร้างโอกาสทางการตลาดให้แก่กลุ่มเกษตรกร

- พื้นที่อำเภอทุ่งช้าง และจังหวัดน่าน มีประชากรที่เป็นชนเผ่าพื้นเมืองที่สูงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งกระเหรี่ยง ม้ง เป็นต้น ซึ่งจะใช้ไก่พื้นเมืองในพิธีกรรมต่างๆ ของชนเผ่าและรวมถึงการบริโภค ดังนั้น จึงเป็นโอกาสทางการตลาดที่สำคัญของกลุ่ม

ภาวะคุกคาม

- ภาวะโรคระบาดในสัตว์ปีก โดยเฉพาะโรคนิวคาสเซิล ซึ่งหากเกิดโรคระบาดในฝูงจะก่อผลเสียหายให้แก่เกษตรกรอย่างหนัก
- ไก่สดและเนื้อไก่สดจากบริษัทขนาดใหญ่ จากข้อมูลของสถิติการนำเข้าและส่งออกปศุสัตว์ผ่านด่านกักกันสัตว์ห้วยน้ำอุ่น อ. เวียงสา จ.น่าน (www.pvlo-nan.dld.go.th) ซึ่งเป็นด่านที่มีการตรวจควบคุมการนำเข้าและส่งออกสินค้าปศุสัตว์ของจังหวัดน่านพบว่า ในปี 2558 มีสถิติการนำเข้าสัตว์ปีกมีชีวิตสูงกว่า 400,000 ตัว และมีสินค้าเนื้อสัตว์ปีกที่ชำแหละแล้วเข้ามาขายในจังหวัดน่านสูงกว่า 4,000,000 กิโลกรัม โดยส่วนใหญ่เป็นเนื้อไก่ชำแหละของบริษัทเกษตรอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และไก่พื้นเมืองพันธุ์ผสม 3 สายเลือดจากจังหวัดชลบุรี ซึ่งต่างก็เป็นคู่แข่งทางการค้าที่สำคัญของเนื้อไก่ประดู่หางดำ บ่งชี้ให้เห็นถึงภาวะคุกคามหนึ่งที่น่าจะส่งผลต่อการเลี้ยงและการผลิตเนื้อไก่พื้นเมืองประดู่หางดำ

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและการวิเคราะห์ตลาด

ทางกลุ่มได้มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและการวิเคราะห์ตลาด เพื่อลดความเสี่ยงในการดำเนินงานและให้การทำงานสอดคล้องไปกับรูปแบบการทำงานที่เน้นการขับเคลื่อนด้วยการตลาด โดยผลการการวิเคราะห์มีดังนี้

- แนวโน้มทางการตลาด: ปัจจุบันผู้บริโภคหันมาบริโภคเนื้อไก่ที่เลี้ยงแบบชีวภาพมากขึ้น มีความปลอดภัยและมีเนื้อที่อร่อย จึงมีแนวโน้มที่จะมีความต้องการเนื้อไก่พื้นเมืองรวมถึงจังหวัดน่านได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาที่จังหวัดน่าน ผู้ประกอบการร้านอาหารได้เพิ่มขึ้น จากเดิมเป็นเท่าตัวจึงเป็นช่องทางที่จะสามารถนำผลผลิตไปนำเสนอเพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภคได้

- ตลาดเป้าหมาย

ในอดีต: กลุ่มลูกค้าเป้าหมายคือ ประชาชนในพื้นที่อำเภอทุ่งช้าง ซึ่งนำเนื้อไก่ไปบริโภคเป็นอาหารและใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

ปัจจุบัน: จากการพัฒนาผลผลิตของกลุ่มให้มีความหลากหลายมีทั้งไก่แปรรูปและไก่ปรุงสุก ทำให้เข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคได้หลากหลายกว่าเดิมรวมถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่เป็นผู้ประกอบการร้านอาหาร ทั่วทั้งจังหวัดน่านได้

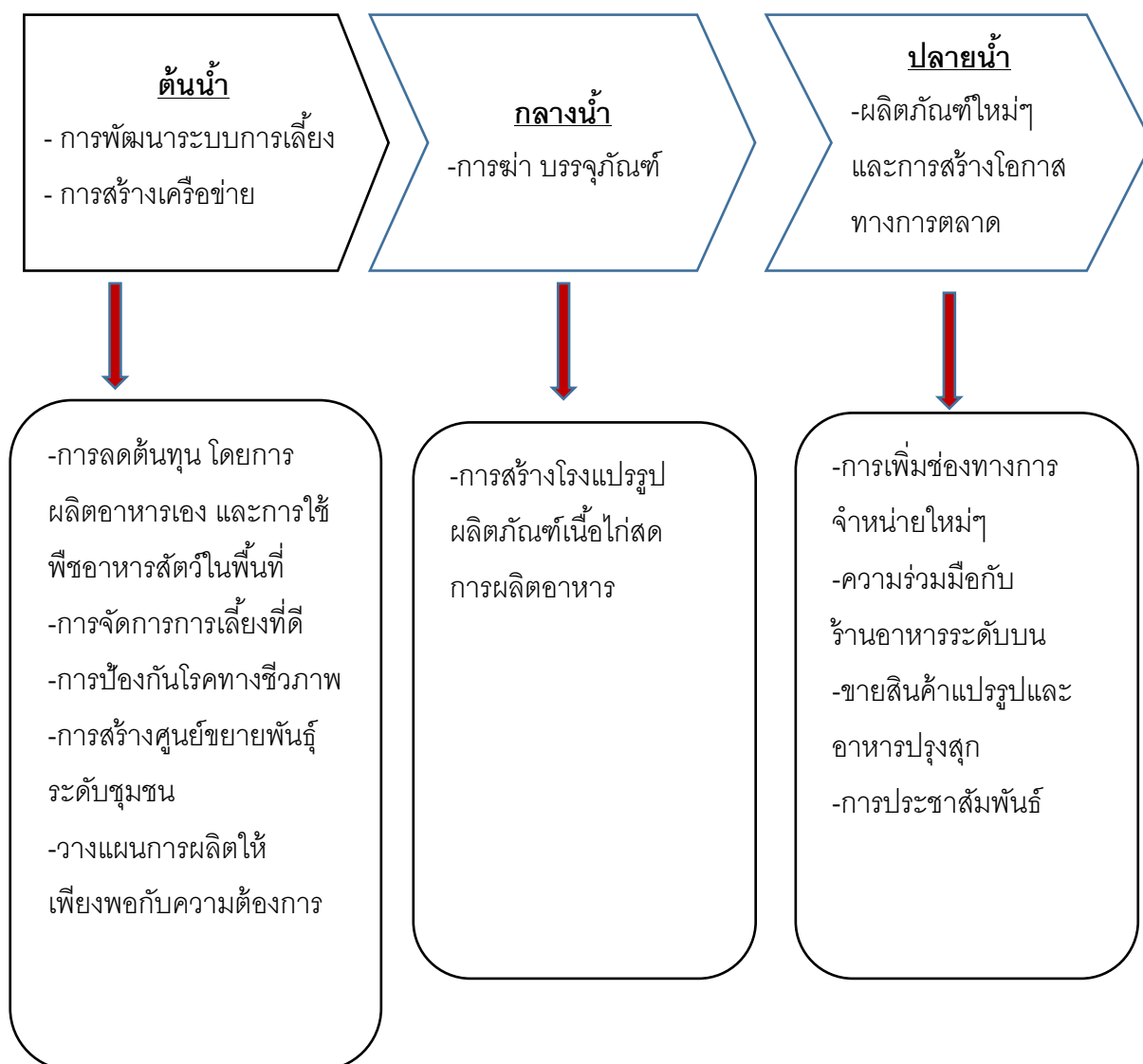
แผนการตลาดของกลุ่ม

- เป้าหมายทางการตลาด: กลุ่มมีการวางแผนและพัฒนาผลผลิตจากไก่โดยได้วางเป้าหมายให้เข้าถึงผู้บริโภคทุกกลุ่ม โดยมีการวางเป้าหมายทางการตลาด คือ

- ขยายตลาดการบริโภคไก่พื้นเมืองให้ครอบคลุมไปอย่างทั่วถึง
 - มียอดจำหน่ายเพิ่มขึ้นจากเดิมจากการขยายเครือข่ายผู้จำหน่าย
 - แปรรูปไก่เป็นไก่ประดู่หางดำทุ่งช้างต้มน้ำปลาเพื่อเกิดทางเลือกแก่ผู้บริโภค รวมถึงนักท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มมูลค่าและเป็นที่รู้จัก
2. การกำหนดลูกค้าเป้าหมาย: ลูกค้าเป้าหมาย จากเดิมคือผู้บริโภคในชุมชน กลุ่มได้วางแผนกำหนดลูกค้าเป้าหมายให้เพิ่มขึ้น ดังนี้
- กลุ่มผู้ประกอบการร้านอาหาร
 - กลุ่มนักท่องเที่ยว
 - ร้านขายอาหารสดทั่วไป
3. กลยุทธ์ทางการตลาด: กลุ่มได้วางแผนทางกลยุทธ์ทางการตลาด เพื่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีกลยุทธ์ทางการตลาดดังนี้
- การสร้างจุดขาย คือ ความเป็นอาหารปลอดภัย เลี้ยงโดยวิธีการทางธรรมชาติ ไม่มีสารเคมีตกค้าง เลือกจุดขายที่มีความพร้อมในการเก็บรักษาและง่ายต่อการกระจายสินค้าไปถึงผู้บริโภค
 - ขยายตลาดไปยังกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้บริโภคที่รักสุขภาพตามกระแสของสังคมที่ต้องการวัตถุดิบในการประกอบอาหารที่ปลอดภัย
 - เพิ่มจำนวนจุดขายให้ได้ ร้อยละ 50 ภายใน 1 ปี
 - ออกจำหน่ายจำหน่ายเนื้อไก่และอาหารปรุงสุกจากไก่อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
4. กลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ กลุ่มได้มีการพัฒนาลักษณะของสินค้าที่กลุ่มผลิตอย่างต่อเนื่องจากที่จำหน่ายไก่เป็นจนมาถึงการแปรรูปไก่จำหน่าย และยังสามารถพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ตราสัญลักษณ์ ให้มีความทันสมัย โดดเด่น และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว สร้างแรงดึงดูดให้คนสนใจในผลิตภัณฑ์ และมีความเป็นสากลมากยิ่งขึ้น
5. กลยุทธ์ด้านราคา กลุ่มได้มีเกณฑ์การตั้งราคาสินค้าให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกันกับไก่พื้นเมืองสายพันธุ์อื่น ๆ โดยมีวิธีการคือการสืบราคา และมีแนวโน้มจะลดราคาลงเนื่องจากต้นทุนในการผลิตลดลงต่ำกว่าราคาสินค้าประเภทเดียวกันจำนวนกิโลกรัมละ 5 บาท
6. กลยุทธ์ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย กลุ่มได้มีช่องทางการจัดจำหน่าย 2 ช่องทาง คือ
- จำหน่ายโดยตรง
 - จำหน่ายโดยผ่านตัวแทนจำหน่าย
7. กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการตลาดกลุ่มได้มีการส่งเสริมการตลาด ดังนี้ คือ
- การทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์
 - การติดตั้งป้ายประชาสัมพันธ์ขนาดใหญ่ตามแหล่งชุมชน
 - การประชาสัมพันธ์ผ่านหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น
 - การสร้างเรื่องราว (Story) ของไก่ประดู่หางดำทุ่งช้าง



ภาพที่ 4 แสดงกรอบการทำงานที่ได้จากการประชุมกลุ่มเกษตรกร



ภาพที่ 5 แสดงแผนการดำเนินการของกลุ่มในปีที่สาม เพื่อพัฒนาการเลี้ยงไปสู่ระบบอาชีพที่ยั่งยืน

4. ข้อมูลปริมาณการผลิตในปีที่ผ่านมาของกลุ่ม

จากการเก็บข้อมูลผลผลิตได้แก่ ปริมาณแม่ไก่ทั้งหมด และปริมาณลูกไก่ที่ผลิตได้ในการดำเนินงานในปีที่ 2 (พศ. 2556-2557) พบว่า ทางกลุ่มได้จัดซื้อแม่พันธุ์ทั้งสิ้น 227 ตัว แต่มีบางตัวเป็นตัวผู้ และยังมีแม่พันธุ์บางตัวไม่สมบูรณ์ ไม่ให้ไข่ ทำให้มีแม่ไก่ที่ให้ผลผลิตอยู่ในช่วงดำเนินการศึกษาในปีที่สองจำนวนทั้งสิ้น 146 ตัว ผลิตลูกไก่ได้ทั้งสิ้น 4,282 ตัว

ตารางที่ 7 แสดงข้อมูลผลผลิตลูกไก่ของกลุ่มในการดำเนินการในปีที่ 2

รายชื่อเกษตรกร	จำนวน แม่ไก่	จำนวนครั้งที่ แม่ไก่ให้ผลผลิต	จำนวน ไข่ทั้งหมด	จำนวน ไข่ฟัก	จำนวน ลูกไก่ฟักออก
นางล่อ จันทรโอวาท	14	17	221	172	84
นางทองจันทร์ สมแสง	5	18	224	171	121
นางละเอียด จันตะวงศ์	17	38	520	491	329
นางพรทิพย์ ร่อนทอง	31	96	1552	1432	984
นายสกลิต ต้นชูชีพ	31	165	2469	2469	1,723
นางผ่าน จันตะวงศ์	16	38	517	517	352
นางวันเนาว์ แสงจันทร์	12	42	667	667	340
นางเจือ คำรังสี	14	22	295	295	240
นางลำจวน ต๊ะหล้า	6	9	144	144	109
รวม	146	445	6,609	6,358	4,282

นอกจากนี้ในปีที่ผ่านมา จากข้อมูลการบันทึกการรับซื้อไก่ขุนของกลุ่มพบว่า ทางกลุ่มเกษตรกรได้รับซื้อไก่ขุนจากเครือข่ายเกษตรกรในอำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน อีกจำนวนทั้งสิ้น อีก 1,721 ตัว ดังนั้น จึงสามารถประมาณการผลผลิตที่ผ่านมาได้ว่า กลุ่มเกษตรกรมีกำลังการผลิตไก่เพื่อเลี้ยงเป็นไก่ขุน รวมไก่ขุนที่ซื้อมาเพื่อแปรรูปเพื่อส่งให้แก่ตลาดภายในชุมชนจำนวนประมาณ 6,000 ตัวต่อปี หรือโดยเฉลี่ย 500 ตัวต่อเดือน

5. ปริมาณการบริโภคเนื้อไก่ภายใน อ.ทุ่งช้าง จ.น่าน

ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลแหล่งการจำหน่ายไก่จากแผงจำหน่ายเนื้อไก่ที่มีการจำหน่ายเป็นประจำ และตลาดไก่มีชีวิต ในพื้นที่ของอำเภอทุ่งช้าง และในตลาดสดของอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน พบว่า ในอำเภอทุ่งช้าง มีแผงไก่สดและขายไก่เป็นจำนวนทั้งสิ้น 4 แห่ง ได้แก่ ตลาดสดเทศบาลตำบลทุ่งช้าง ตลาดสดอบต. และ ตลาดนัดคลองถมอำเภอทุ่งช้าง และตลาดไก่เป็นตำบลงอบ ส่วนอำเภอเชียงกลาง ได้เก็บข้อมูลเฉพาะในตลาดสดในตัวเมือง และได้เก็บข้อมูลการจำหน่ายไก่สดที่จำหน่ายต่อวันโดยการสัมภาษณ์ พบว่า มีปริมาณการจำหน่ายรวมอยู่ที่ 3,430 ตัวต่อเดือน โดยเป็นเนื้อไก่สายพันธุ์เนื้อเพื่อ

การค้ำ (Broiler) 2,710 ตัวต่อเดือน และเป็นไก่พื้นเมืองและไก่ลูกผสมสามสาย จำนวน 720 ตัวต่อเดือน ซึ่งปริมาณการจำหน่ายเนื้อไก่ใน อำเภอทุ่งช้าง และในตลาดสดอำเภอเชียงกลาง แสดงดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 แสดงปริมาณการจำหน่ายเนื้อไก่สดจากแผงจำหน่ายไก่สดใน อ.ทุ่งช้าง จ.น่าน

ชื่อตลาด	ไก่พื้นเมือง และไก่สามสายเลือด	ไก่เนื้อทางการค้า	จำนวนรวม/สัปดาห์
ตลาดเทศบาลทุ่งช้าง	140	210	350
ตลาดอบต.และ	70	150	220
ตลาดนัดคลองถม (เปิดเฉพาะเสาร์-อาทิตย์)	30	250	280
ตลาด ต.งอบ (ขายเฉพาะไก่พื้นเมือง)	200	0	200
ตลาดสดตัวเมืองอำเภอ เชียงกลาง (จำนวนรวม 3 แผง)	280	2,100	2,380
รวม	720	2,710	3,430

6. ปฏิทินการบริโภคเนื้อไก่ในพื้นที่

จากการเก็บข้อมูลจากการดำเนินงานในปีที่สอง ที่ได้มีการเก็บข้อมูลจากผู้บริโภค จำนวน 100 แบบสอบถาม และมีผู้ตอบแบบสอบถาม 79 ราย จาก 4 ตำบลของอำเภอทุ่งช้าง พบว่า ในช่วงที่มีการบริโภคไก่สดมากที่สุด ได้แก่ ช่วงที่มีการเกี่ยวข้าว เนื่องจากมีการเลี้ยงคณงานที่มาช่วยกันเกี่ยวเกี่ยวผลผลิตข้าว รองลงมาคือช่วงเทศกาลปีใหม่ ทั้งปีใหม่ไทย และปีใหม่ของชาวม้ง จะอยู่ในช่วงปลายเดือนธันวาคมและเดือนมกราคม และในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ในเดือนเมษายน ซึ่งแสดงดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 แสดงช่วงที่มีความต้องการบริโภคไก่พื้นเมือง/ไก่ผสมพื้นเมืองมากที่สุด

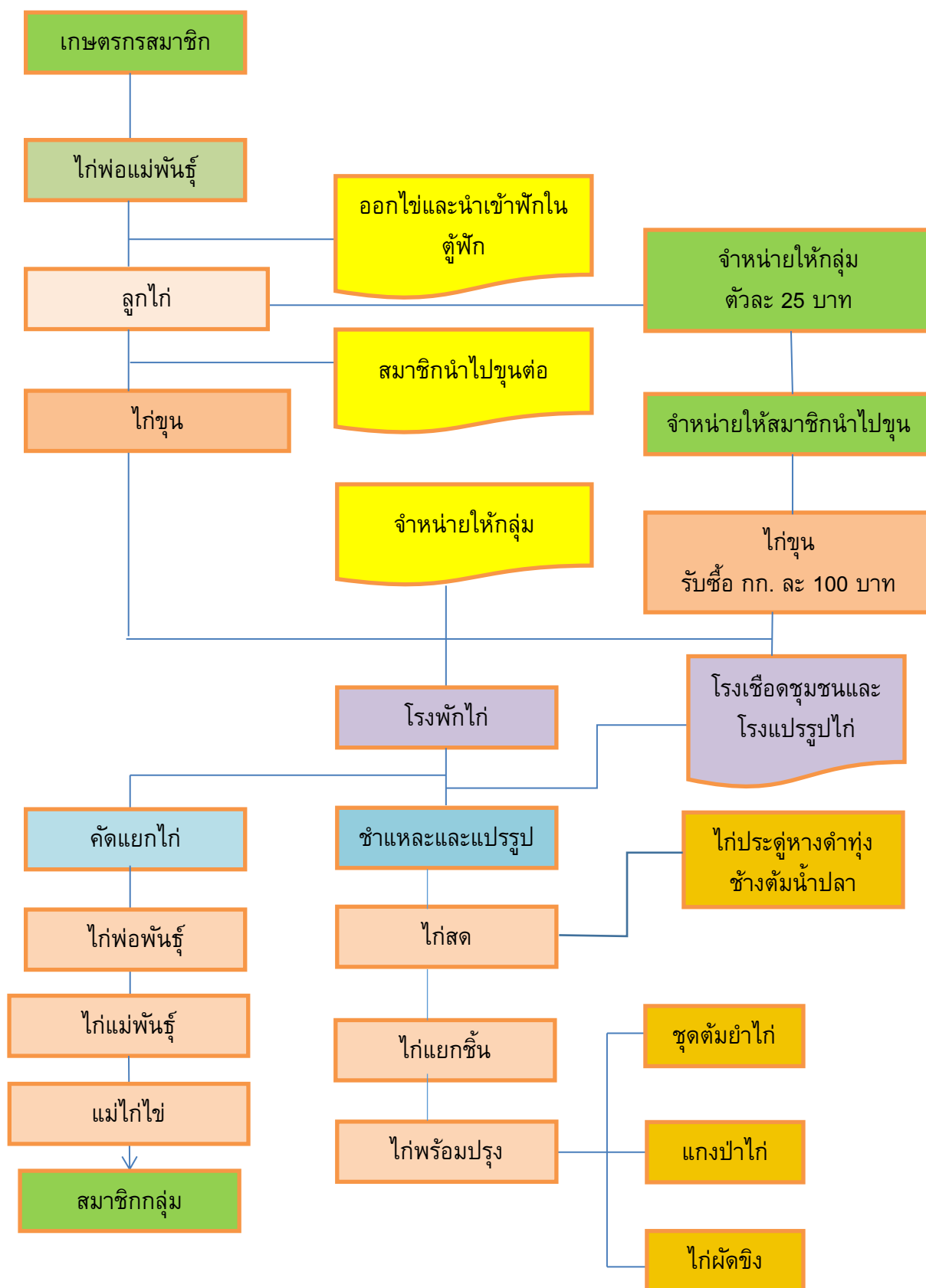
ช่วงเวลา/เทศกาล	จำนวน	ร้อยละ
ปีใหม่	21	26.58
ตรุษจีน	2	2.53
สงกรานต์	19	24.05
เข้าพรรษา	2	2.53
ออกพรรษา	3	3.80
ลอยกระทง	1	1.27
เกี่ยวข้าว	26	32.91

ไหว้บรรพบุรุษ	3	3.80
อื่นๆ (กินตลอดปี, งานเลี้ยง)	2	2.53
รวม	79	100.00

จากข้อมูลดังกล่าว ร่วมกับข้อมูลการบริโภคในพื้นที่ ทางกลุ่มจึงได้วางแผนการเลี้ยงไก่ขุนในแต่ละเดือนให้สอดคล้องกับความต้องการการบริโภคในพื้นที่และช่วงเวลาที่มีความต้องการในการบริโภค ซึ่งแผนการผลิต แสดงดังตารางที่ 10 และได้พัฒนารูปแบบการดำเนินงาน ดังแผนภาพที่ 6

ตารางที่ 10 แสดงปฏิทินการผลิตไก่ขุนเพื่อจำหน่ายเป็นไก่สดของกลุ่มเกษตรกร

เดือน	จำนวนลูกไก่ที่วางแผนการผลิต	เดือนที่วางแผนส่งขาย	หมายเหตุ
พฤษภาคม 2559	600	สิงหาคม 2559	
มิถุนายน 2559	600	กันยายน 2559	
กรกฎาคม 2559	800	ตุลาคม 2559	
สิงหาคม 2559	800	พฤศจิกายน 2559	
กันยายน 2559	1,100	ธันวาคม 2559	เทศกาลปีใหม่ม้ง
ตุลาคม 2559	1,100	มกราคม 2560	เทศกาลปีใหม่ไทย
พฤศจิกายน 2559	1,100	กุมภาพันธ์ 2560	
ธันวาคม 2559	1,100	มีนาคม 2560	
มกราคม 2560	1,300	เมษายน 2560	เทศกาลสงกรานต์
กุมภาพันธ์ 2560	800	พฤษภาคม 2560	
มีนาคม 2560	800	มิถุนายน 2560	
เมษายน 2560	800	กรกฎาคม 2560	
รวม	10,900		



แผนภาพที่ 6 แสดงการวางแผนผังรูปแบบการดำเนินงานของกลุ่ม

7. การวางแผนการจัดการตลอดห่วงโซ่อุปทานของกลุ่ม (supply chain management plan)

7.1 การจัดการปริมาณลูกไก่ให้เพียงพอต่อความต้องการของกลุ่ม

ทางกลุ่มสามารถแบ่งแหล่งของลูกไก่ได้ออกมาเป็น 3 กลุ่มคือ 1) การใช้แหล่งจาก community breeding center ที่มีการใช้เทคโนโลยีตู้ฟักเข้ามาช่วยในการผลิตของกลุ่ม 2) เกษตรกรคัดไก่ที่มีลักษณะดีไว้ทำพันธุ์เอง และใช้วิธีให้แม่ไก่ฟักตามธรรมชาติ และ 3) การซื้อลูกไก่อายุ 1 วัน จากฟาร์มไก่พันธุ์เครือข่ายกรมปศุสัตว์เข้ามาเลี้ยง โดยมีรูปแบบการดำเนินงานและปริมาณการผลิตดังนี้

การสร้าง Community breeding center ของกลุ่ม เพื่อผลิตลูกไก่ขุน

เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการผลิตและรูปแบบการบริหารจัดการการผลิตของกลุ่มแล้ว หากพิจารณาจากรูปแบบการเลี้ยงของเกษตรกรและกำลังการผลิตจากปีที่ 2 ที่เป็นการเลี้ยงแบบหลังบ้าน เกษตรกรแต่ละรายมีแม่ไก่ 5-30 ตัวนั้น ทำให้ผลิตลูกไก่ได้ทั้งสิ้นประมาณ 4,282 ตัวต่อปีเท่านั้น ซึ่งน่าจะผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการการบริโภค ทางกลุ่มจึงได้วางแผนจัดการผลิตใหม่ โดยวางแผนเป็นการเลี้ยงเป็นรูปแบบฟาร์มไก่พ่อแม่พันธุ์ และใช้ตู้ฟักในการผลิต โดยให้เกษตรกรที่มีศักยภาพ 1-2 รายเป็นผู้เลี้ยง แล้วทำการผลิตลูกไก่ขุนจำหน่ายให้แก่เกษตรกรสมาชิกไปเลี้ยงต่อไป โดยการเลี้ยงไก่ขุนก็จะปรับระบบการเลี้ยงจากเลี้ยงหลังบ้านเป็นการเลี้ยงรูปแบบฟาร์ม โดยให้เกษตรกรที่มีความพร้อมซื้อไก่ขุนไปเลี้ยงจำนวน 100-500 ตัวต่อราย ทั้งนี้ทางกลุ่มได้วางแผนการเลี้ยงไก่พันธุ์จำนวนทั้งสิ้น 450 แม่ ซึ่งจะมีกำลังการผลิตผลิตลูกไก่ได้ 1,250 ตัว/สัปดาห์ ซึ่งน่าจะเพียงพอต่อความต้องการของตลาด ทั้งนี้ กลุ่มเกษตรกร ได้ซื้อแม่พันธุ์ไก่จากศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์เชียงใหม่ และจากฟาร์มไก่พันธุ์เครือข่ายของกรมปศุสัตว์ จำนวนทั้งสิ้น 450 ตัว โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ก่อตั้งเป็นศูนย์เลี้ยงและขยายพันธุ์ จำนวน 2 ฟาร์ม ได้แก่ ฟาร์มนายสถิต ต้นชูชีพ มีแม่พันธุ์จำนวนทั้งสิ้น 200 ตัว และนางพรทิพย์ ร่อนทอง มีจำนวนแม่พันธุ์ทั้งสิ้น 100 ตัว รวม 300 ตัว ซึ่งกลุ่มแรกนี้จะใช้ตู้ฟักเข้ามาช่วยในการผลิต ส่วนแม่พันธุ์อีก 150 ตัว เกษตรกรส่วนหนึ่งได้ซื้อไปเพื่อเลี้ยงเป็นแม่พันธุ์แบบฟักเองตามธรรมชาติ

ในช่วงดำเนินการ พบว่า ไก่รุ่นพันธุ์ที่ซื้อเข้ามาเป็นไก่อายุเพียง 3 เดือนเท่านั้น ยังไม่ให้ผลผลิต นอกจากนี้ ทางกลุ่มได้ซื้อตู้ฟักไข่เข้ามาในเดือน พฤศจิกายน 2559 ทำให้เริ่มใช้ระบบตู้ฟักได้ในเดือน ธันวาคม 2559 ซึ่งผลผลิตลูกไก่แสดงดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 แสดงผลผลิตลูกไก่จากศูนย์เพาะขยายพันธุ์ของกลุ่มเกษตรกร

เดือน	ผลผลิตลูกไก่จากศูนย์เพาะขยายพันธุ์ของกลุ่มเกษตรกร					
	ฟาร์มนายสถิต ต้นชูชีพ*			ฟาร์มนางพรทิพย์ ร่อนทอง		
	ผลผลิตไข่	จำนวนลูกไก่	%ฟัก	ผลผลิตไข่	จำนวนลูกไก่	%ฟัก
ธันวาคม 2559	600	440	73.33	550	347	63.09
มกราคม 2560	750	533	71.07	700	421	60.14
กุมภาพันธ์ 2560	900	657	73.00	800	450	56.25

มีนาคม 2560	930	704	75.70	800	312	39.00
เมษายน 2560	400	220	55.00	800	250	31.25
พฤษภาคม 2560	700	312	44.57	800	213	26.63
รวมทั้งสิ้น	4,280	2,866		4,450	1,993	

หมายเหตุ* จำนวนแม่พันธุ์ที่ให้ผลผลิตไข่ มีเพียง 100 ตัวเท่านั้น ส่วนอีก 100 ตัว นำเข้ามาเลี้ยงเมื่อลูกไก่อายุ 1 วันเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2559 จึงยังไม่ให้ผลผลิต

ได้ทำการวิเคราะห์สาเหตุที่อาจส่งผลให้เปอร์เซ็นต์ฟักของเกษตรกรน้อยกว่าที่ควรจะเป็น โดยวิธีการสัมภาษณ์โดยตรง, การเก็บข้อมูลจากแบบบันทึกการให้ไข่และการฟักไข่, และการตรวจอุณหภูมิของตู้ฟักโดยใช้เครื่องบันทึกอุณหภูมิและความชื้นอัตโนมัติ (I button® sensor) ซึ่งผลการวิเคราะห์สาเหตุที่เป็นไปได้มีดังนี้

1. ปัญหาไฟดับบ่อยครั้ง เนื่องจากอำเภอทุ่งช้าง อยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกล จึงทำให้มักพบปัญหาไฟตกและไฟดับเป็นประจำทุกเดือน โดยเฉพาะหากเกิดปัญหาฝนตกหนัก จากการสอบถามและเก็บข้อมูลพบว่า ในเดือนมีนาคม และเดือนเมษายน ไฟดับจำนวนเดือนละ 1 ครั้ง และเดือนพฤษภาคม ไฟดับนานกว่า 12 ชั่วโมง ทำให้น่าจะส่งผลกระทบต่อฟักไข่โดยตรง โดยเห็นได้จากเปอร์เซ็นต์ฟักไข่ของฟาร์มนางพรทิพย์ ร่อนทอง ที่ลดลงอย่างมาก
2. ปัญหาพ่อพันธุ์ จากการพิจารณาจำนวนแม่พันธุ์ต่อพ่อพันธุ์พบว่า อยู่ที่ อัตราส่วนเท่ากับ 10:2 จึงไม่น่าจะส่งผลกระทบ นอกจากนี้ ยังได้ทำการวิเคราะห์เปอร์เซ็นต์ผสมติดโดยการส่องไข่ฟักที่อายุ 8 วัน ซึ่งพบว่า เปอร์เซ็นต์ไข่เชื้อ (Fertility rate) อยู่ที่ 90% ดังนั้น ปัญหาการฟักไม่ออก จึงน่าจะอยู่ที่ตู้ฟัก
3. ปัญหาอุณหภูมิสูงกว่าค่าที่กำหนด ตู้ฟักได้ถูกกำหนดอุณหภูมิในการฟักที่ 37.7 องศาเซลเซียส แต่อย่างไรก็ตามในช่วงเดือนเมษายนในช่วงกลางวัน อุณหภูมิภายนอกสูงมาก ทั้งนี้ได้ทำการวัดอุณหภูมิของตู้ฟักโดยใช้เครื่องวัดและบันทึกอุณหภูมิและความชื้นอัตโนมัติ (I button® sensor) พบว่าอุณหภูมิในช่วง 11.00-15.00 น. สูงกว่า 41 องศาเซลเซียส จึงน่าจะส่งผลกระทบโดยตรงต่อการฟักไข่

เกษตรกร เพาะขยายพ่อแม่พันธุ์เอง และผลิตลูกไก่ชนโดยใช้วิธีให้แม่ไก่ฟักตามธรรมชาติ

ในการดำเนินงานที่ผ่านมา ได้สนับสนุนให้เกษตรกรคัดไก่ที่มีลักษณะดีไว้เลี้ยงเป็นพ่อแม่พันธุ์ รายงานของอำนวยการและคณะ (2554) โดยกำหนดเป็นแนวทางการคัดเลือกดังนี้

1. โตเร็ว แข็งแรง
2. ให้ไข่ดก
3. มีคะแนนนิสัยฟักไข่ตั้งแต่ ให้มีคะแนนนิสัยการฟักตั้งแต่ 2 ขึ้นไป โดยมีการแบ่งคะแนนดังนี้
 - 0 = ไม่ฟักเลย (ไม่ดี, bad)
 - 1 = ฟักบ้างไม่ฟักบ้างขึ้นๆลงๆรังไข่ (พอใช้, fair)
 - 2 = ฟักดี, แต่เข้าไปใกล้รังฟักโดดหนึ่งรังไข่ (ดี, good)

- 3 = พักดี, เข้าไปใกล้รัง จับตัว จับไข่ยังนิ่ง พักตามปกติ ฟองชน ไม่โดดเด่นจากรัง
4. เลี้ยงลูกเก่ง ให้มีคะแนนนิสัยการพักตั้งแต่ 2 ขึ้นไป โดยมีการแบ่งคะแนนดังนี้
- 0 = ไม่เลี้ยงลูกใกล้เคียง (ไม่ดี, bad)
- 1 = เลี้ยงลูกไม่ดี, ปล่อยลูกหากินเอง, เวลาคนหรือสุนัขมาใกล้หนีไปก่อนลูก (พอใช้, fair)
- 2 = เลี้ยงลูกดี แต่เวลาคนหรือสุนัขมาใกล้หนีไปก่อนลูก ไม่พาลูกหนี (ดี, good)
- 3 = เลี้ยงลูกดีมาก, เวลาคนหรือสุนัขเข้าใกล้พองตัว, กางปีกปกป้อง, พาลูกหนี ไปพร้อมกับแม่ไก่ (ดีมาก, excellent)

จากผลการดำเนินงานดังกล่าว ทำให้ในการดำเนินงานในปีที่สามนี้ ได้มีเกษตรกรจำนวน 17 รายที่ได้เลี้ยงไก่พันธุ์แบบพักรธรรมชาติ เพื่อผลิตลูกไก่ขุน ซึ่งปริมาณลูกไก่ที่ผลิตได้แสดงดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 แสดงปริมาณไก่ผลิตไก่พ่อแม่พันธุ์ของเกษตรกรและจำนวนลูกไก่ที่ผลิตได้

ที่	ชื่อ-สกุล	จำนวนสัตว์ของสมาชิก		
		ไก่พ่อพันธุ์	ไก่แม่พันธุ์*	ปริมาณไก่ขุนที่ผลิตได้
1	นางผ่าน จันตะวงศ์	5	34	641
2	นางทองจันทร์ สมแสง	4	27	697
3	นางลำจวน ตะหล้า	4	22	634
4	นางปิ่นแก้ว โทปริรินทร์	2	18	544
5	นายชนโชติ ประดับหิน	2	19	231
6	นางละเอียด จันตะวงศ์	2	19	581
7	นายสำรวย ต้นชูชีพ	2	18	656
8	นางสมหมาย อนุสินธุ์	3	20	410
9	นางเจือคำ รังษี	2	18	587
10	นายณรงค์ สิทธิสิทธิ์ยศ	3	17	367
11	นางเฉลียว ปันนิตามัย	2	13	629
12	นางวิลัย พรมตา	3	16	430
13	นางนุชจิรา นาระทะ	2	16	350
14	นางรัตนา อินตะนาม	2	15	413
15	นางเครือวรรณ บัวสำราญ	2	13	333
16	นายครรชิต เสี่ยงกอง	2	14	286
17	นายทองคำ ไชยและ	2	14	405
รวมทั้งสิ้น		44	313	8,194

*หมายเหตุ เกษตรกรไม่ได้บันทึกแยกระหว่างไก่พันธุ์ที่อยู่ในระยะให้ผลผลิตและไก่รุ่นพันธุ์ จึงไม่ได้วิเคราะห์ประสิทธิภาพการให้ผลผลิตของแม่พันธุ์

7.2 การซื้อลูกไก่อายุ 1 วันจากฟาร์มเครื่องขยายกรมปศุสัตว์

ในช่วงแรกของการดำเนินงานในปีที่สาม ในช่วงเดือน เมษายน-พฤศจิกายน ทางกลุ่มได้ซื้อไก่รุ่นพันธุ์เข้ามาเลี้ยง ซึ่งยังอยู่ในระยะที่ยังไม่ให้ผลผลิตลูกไก่ ทางกลุ่มได้สั่งซื้อลูกไก่ขุนอายุ 1 วันจากฟาร์มเครื่องขยายกรมปศุสัตว์เข้ามาเลี้ยง

แต่อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่แม่พันธุ์ให้ผลผลิตลูกไก่ ได้พบปัญหาแม่พันธุ์ให้ผลผลิตน้อย จากข้อมูลการผลิตลูกไก่ของทั้งสองฟาร์มจะเห็นได้ว่าจำนวนลูกไก่ไม่เป็นไปตามเป้าหมายการผลิต ซึ่งหากไม่มีการแก้ไขปัญหาใดๆ จะทำให้การผลิตไก่ขุนเพื่อผลิตเนื้อไก่ของกลุ่มไม่เพียงพอ ทางกลุ่มจึงได้แก้ปัญหาโดยการสั่งซื้อลูกไก่อายุ 1 วัน จากฟาร์มเครื่องขยายของกรมปศุสัตว์ ในจังหวัดเชียงใหม่เพิ่มขึ้นจากเดิมที่วางแผนไว้ เพื่อให้สมาชิกของกลุ่ม สามารถเลี้ยงไก่ขุนได้ตามเป้าหมายการผลิตที่ได้วางแผนการผลิตที่วางไว้ โดยจำนวนลูกไก่ที่สั่งซื้อมาแต่ละเดือนจะสอดคล้องกับปฏิทินการบริโภคภายในพื้นที่และปริมาณการขายในแต่ละเดือนซึ่งปรับตามความต้องการการบริโภค ซึ่งผลของการผลิตไก่ขุนแสดงดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 แสดงกำลังการผลิตไก่ขุนของกลุ่มเกษตรกร

เดือน	ศูนย์เพาะขยายพันธุ์ไก่ของกลุ่มเป็นผู้ผลิต	ปริมาณที่เกษตรกรกลุ่มผลิตลูกได้เอง	จำนวนลูกไก่อายุ 1 วันที่ซื้อเข้ามาเลี้ยง	รวมกำลังการผลิตทั้งหมดของกลุ่ม
พฤษภาคม 2559	0	465	400	865
มิถุนายน 2559	0	547	1,000	1,547
กรกฎาคม 2559	0	380	1,900	2,280
สิงหาคม 2559	0	452	1,200	1,652
กันยายน 2559	0	630	1,500	2,130
ตุลาคม 2559	0	450	4,000	4,450
พฤศจิกายน 2559	0	590	1,000	1,590
ธันวาคม 2559	787	787	0	1,574
มกราคม 2560	954	1,460	2,000	4,414
กุมภาพันธ์ 2560	1,107	1,350	0	2,457
มีนาคม 2560	1,016	1,075	0	2,091
เมษายน 2560	470	473	0	943

พฤษภาคม 2560	525	465	1,880	2,870
รวม	4,859	8,194	14,880	27,933

7.3 การรับซื้อไก่ขุนน้ำหนักไม่เกิน 1.3 กิโลกรัมเข้าโรงฆ่าและชำแหละ

นอกจากการผลิตลูกไก่และเลี้ยงเอง ซื้อมาอายุ 1 วันเข้ามาเลี้ยง ทางกลุ่มยังได้ติดต่อเชื่อมโยงกับเครือข่ายผู้เลี้ยงไก่ประดู่หางดำในพื้นที่จังหวัดน่าน เพื่อนำไก่เข้ามาเชือดในช่วงที่มีความต้องการในการบริโภคสูง ได้แก่ กลุ่มเครือข่าย อ.บ้านหลวง จ.น่าน ซึ่งนำเข้าเชือด ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ 2559 ส่วนเครือข่าย อ. ภูเพียง และอ.เวียงสา จ.น่าน พึ่งนำลูกไก่ขุนเข้าไปเลี้ยง จึงมีกำหนดการขายให้แก่กลุ่มในเดือน กรกฎาคม 2560 เป็นต้นไป

ตารางที่ 14 แสดงปริมาณไก่ขุนที่กลุ่มซื้อจากเครือข่ายเกษตรกรอื่น ในจังหวัดน่าน

เดือน	ปริมาณการสั่งซื้อไก่ขุนจากกลุ่ม อ.บ้านหลวง
กุมภาพันธ์ 2559	150
มีนาคม 2559	300
เมษายน 2559	120
มิถุนายน 2559	224
กรกฎาคม 2559	110
ธันวาคม 2559	100
มกราคม 2560	250
รวม	1,104

8. รูปแบบการจัดการการเลี้ยงและสุขภาพของกลุ่มเกษตรกร

8.1 การลดต้นทุนโดยการผลิตอาหารผสมเอง

จากการดำเนินงานในปีที่ 2 ซึ่งพบว่า ในพื้นที่อำเภอทุ่งช้าง มีวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่สามารถหาได้ง่าย และมีราคาไม่แพงในท้องถิ่น ได้แก่ วัตถุดิบหลัก คือ ข้าวโพด แกลบกลาง หรือแกลบหมู ปลายข้าว ซึ่งเกษตรกรได้มีการผลิตอาหารผสมเองตั้งแต่การดำเนินงานในปีแรกและปีที่สอง ส่วนในปีที่สามนี้ กลุ่มเกษตรกรก็ยังคงผสมอาหารเอง และจำหน่ายให้แก่สมาชิกในราคา กิโลกรัมละ 15 บาท ซึ่งถูกกว่าอาหารผสมสำเร็จรูปที่จำหน่ายอยู่ที่ กิโลกรัมละ 20 บาท สูตรอาหารไก่พื้นเมือง แสดงดังตารางที่ 15 และ 16 ทั้งนี้ กลุ่มเกษตรกรได้ร่วมกับสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอทุ่งช้าง ในการเสนอแผนเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการก่อสร้างโรงผสมอาหารสัตว์และเครื่องผสมอาหารสัตว์ของกลุ่มเกษตรกร ซึ่งได้ทุนสนับสนุนในการก่อสร้างจำนวนทั้งสิ้น 300,000 บาท

นอกจากนี้ ในพื้นที่อำเภอทุ่งช้างยังมีวัตถุดิบเสริม คือหญ้าเนเปียร์ซึ่งเกษตรกร ตันกล้วย ผลไม้ เช่น มะละกอ กล้วย ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากและราคาถูก ซึ่งลดต้นทุนการผลิตได้ดี

ตารางที่ 15 สูตรอาหารไก่พื้นเมือง อายุ (4-23 สัปดาห์)

วัตถุดิบ	ปริมาณที่ใช้
ข้าวโพดบด	50
รำละเอียด	25.2
กากถั่วเหลือง (โปรตีน 44%)	14
ปลาป่น (โปรตีน 55%)	5
ใบกระถินป่น	4
เปลือกหอยบด	0.6
ไคแคลเซียมฟอสเฟต	0.5
ฟรืมิกซ์	0.5
เกลือป่น	0.35
รวม	100

ตารางที่ 16 สูตรอาหารไก่พื้นเมือง ไก่พ่อแม่พันธุ์ อายุ 23 สัปดาห์ขึ้นไป โปรตีน 15.6%

วัตถุดิบ	ปริมาณที่ใช้
ข้าวโพดบด	50.1
รำละเอียด	20
กากถั่วเหลือง (โปรตีน 44%)	12.2
ปลาป่น (โปรตีน 55%)	6
ใบกระถินป่น	4
เปลือกหอยบด	6.8
ไคแคลเซียมฟอสเฟต	1
ฟรืมิกซ์	0.25
เกลือป่น	0.35
สมุนไพรบด	0.25
รวม	100

8.2 การพัฒนามาตรฐานการผลิตตั้งแต่ ฟาร์ม โรงฆ่าและชำแหละ และการจำหน่ายเนื้อไก่สด

ในด้านการเลี้ยงและการจัดการสุขภาพและผลผลิตนั้น กลุ่มเองได้มีการปรับรูปแบบการเลี้ยงให้มีการป้องกันโรคทางชีวภาพที่ดี โดยนำหลักการของร่างมาตรฐานไก่พื้นเมืองแบบปล่อยอิสระที่ได้จากการศึกษาของสุวิทย์ และคณะ (2558) มาใช้ โดยเน้นในด้านการป้องกันโรคทางชีวภาพ การมีโรงเรือนที่มีความแข็งแรง สามารถป้องกันฝนสาดและลมโกรก อันเป็นสาเหตุโน้มนำที่สำคัญของโรคหวัดเรื้อรังในไก่ การทำวัคซีนป้องกันโรคที่มีความสำคัญได้แก่ โรคนิวคาสเซิล โรคหลอดลมอักเสบติดต่อกัน และโรคฝีดาษ โรคอหิวาห์สัตว์ปีก

ตารางที่ 17 โปรแกรมวัคซีนในไก่ขุน

อายุไก่	วัคซีน	วิธีการให้วัคซีน
5-7 วัน	นิวคาสเซิล + หลอดลม	หยอดตา/จุ่ม
35 วัน	ฝีดาษ	แทงปีก

ตารางที่ 18 โปรแกรมวัคซีนในไก่พ่อแม่พันธุ์

อายุไก่	วัคซีน	วิธีการให้วัคซีน
5-7 วัน	นิวคาสเซิล + หลอดลม	หยอดตา/จุ่ม
35 วัน	ฝีดาษ	แทงปีก
3 เดือน และทุก 3 เดือน	อหิวาห์สัตว์ปีก	ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ

ในด้านการจัดการการเลี้ยงไก่ขุนนั้น จะเน้นให้ความสำคัญในด้านการกกลูกไก่ การให้อาหารและน้ำ โดยมีแนวทางการจัดการที่ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ช่วงการดำเนินงานในปีแรกดังนี้

1. ในช่วง 2 อาทิตย์แรก ให้อยู่ในโรงเรือนที่มีผ้าปิดมิดชิดกันลมโกรก แต่มีช่องให้อากาศถ่ายเท และกกด้วยหลอดไฟ เพื่อให้ความอบอุ่น การให้อาหาร จะให้อาหารสำเร็จรูปเพียงอย่างเดียว เพื่อสร้างความแข็งแรงของโครงสร้างของร่างกายและระบบภูมิคุ้มกัน และให้วิตามินละลายน้ำ
2. ในช่วงอาทิตย์ที่ 2-4 จะเริ่มให้อาหารสำเร็จรูป ผสมกับรำละเอียด หรือปลายข้าว เพื่อให้ลูกไก่หัดกินอาหารเสริมและลดต้นทุนค่าอาหาร โดยผสมอัตราส่วนอาหารสำเร็จรูป 3 กิโลกรัม ผสมกับรำละเอียดหรือปลายข้าว 0.5 กิโลกรัม และในช่วงกลางวัน จะเริ่มปล่อยให้ลูกไก่ออกจากกรงกก แต่ยังให้อยู่ในโรงเรือน และในช่วงกลางคืน จะให้เข้าไปอยู่ในกรงกกลูกไก่
3. อายุมากกว่า 4 สัปดาห์ จะเริ่มปล่อยให้ไก่ออกมาหากินเองในพื้นที่ปล่อยในช่วงกลางวัน และในช่วงกลางคืนให้กลับเข้าไปในโรงเรือน และการให้อาหารได้แนะนำให้ใช้ตามสูตรที่ได้กล่าวในหัวข้อการจัดการด้านอาหาร และเริ่มให้อาหารเสริม ได้แก่ หญ้า และผลไม้เช่นกล้วย มะละกอ

4. เน้นให้เกษตรกรมีการบันทึกข้อมูลการผลิต ซึ่งจะทำให้วิเคราะห์ประสิทธิภาพการผลิตได้ และเป็นแนวทางให้เกษตรกรปรับปรุง แก้ไข พัฒนาการเลี้ยงในรุ่นต่อไป

ในด้านกระบวนการฆ่าเนื้อ ได้ใช้ประโยชน์จากโรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดเล็กของกลุ่มเกษตรกรที่ได้รับใบอนุญาต ขจส. 2 จากกรมปศุสัตว์ โดยไก่ของกลุ่มทั้งหมดจะเข้าโรงฆ่าของกลุ่มเกษตรกรแห่งนี้ ส่วนการชำแหละและการบรรจุภัณฑ์นั้น ทางกลุ่มได้วางแผนการตัดแต่งเนื้อสัตว์ตามหลักวิทยาศาสตร์เนื้อสัตว์ และบรรจุในถุงสุญญากาศ ทั้งนี้ กลุ่มเกษตรกรได้ร่วมกับสำนักงานเกษตรอำเภอทุ่งช้าง เพื่อเสนอขอรับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ ในโครงการตามแผนพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมตามความต้องการของชุมชนเพื่อบรรเทาภัยแล้ง ปี 2558/2559

ในด้านแพ่งจำหน่ายไก่สดในตลาดนั้น ก็ยังคงใช้ข้อกำหนดแพ่งไก่อนามัยของกรมปศุสัตว์ในการสร้างแพ่งไก่ในตลาดสดอำเภอทุ่งช้าง ซึ่งผลจากการศึกษาในปีที่สองพบว่า ผู้บริโภคมีความมั่นใจในด้านความปลอดภัยทางอาหารมากขึ้น

9. การพัฒนาช่องทางการจำหน่ายเนื้อไก่สด

9.1 การติดต่อกับแพ่งจำหน่ายเนื้อไก่สดในพื้นที่

โครงการวิจัยนี้ ใช้แนวทางการขับเคลื่อนกลุ่มโดยการผลักดันด้านการตลาด ซึ่งการจำหน่ายจะเป็นการจัดการด้านปลายน้ำของห่วงโซ่อุปทานที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ตลาดที่สำคัญและน่าจะเป็นตลาดส่วนใหญ่ในการดำเนินงานในปีที่สามคือตลาดชุมชน จากการสำรวจแหล่งจำหน่ายเนื้อไก่สดที่สำคัญและมีศักยภาพสูงภายในอำเภอทุ่งช้างพบว่า มีตลาดสด 2 แห่ง ได้แก่ ตลาดสดเทศบาลตำบลทุ่งช้าง อยู่ภายในตัวเมืองอำเภอทุ่งช้าง มีแพ่งขายเนื้อไก่อยู่ 1 แพ่ง จำหน่ายไก่พื้นเมืองและไก่สามสายเลือดโดยเฉลี่ยวันละ 20 ตัว อีกแพ่งหนึ่งได้แก่ ตลาดสดของ องค์การบริหารส่วนตำบลและ อำเภอทุ่งช้าง นอกจากนี้ ยังได้ติดต่อกับตลาดไก่มีชีวิตที่ตำบลอบ อ.ทุ่งช้าง จ.น่าน จึงได้ติดต่อเพื่อเจรจานำไก่ส่งขายยังแพ่งดังกล่าว ตั้งแต่ในช่วงเดือน เมษายน 2559 เป็นต้นมา ซึ่งปริมาณการขายได้เพิ่มขึ้นในแต่ละเดือน

9.2 การสร้างเมนูที่มีศักยภาพทางการตลาดอย่างน้อย 2 ชนิด

นอกจากเนื้อไก่สดแล้ว ทางกลุ่มยังได้พัฒนาเมนูอาหารจากเนื้อไก่ประดู่หางดำที่มีศักยภาพทางการตลาด เพื่อเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการจำหน่ายสินค้าของกลุ่มเกษตรกร ทั้งนี้ จากการเก็บข้อมูลในการดำเนินงานในปีที่สองพบว่า ส่วนใหญ่ของผู้บริโภค เป็นคนในท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่ต้องการการบริโภคอาหารที่ประกอบจากเนื้อไก่ที่เป็นอาหารพื้นเมือง เช่น แกง ต้มยำ แกงอ่อม เป็นต้น ทางกลุ่มจึงได้พัฒนาอาหารแปรรูปเป็นอาหารพื้นเมืองเป็นหลัก โดยเมนูที่พัฒนาได้แก่ แกงอ่อม และลาบไก่ โดยได้วางขายในตลาดเทศบาลตำบลทุ่งช้าง ในช่วงตอนเช้าและตอนเย็น ในเวลาเสาร์-อาทิตย์

ตารางที่ 19 แสดงภูมิสำเนาของผู้ตอบแบบสอบถาม จากแบบสอบถามในการดำเนินงานในปีที่สอง

ลักษณะการอาศัย	จำนวน	ร้อยละ
คนในพื้นที่	77	96.25
คนในอำเภออื่นใน จ.น่าน	2	2.50
นักท่องเที่ยว	1	1.25
อื่นๆ	0	0.00
รวม	80	100.00

ตารางที่ 20 แสดงประเภทอาหารจากเนื้อไก่พื้นเมืองที่ได้รับประทานมากที่สุด

ชนิดอาหารที่ประกอบมากที่สุด	จำนวน	ร้อยละ
น้ำ	9	11.39
ต้มยำ	23	29.11
แกง	27	34.18
ทอด	5	6.33
แกงอ่อม	13	16.46
อื่นๆ (ปิ้ง/ย่าง,อบ)	2	2.53
รวม	79	100.00

9.3 แผงจำหน่ายไก่ในที่ว่าการอำเภอทุ่งช้าง

ในช่วงต้นเดือนของทุกเดือน จะมีการประชุมหัวหน้าส่วนราชการ ข้าราชการ กำนันผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่ ซึ่งมีผู้ร่วมประชุมมากกว่า 200 คน ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อสูง ซึ่งในรูปแบบการทำงานของโครงการนี้ จะเป็นลักษณะการทำงานเชิงบูรณาการระหว่างหน่วยงานราชการในพื้นที่อยู่แล้ว จึงได้ขอความอนุเคราะห์ไปยังอำเภอทุ่งช้างเพื่อตั้งแผงจำหน่ายไก่สด และอาหารปรุงสุกระหว่างที่มีการประชุมหัวหน้าส่วนราชการและกำนันผู้ใหญ่บ้าน โดยพบว่าปริมาณการขายได้ไม่ต่ำกว่า 50 ตัวต่อวัน

9.4 การพัฒนาช่องทางการจำหน่ายตามคำสั่งซื้อ

จากการประชุมกลุ่มเกษตรกรในช่วงเริ่มดำเนินการโครงการพบว่า ในชุมชนจะมีงานต่างๆ เป็นประจำ ทั้งงานขึ้นบ้านใหม่ งานเลี้ยง งานแต่งงาน งานศพ เป็นต้น โดยจะมีเกือบทุกสัปดาห์ ซึ่งหากว่าสามารถพัฒนาเป็นช่องทางหนึ่งในการส่งจำหน่ายไก่สดได้ น่าจะเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่มีกำลังซื้อสูงเช่นกัน โดยอาจเป็นลักษณะการซื้อเงินเชื่อ โดยส่งไก่ให้กับแม่ครัวในงานต่างๆ ก่อน แล้วถึงจะเก็บเงินภายหลังเสร็จสิ้นงาน จึงได้เริ่มต้นประชาสัมพันธ์โดยใช้วิธีการตลาดแบบบอกต่อโดยสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรซึ่งมีถึง 40 คน โดยเริ่มตั้งแต่ช่วงเริ่มดำเนินงานในปีที่สาม จากการดำเนินงานกว่า 1 ปีพบว่า ช่องทางนี้เป็นช่องทางที่มียอดจำหน่ายสูงสุด โดยสูงกว่า 50% ของยอดขายไก่ของแต่ละเดือน

9.5 การเชื่อมโยงกับเครือข่ายตลาดไก่มีชีวิต ในตำบลรอบ อำเภอทุ่งช้าง

ในพื้นที่ของอำเภอทุ่งช้าง ประกอบด้วยคนท้องถิ่น และชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น กระเหรี่ยง ม้ง ลัวะ เป็นต้น ซึ่งประชาชนชาติพันธุ์จะนิยมใช้ไก่พื้นเมืองที่มีชีวิต โดยเฉพาะไก่สีดำ ทั้งการบริโภค และในพิธีกรรมต่างๆ จึงได้ติดต่อประสานงานกับพ่อค้าไก่มีชีวิตในพื้นที่ตำบลรอบ ซึ่งขายไก่มีชีวิตให้แก่กลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายดังกล่าว โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ช่วงแรกของการดำเนินงานในปีที่สาม ซึ่งพบว่าสามารถมีส่วนแบ่งไก่มีชีวิตเกือบ 100% โดยจะมีพ่อค้าขายประจำมารับไก่มีชีวิตที่โรงฆ่าสัตว์ปีกของกลุ่มเกษตรกรทุกอาทิตย์

9.6 การเชื่อมโยงกับร้านอาหารที่มีศักยภาพสูงในพื้นที่

พื้นที่เขตเหนือของจังหวัดน่าน ได้แก่ อำเภอท่าวังผา บัว เชียงกลาง ทุ่งช้าง เจริญพรเกียรติ และบ่อเกลือ นับว่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติ ขมพุกา อำเภอบัว ดอยหัวพล่าน อำเภอทุ่งช้าง ซึ่งมีนักท่องเที่ยวสูงขึ้นทุกปี จากรายงานของระบบฐานข้อมูลนักท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (http://61.19.236.136:8090/dotr/statistic.php?year2014&tourist_group=&province=%E0%B8%99%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%99®ion=1&cluster=) พบว่าในปี 2558 มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวจังหวัดน่านกว่า 652,999 คน โดยกว่า 98% เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยจังหวัดน่านส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้น อาหารท้องถิ่นจึงน่าจะมีศักยภาพสูง และอาจรวมถึงอาหารทั่วไปด้วย ซึ่งอาหารจากเนื้อไก่พื้นเมืองจึงน่าจะมีโอกาสทางการตลาด ทางกลุ่มเกษตรกรจึงได้ติดต่อประสานงานกับร้านอาหารขนาดใหญ่ที่มีศักยภาพในพื้นที่ ได้แก่ ร้านอาหารแสงทองเทอเรส ของแสงทองรีสอร์ท ตั้งอยู่ในตัวเมืองเชียงกลาง จังหวัดน่าน ซึ่งเป็นร้านอาหารระดับบน โดยผู้ที่มาท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีประชาชนในจังหวัดน่านเอง และจังหวัดอื่นๆ โดยได้ร่วมกับร้านอาหารในการพัฒนาเมนูอาหารพื้นถิ่นและเมนูอาหารทั่วไปจากเนื้อไก่ประดู่หางดำที่แสดงถึงรสชาติเนื้อไก่ที่มีลักษณะเฉพาะ ได้แก่ เนื้อแน่นนุ่ม ไม่เหนียว ซึ่งได้พัฒนาเป็น 3 เมนู ได้แก่ ไก่ประดู่หางดำน้ำปลา ข้าวกล้องไก่ประดู่หางดำ และแกงคั่วไก่สมุนไพร โดยอาหารดังกล่าวได้ถูกบรรจุในเมนูอาหารของทางร้านเป็นที่เรียบร้อยแล้ว นอกจากนี้ ยังได้ใช้กลยุทธ์ทางการตลาดในด้านความร่วมมือระหว่างร้านอาหารและกิจการชุมชน เพื่อการช่วยเหลือคนในพื้นที่ (Corporate Social Responsibility, CSR) แต่เนื่องจากได้ดำเนินการติดต่อไปยังร้านอาหารในเดือนพฤษภาคม 2560 จึงยังมียอดขายแต่ละวันยังไม่มากนัก

นอกจากนี้ ยังได้ประสานงานกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สาขาน่าน และโครงการพระราชวัง จังหวัดน่าน และสมาคมโรงแรมและร้านอาหารในจังหวัดน่าน โดยผ่านความร่วมมือกับแสงทองรีสอร์ท ในการประชาสัมพันธ์และติดต่อเจรจาเพื่อส่งไก่สดขายให้แก่โรงแรมและร้านอาหารในจังหวัดน่านอีกด้วย ซึ่งได้เริ่มดำเนินการในเดือนพฤษภาคม 2560 เช่นกัน ทั้งนี้ ได้นำแผนดังกล่าวประชุมร่วมกับกลุ่มเกษตรกรในวันที่ 28 พฤษภาคม 2560 เพื่อใช้เป็นปรับเป็นแนวทางการดำเนินงานของกลุ่มในปีต่อมา ซึ่งจะเน้นอาหารปลอดภัยและการเกษตรเชิงท่องเที่ยว โดยทางกลุ่มได้รับงบประมาณจากแผนงานบูรณาการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนให้กับเศรษฐกิจของประเทศ ประจำปีงบประมาณ

2561 ในด้านการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตรและสร้างมูลค่าเพิ่มภายใต้แนวคิดเกษตรปลอดภัย และเกษตรอินทรีย์ควบคู่กับการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปให้มีความหลากหลาย ซึ่งจะเป็นการยกระดับการดำเนินงานของกลุ่มให้เป็นอาหารปลอดภัย/อาหารอินทรีย์และการเกษตรเชิงท่องเที่ยว ซึ่งจะเป็นการต่อยอดงานวิจัยให้กว้างมากขึ้น และมีความยั่งยืน

ทั้งนี้ ปริมาณการจำหน่ายเนื้อไก่ในแต่ละช่องทางการจำหน่ายในแต่ละเดือน ได้แสดงดังตารางที่ 21 ซึ่งพบว่า น่าจะยังขยายตัวได้อีกมาก

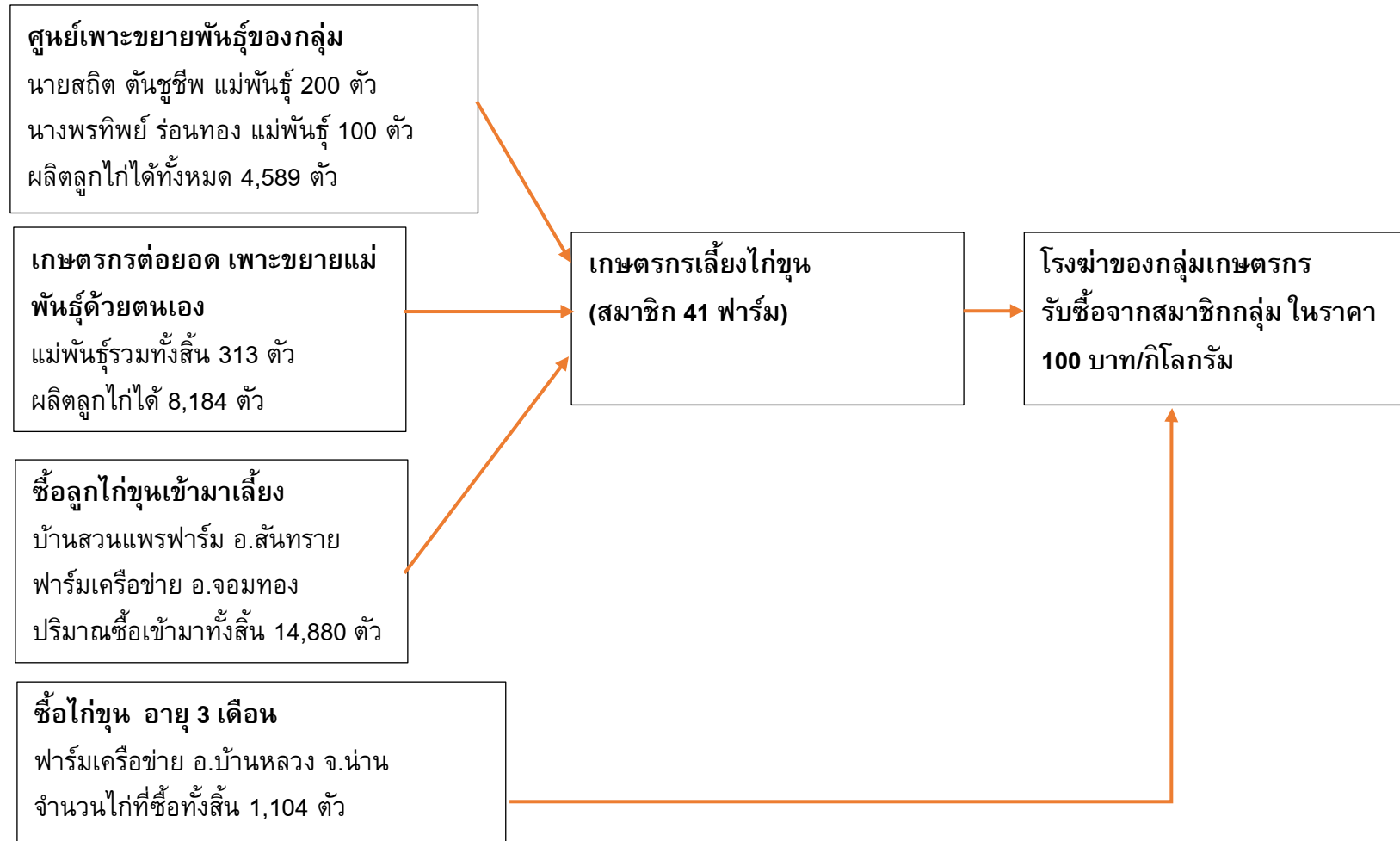
ตารางที่ 21 แสดงปริมาณการจำหน่ายเนื้อไก่ในแต่ละช่องทาง

เดือน	ปริมาณการขายในแต่ละช่องทางการจำหน่าย (ตัว/เดือน)							
	เทศบาล ทุ่งช้าง	อบต. และ	ตลาด ไก่ เป็น ต.งอบ	ร้านอาหาร แสงทอง*	ตาม คำสั่ง ซื้อจาก ลูกค้า	อาหาร ปรุง สุก**	แพ่งใน ที่ว่าการ อำเภอ	รวม
เมษายน 59	270	220	0	0	900	0	30	1,420
พฤษภาคม 59	165	160	0	0	250	0	50	625
มิถุนายน 59	80	88	200	0	467	0	78	913
กรกฎาคม 59	100	115	250	0	700	0	85	1,250
สิงหาคม 59	110	125	400	0	800	80	45	1,560
กันยายน 59	140	135	600	0	749	100	78	1,802
ตุลาคม 59	190	150	400	0	900	160	90	1,890
พฤศจิกายน 59	250	160	500	0	590	160	50	1,710
ธันวาคม 59	300	150	400	0	725	160	60	1,795
มกราคม 60	390	135	500	0	1,700	50	30	2,805
กุมภาพันธ์ 60	325	145	250	0	400	160	80	1,360
มีนาคม 60	150	150	210	0	600	160	65	1,335
เมษายน 60	450	150	330	0	1,800	70	80	2,880
พฤษภาคม 60	230	150	200	20	1,200	160	55	2,015
รวม	3,150	2,033	4,240	20	11,781	1,260	876	23,360

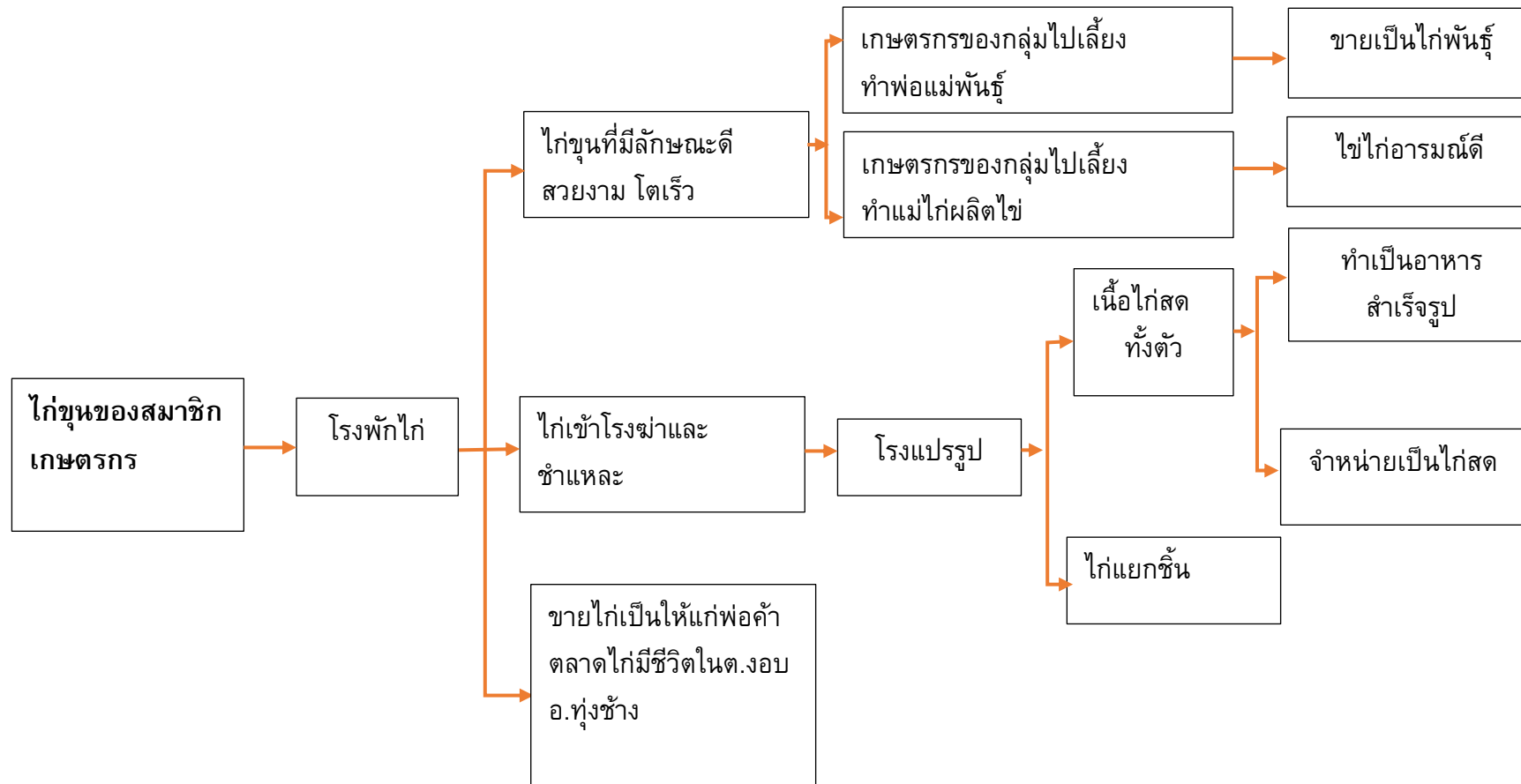
* หมายถึง ได้เริ่มติดต่อร้านอาหารแสงทองในเดือนพฤษภาคม 2560

** ทางกลุ่มได้เริ่มต้นขายอาหารปรุงสุก ในเดือนสิงหาคม 2559

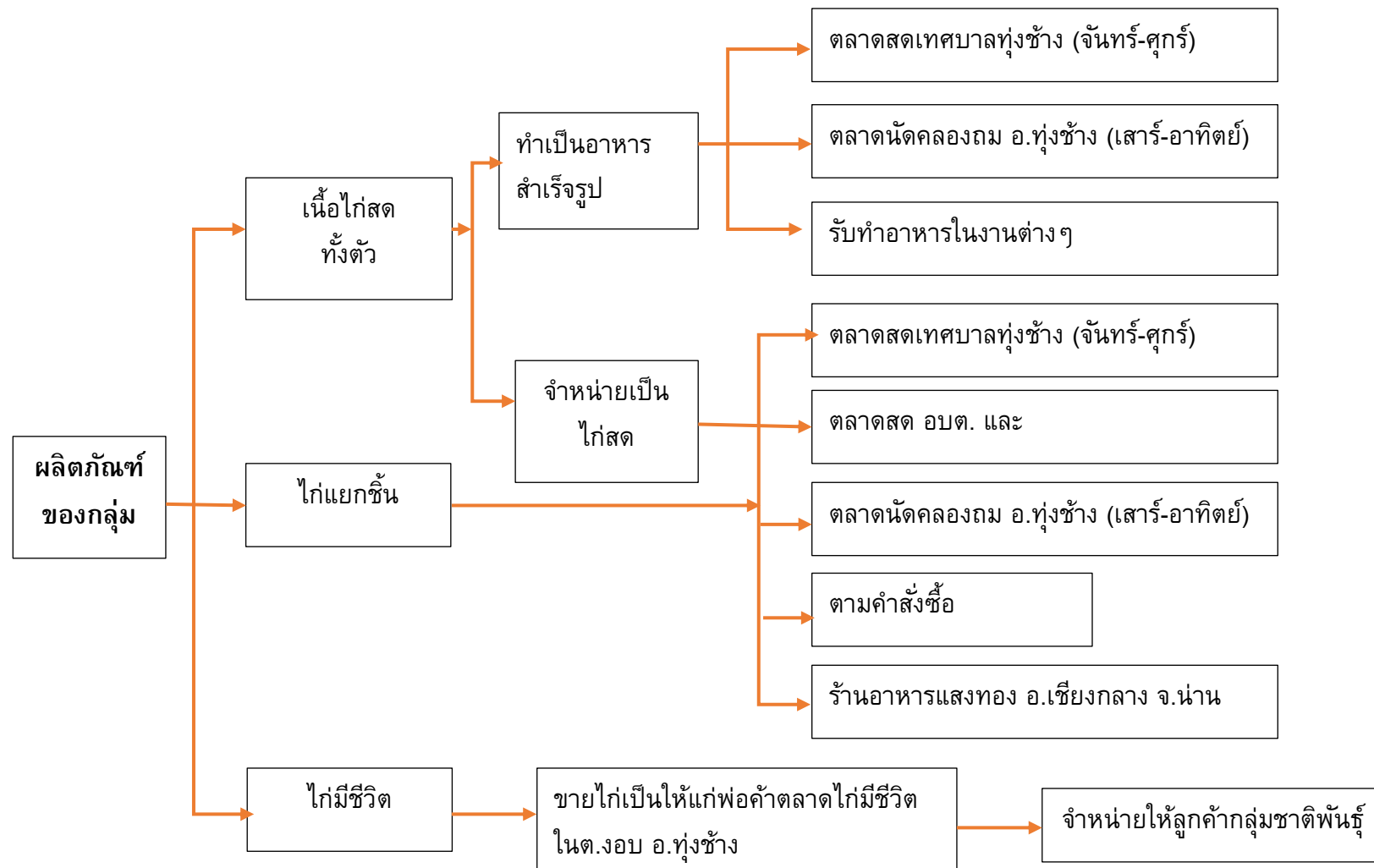
ภาพที่ 7 แสดงการจัดการต้นน้ำของกลุ่มเกษตรกร



ภาพที่ 8 แสดงการจัดการกลางน้ำของห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มเกษตรกร

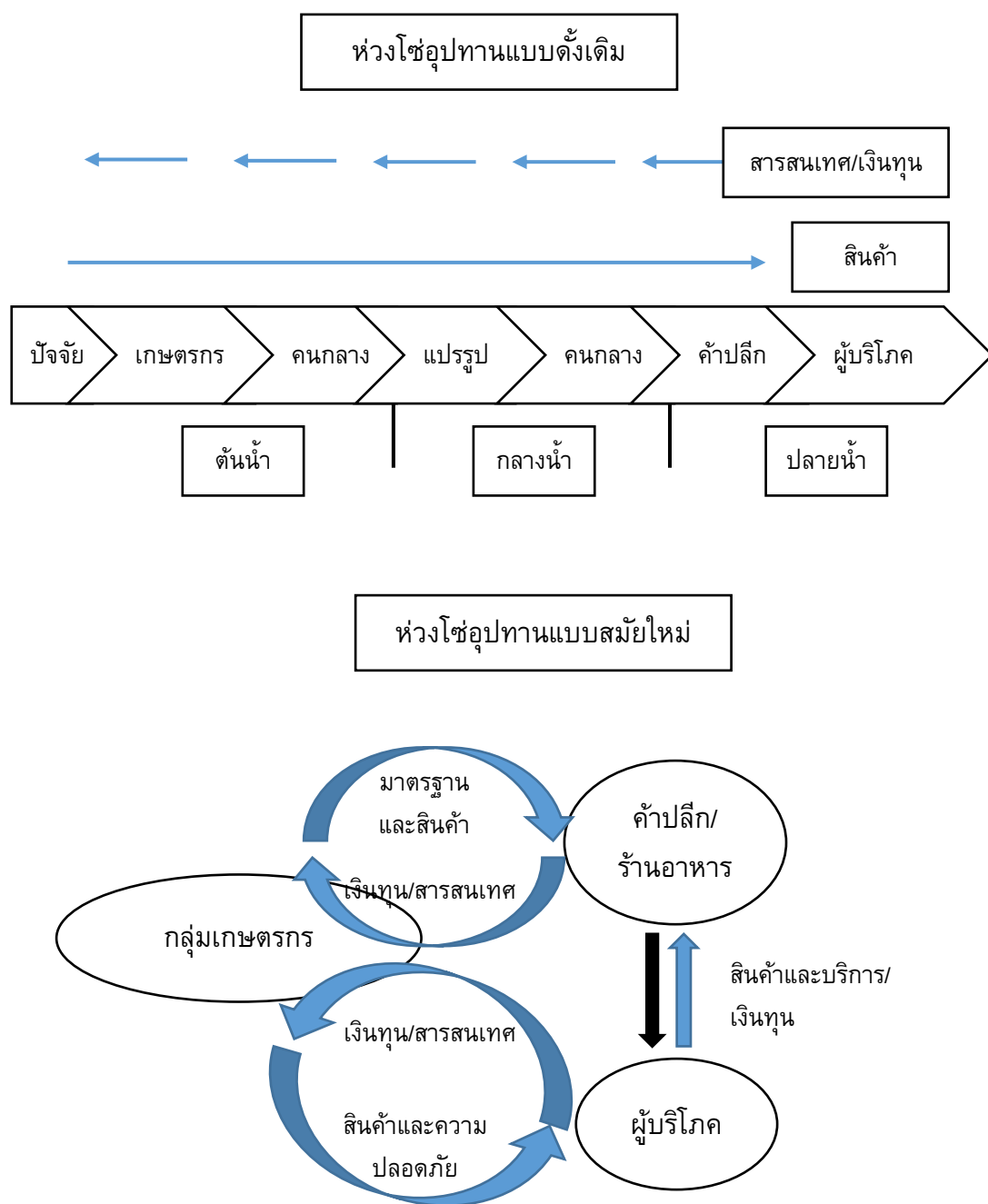


ภาพที่ 9 แสดงการจัดการปลายทางของห่วงโซ่คุณค่าของกลุ่มเกษตรกร



ภาพที่ 10 แสดงการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าของการผลิตเนื้อไก่ประดู่หางดำ (ประยุกต์จากยรรยง ศรีสม, 2550)





ภาพที่ 11 แสดงการเปลี่ยนแปลงของการจัดการห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มเกษตรกรจากแบบดั้งเดิมมาเป็นแบบสมัยใหม่ (ประยุกต์จากสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ, 2553)

10. การสร้างการรับรู้ด้านไก่พื้นเมืองประดู่หางดำให้แก่ผู้บริโภค

การสร้างการรับรู้เพื่อให้ผู้บริโภครู้จักไก่พื้นเมืองประดู่หางดำ เอกลักษณ์และรสชาติที่โดดเด่นของเนื้อไก่ประดู่หางดำนั้นได้ดำเนินการในทุกระยะของการดำเนินงานตั้งแต่ในช่วงการทำงานปีแรกผ่านสื่อต่างๆ และการจัดงานดังนี้

1. การจัดกิจกรรมอาหารปลอดภัย ในวันที่ 22 มีนาคม 2556 โดยจัดร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขอำเภอทุ่งช้าง และอำเภอทุ่งช้าง ซึ่งประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง จึงได้มีการวางแผนการจัดงานอีกครั้งโดยร่วมกับหน่วยงานราชการในอำเภอทุ่งช้าง ในการจัดงานของดีเมืองทุ่งช้าง โดยมีกำหนดจัดงานในวันที่ 11-13 พฤศจิกายน 2559 แต่เนื่องจากเหตุการณ์สวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จึงเลื่อนการจัดงานออกไปไม่มีกำหนด
2. การติดป้ายประชาสัมพันธ์ตามจุดต่างๆ ทั้งป้ายประชาสัมพันธ์ขนาดใหญ่ในชุมชน ป้ายร้านค้า ร้านจำหน่ายเนื้อไก่สด เป็นต้น ซึ่งได้ดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง
3. การพัฒนาตราสินค้าและฉลากบรรจุภัณฑ์ การพัฒนาอัตลักษณ์ของกลุ่มเกษตรกร ซึ่งได้กำหนดอัตลักษณ์ว่า เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ดำเนินงานโดยคนในชุมชน เพื่อชุมชน ผลิตเนื้อไก่พื้นเมืองประดู่หางดำพันธุ์แท้ ที่เลี้ยงในระบบปล่อยธรรมชาติ มีความปลอดภัยทางอาหาร และได้ประชาสัมพันธ์อัตลักษณ์ของกลุ่มผ่านสื่อต่างๆ ดังนี้
 - การออกแบบตราสินค้าและฉลากบรรจุภัณฑ์ ซึ่งใช้ในการจำหน่ายเนื้อไก่สด ซึ่งได้บอกถึงเรื่องราวอัตลักษณ์ของกลุ่มและของสินค้า
 - การสร้างบูตเคลื่อนที่ ในการออกงานจำหน่ายสินค้าตามตลาด และงานต่างๆ ในตัวจังหวัด เช่นตลาดสี่เหลี่ยม ตลาดประชารัฐ ในตัวจังหวัดน่าน จังหวัดเคลื่อนที่ เป็นต้น โดยมีการออกบูตไม่ต่ำกว่า 20 ครั้ง
 - การออกแบบผ้ากันเปื้อน ชุดประจำของกลุ่ม เพื่อให้เป็นแนวทางเดียวกันของสมาชิก และประชาสัมพันธ์กลุ่มไปด้วย
 - การร่วมกับกรมปศุสัตว์ ในการร่วมงานประกวดทำอาหารจากเนื้อไก่ประดู่หางดำในงานมหกรรมไก่พื้นเมืองแห่งชาติครั้งที่ 3 ระหว่างวันที่ 17-19 มกราคม 2559 และงานวันเกษตรแม่โจ้ วันที่ 19-25 กุมภาพันธ์ 2560 ซึ่งทางกลุ่มได้รับรางวัลชนะเลิศและรองชนะเลิศการปรุงอาหารจากเนื้อไก่ประดู่หางดำ
 - การเข้าร่วมประกวดการทำอาหารแปรรูปจากเนื้อไก่ประดู่หางดำ ในงานงานประกวดสัตว์และผลิตภัณฑ์สัตว์จังหวัดน่าน ประจำปี 2560 ในวันที่ 26 มกราคม 2560 จัดโดยจังหวัดน่าน ทั้งนี้ ในงานได้นำเอาบูตเคลื่อนที่ไปร่วมงานด้วย ซึ่งทางกลุ่มได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 ในการทำอาหารแปรรูป
 - การประกวดกลุ่มเกษตรกรดีเด่น โดยได้รับรางวัลชนะเลิศกลุ่มเกษตรกรดีเด่นในระดับเขต 5 และเป็นตัวแทนของกลุ่มเกษตรกรของสำนักงานปศุสัตว์เขต 5 ในการ

ประกวดกลุ่มเกษตรกรดีเด่น ซึ่งทางกลุ่มได้รับรางวัลอันดับสองด้านสถาบันเกษตรกรดีเด่นในระดับประเทศ ประเภทกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์

จากผลการดำเนินงานดังกล่าว ได้มีการสุ่มสอบถามโดยการสัมภาษณ์ประชาชนที่มาซื้อสินค้าในตลาดสดเทศบาลตำบลทุ่งช้าง ตลาด อบต. และ และที่แผงจำหน่ายเนื้อไก่สดในที่ว่ากล่าวการอำเภอทุ่งช้าง ในช่วงระหว่างการดำเนินงานและหลังการดำเนินงาน รวม 70 คน ในเดือนเมษายน 2560 พบว่าประชาชนรู้จักเนื้อไก่ประจำเพิ่มมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาในปีที่สอง

ตารางที่ 22 แสดงผลการสำรวจด้านผลของการสร้างการรับรู้ไก่พื้นเมืองประดู่หางดำของประชาชนในอำเภอทุ่งช้าง

รู้จัก/ไม่รู้จัก	ช่วงเวลาการสำรวจ	
	ผลการดำเนินงานปีที่สอง	ช่วงการดำเนินงานปีที่สาม เดือนเมษายน 2560
รู้จัก	19 (23.7%)	46 (76.7%)
ไม่รู้จัก	61 (76.3%)	14 (23.3%)
รวม	80	60

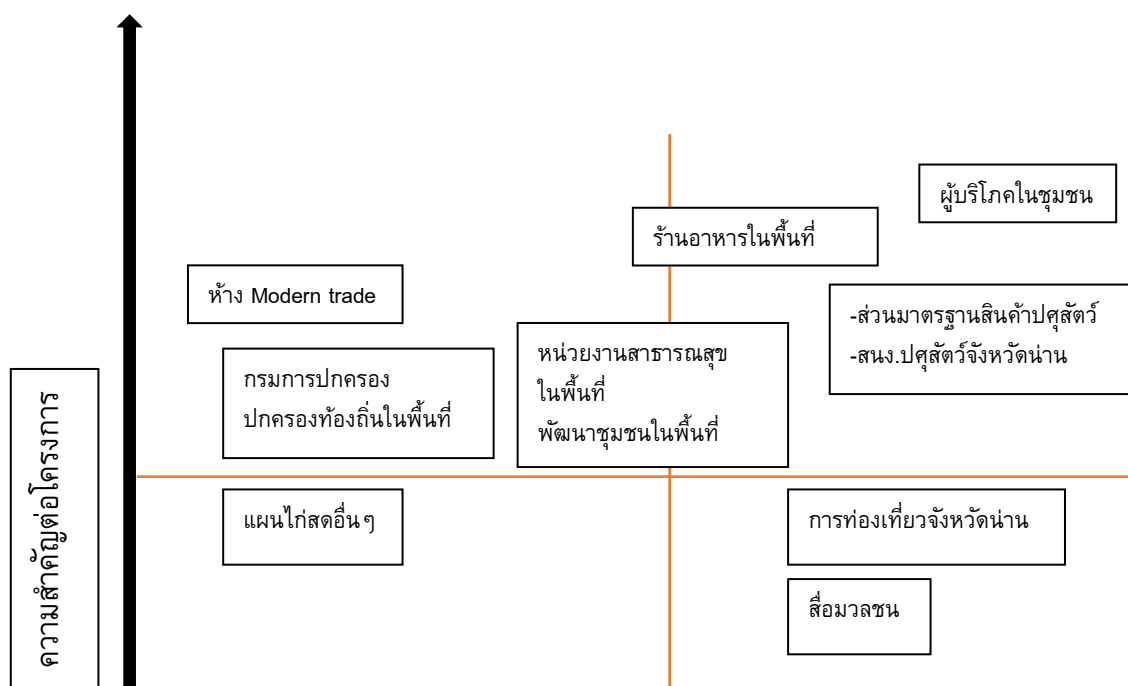
11. การขับเคลื่อนเชิงนโยบายให้แผนการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ ถูกบรรจุในแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมด้านปศุสัตว์ในระดับอำเภอและระดับจังหวัด

เพื่อให้เกิดการส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง และให้เกษตรกรสามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืนแม้ว่า จะสิ้นสุดโครงการวิจัยแล้ว คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการขับเคลื่อนเชิงนโยบายให้เกิด Policy commitment โดยให้แผนการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงไก่พื้นเมือง บรรจุในแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมอาชีพในระดับจังหวัด ซึ่งได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญของโครงการตั้งแต่ช่วงเริ่มต้น โดยผลการวิเคราะห์พบว่า กรมปศุสัตว์ เป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการดำเนินโครงการเป็นอย่างมาก จึงได้ติดต่อประสานงานกับกรมปศุสัตว์ในระดับพื้นที่ ได้แก่ ส่วนมาตรฐานการปศุสัตว์ สำนักงานปศุสัตว์เขต 5 และสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดน่านตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นการดำเนินงานวิจัย
2. มีการประชุมหารือเพื่อถ่ายทอดผลการดำเนินงานและผลการศึกษาระหว่างคณะผู้วิจัยและกรมปศุสัตว์ รวมถึงหน่วยงานรัฐในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังได้มีการลงพื้นที่และประชุมร่วมกันระหว่าง เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์เขต 5 เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จังหวัดน่าน เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอทุ่งช้าง และใกล้เคียง และกลุ่มสมาชิกเกษตรกร เพื่อติดตามผลการดำเนินงาน

3. การเชื่อมโยงกับเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองกลุ่มอื่นๆ โดยเฉพาะฟาร์มเครือข่ายของกรมปศุสัตว์ ทั้งทางด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมือง และการติดต่อซื้อขายลูกไก่ ไก่ขุน และเนื้อไก่สด เป็นต้น
4. เป็นตัวแทนของสำนักงานปศุสัตว์เขต 5 ในการเข้าร่วมประกวดสถาบันเกษตรกรแห่งชาติ
5. การจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้แก่กรมปศุสัตว์ เพื่อให้ทราบเป้าหมายการดำเนินงาน ความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาในเชิงภาพรวมในการดำเนินงานของกลุ่มของการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของประเทศไทย

จากการดำเนินงานดังกล่าว ทำให้การส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของกลุ่ม ถูกบรรจุในแผนงานการส่งเสริมประสิทธิภาพการผลิต สร้างมูลค่าภาคการเกษตร และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรอย่างเป็นระบบ ในโครงการตามแผนปฏิบัติการด้านการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดน่าน โดยศูนย์ราชการจังหวัดน่านปี 2559 นอกจากนี้ ยังได้ถูกบรรจุในแผนการเฝ้าระวังโรคติดต่อระหว่างคนและสัตว์ในรูปแบบสุขภาพหนึ่งเดียว (One Health) ของสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดน่านด้วยเช่นกัน (http://pvlo-nan.dld.go.th/th/images/stories/2559/doc_download/planning-nan2559.pdf)



ภาพที่ 12 แสดงการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการ

12. การบริหารการเงินและบัญชีกลุ่ม

ได้มีการเก็บข้อมูลจากสมุดบันทึกการรับจ่ายสินค้า ทั้งลูกไก่ ไก่ขุน ไก่พันธุ์ อาหารที่ขายไป จำนวนไก่ที่ขุนที่รับซื้อเข้ามา ผลิตภัณฑ์ การมีอิทธิพลต่อโครงการ มูลค่าจากบันทึกข้อมูลการผลิตของฟาร์มนำมารวบรวมกันเพื่อให้ได้ภาพรวมของผลประกอบการของกลุ่มเกษตรกร พบว่า ในปี 2559 เกษตรกรมีรายได้ทั้งสิ้น 2,922,022 บาท และมีรายจ่ายทั้งสิ้น 1,036,773 บาท ทำให้ในปี 2559 มีผล

ประกอบกรเป็นกำไรทั้งสิ้น 1,864,597 บาท ซึ่งทางกลุ่มได้จัดมีการจัดทำข้อมูลรายได้ ต้นทุนการผลิต ปริมาณและยอดขายทั้งหมดในปี 2559 งบกำไรขาดทุน และงบดุลของกลุ่มเกษตรกร ดังตารางที่ 23-26

ตารางที่ 23 แสดงรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์กลุ่มผู้เลี้ยงไก่ประดู่หางดำทุ่งช้าง ประจำปี 2559

เดือน	รายการจำหน่ายไก่ เป็น (ตัว)			ยอดขายจำหน่าย ไก่เป็น		ยอดจำหน่ายแปรรูป		ไก่ต้ม ห้ำปลา	ยอดขาย รวม
	ลูกไก่	ไก่ขุน	ไก่ พันธ์	ลูกไก่	ไก่พันธ์	ไก่ ชำแหละ	ไก่ พร้อม ปรุง		
ม.ค.	403	1,322	54	10,085	16,200	160,623	19,169	0	206,077
ก.พ.	344	1,252	51	8,600	15,300	152,118	18,154	0	194,172
มี.ค.	272	1,356	61	6,810	18,180	164,754	19,662	0	209,406
เม.ย.	561	1,435	60	14,020	18,000	174,304	20,802	0	227,126
พ.ค.	415	1,439	63	10,375	19,020	174,887	20,871	0	225,153
มิ.ย.	490	1,614	67	12,250	20,220	196,101	23,403	0	251,974
ก.ค.	449	1,692	69	11,225	20,700	205,578	24,534	0	262,037
ส.ค.	438	1,628	78	10,950	23,400	197,826	23,609	0	255,785
ก.ย.	400	1,735	76	10,010	22,920	210,851	25,163	0	268,944
ต.ค.	398	1,598	57	9,945	17,100	194,133	23,168	14,187	258,532
พ.ย.	423	1,713	76	10,575	22,860	208,130	24,839	15,788	282,191
ธ.ค.	403	1,683	60	10,070	17,880	204,460	24,401	17,413	274,224
รวม ทั้งสิ้น	4,997	18,467	773	124,915	231,780	2,243,765	267,774	47,388	2,915,622

หมายเหตุ

ลูกไก่ขายเป็นตัวราคาตัวละ 25 บาท

ไก่ขุนขายเป็นตัว กก.ละ 135 บาท

ไก่พ่อแม่พันธุ์ขายเป็นตัวราคาตัวละ 300 บาท

ไก่แปรรูปขายกก.ละ 165 บาท

ตารางที่ 24 แสดงต้นทุนการผลิตของกลุ่มเกษตรกร

เดือน	ลูกไก่			ไก่ขุน			ไก่พ่อแม่พันธุ์			รวมค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น		
	ค่าอาหาร	ยา/วัคซีน	อื่นๆ	ค่าอาหาร	ยา/ วัคซีน	อื่นๆ	ค่าอาหาร	ยา/วัคซีน	อื่นๆ	ค่าอาหาร	ยา/วัคซีน	อื่นๆ
ม.ค.	2,925	40	242	66,761	159	529	3,794	12	27	73,480	211	798
ก.พ.	2,494	34	206	63,226	150	501	3,584	12	26	69,304	196	733
มี.ค.	1,975	27	163	68,478	163	542	4,258	14	30	74,711	204	735
เม.ย.	4,066	56	336	72,447	172	574	4,216	14	30	80,729	242	940
พ.ค.	3,009	42	249	72,690	173	576	4,455	15	32	80,153	229	857
มิ.ย.	3,553	49	294	81,507	194	646	4,736	16	34	89,795	258	974
ก.ค.	3,255	45	269	85,446	203	677	4,848	16	35	93,549	264	981
ส.ค.	3,176	44	263	82,224	195	651	5,481	18	39	90,880	257	953
ก.ย.	2,903	40	240	87,638	208	694	5,368	18	38	95,909	266	972
ต.ค.	2,884	40	239	80,689	192	639	4,005	13	29	87,578	245	907
พ.ย.	3,067	42	254	86,507	206	685	5,354	18	38	94,928	266	977
ธ.ค.	2,920	40	242	84,981	202	673	4,188	14	30	92,090	256	945
รวม	36,226	500	2,997	932,594	2,216	7,387	54,287	178	388	1,023,107	2,894	10,772

ตารางที่ 25 แสดงงบกำไรขาดทุนของกลุ่มเกษตรกร

งบกำไรขาดทุน

รายได้

รายได้จากการจำหน่ายไก่	2,915,622.00 บาท
รายได้อื่นๆ	<u>6,400.00 บาท</u>

รวมรายได้ **2,922,022.00 บาท**

<u>หัก</u> ต้นทุนการผลิต	
ค่าอาหาร	1,023,107.00 บาท
ค่ายา/วัคซีน	2,894.00 บาท
ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	10,772.00 บาท

รวมต้นทุนผลิต **1,036,773.00 บาท**

กำไรขั้นต้น	2,922,022.00 - 1,036,773.00 =	1,885,249.00 บาท
<u>หัก</u> ค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร		<u>20,652.00 บาท</u>

กำไรสุทธิ **1,864,597.00.00 บาท**

ตารางที่ 26 แสดงงบดุลของกลุ่มเกษตรกร

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงไก่ประดู่หางดำทุ่งช้าง	
งบดุล	
ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2559	
	บาท
สินทรัพย์	
สินทรัพย์หมุนเวียน	
เงินสดในมือ	55,000.00
เงินฝากธนาคาร	23,161.25
ลูกหนี้	77,000.00
สินค้าคงเหลือ	30,000.00
รวมสินทรัพย์หมุนเวียน	185,161.25
ทรัพย์สินไม่หมุนเวียน	
อาคาร	2,272,000.00
อุปกรณ์	402,305.00
รวมสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน	2,674,305.00
<u>รวมทรัพย์สิน</u>	<u>2,859,466.25</u>
หนี้สินและทุน	
หนี้สิน	
เจ้าหนี้	0
เงินกู้ธนาคาร	0
รวมหนี้สิน	0
ทุน	
ทุน	2,859,466.25
<u>รวมหนี้สินและทุน</u>	<u>2,859,466.25</u>

13. ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ และการต่อยอดผลงานวิจัย

จากการที่ได้มีการวางวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์และเป้าหมายทั้งเป้าหมายระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวของกลุ่มเกษตรกรตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นของการทำงาน รวมถึงการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโครงการ และการแสวงหาความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐและเอกชน ทั้งภายในจังหวัด และภายนอกจังหวัดน่านเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันในการผลักดันให้บรรลุเป้าหมายที่กลุ่มได้วางไว้ คือ การสร้างอาชีพและการผลิตไก่ให้เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค และการผลักดันเชิงนโยบายจนทำให้กลุ่มเกษตรกรเป็นกลุ่มเป้าหมายในแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัดน่านในการพัฒนาอาชีพและเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงาน จนทำให้เกิดความร่วมมือกันและการสนับสนุนต่างๆ และวัสดุอุปกรณ์ที่เกษตรกรหางบประมาณซื้อด้วยเงินของกลุ่ม มีดังนี้

8. ทรัพย์สินส่วนที่ได้เพิ่มมาจากการจัดซื้อจากผลกำไรของกลุ่ม ได้แก่ เครื่องซีลสุญญากาศ จำนวน 1 เครื่อง ราคา 48,000 บาท ตู้ฟักไข่ขนาด 500 ฟอง จำนวน 1 เครื่อง ราคา 35,000 บาท ชุดติดตั้งสัตว์ปีกจำนวน 1 ชุด ราคา 20,000 บาท ถาดแอสแตนเลส จำนวน 10 ใบ ราคา 10,000 บาท โต๊ะแอสแตนเลส จำนวน 4 ตัว ราคา 24,000 บาท รวมมูลค่าเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 137,000 บาท
9. สำนักงานปศุสัตว์อำเภอทุ่งช้างสนับสนุนเวชภัณฑ์วัคซีนในการจัดตั้งกองทุนยาสัตว์เป็นเงินจำนวน 6,000 บาท
10. องค์การบริหารส่วนตำบลและ สนับสนุนงบประมาณในการฝึกอบรมและศึกษาดูงานเป็นเงินจำนวน 5,000 บาท
11. สำนักงานการศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอทุ่งช้างสนับสนุนปัจจัยการผลิต เป็นเงิน จำนวน 20,000 บาท
12. จังหวัดน่าน สนับสนุนวัตถุดิบสำหรับผสมอาหารสัตว์ เป็นเงิน จำนวน 50,000 บาท
13. ได้รับสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดน่าน เป็นจำนวนเงิน 300,000 บาท เพื่อก่อสร้างโรงผสมอาหาร ใช้อุปกรณ์คือเครื่องผสมอาหารและเครื่องสับหญ้า
14. ได้รับงบประมาณจากโครงการพระราชดำริ จังหวัดน่าน ในการสร้างโรงเรือนและอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ประดู่หางดำของกลุ่มเกษตรกร เป็นเงินจำนวนทั้งสิ้น 500,000 บาท
15. ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ตามโครงการแผนพัฒนาอาชีพเกษตรกรตามความต้องการของชุมชนเพื่อบรรเทาภัยแล้ง ปี 2558/2559 ชื่อโครงการ “เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและแปรรูปไก่ประดู่หางดำ จากสำนักงานเกษตรจังหวัดน่าน เพื่อนำมาก่อสร้างโรงเรือนฟักไข่และก่อสร้างโรงแปรรูปไก่ เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 1,722,000 บาท

จากความร่วมมือและการดำเนินงานดังกล่าว และการทำงานวิจัยในปีที่สามนี้สิ้นสุดในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2560 นักวิจัยและกลุ่มเกษตรกรจึงได้หารือเป้าหมาย แนวทาง และรูปแบบการดำเนินงานที่

ต่อเนื่อง ในวันที่ 3 พฤษภาคม 2560 ซึ่งผลของการประชุมได้สรุปว่า การดำเนินงาน จะมุ่งเน้นที่กลุ่มเกษตรกรเป็นผู้ดำเนินการหลัก และมีเจ้าหน้าที่รัฐเป็นพี่เลี้ยงเช่นเดิม และจะแสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ให้มากขึ้น โดยเฉพาะในด้านการผลักดันด้านการสร้างโอกาสทางการตลาด และการผลิตอาหารที่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค และให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์จังหวัดน่านในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและสุขภาพ ทางกลุ่มจึงได้ตัดสินใจในการปรับแนวทางการผลิตให้เป็นรูปแบบอินทรีย์ ซึ่งได้ร่วมกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในการดำเนินการของงบประมาณตามแผนยุทธศาสตร์พัฒนาประเทศ โมเดลประเทศไทย 4.0 ผ่านมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ภายใต้งบประมาณของจังหวัด/กลุ่มจังหวัดภาคเหนือ ในโครงการ “โครงการส่งเสริมและยกระดับอาชีพการเลี้ยงไก่พื้นเมืองประดู่หางดำเพื่อผลิตเนื้อไก่และไข่ไก่พื้นเมืองอินทรีย์ที่มีความปลอดภัยทางอาหาร และเพื่อเป็นอาชีพทดแทนการปลูกข้าวโพด เพื่อลดการทำลายพื้นที่ป่าและแก้ไขปัญหาหมอกควันในภาคเหนือ” ซึ่งอยู่ภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตรและสร้างมูลค่าเพิ่มภายใต้แนวคิดเกษตรปลอดภัย และเกษตรอินทรีย์ ควบคู่กับการพัฒนา อุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปให้มีความหลากหลาย และประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เกิดความอุดมสมบูรณ์สร้างความสมดุลแก่ระบบนิเวศ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งมีเป้าหมายหลักคือ อาชีพการเลี้ยงไก่พื้นเมืองประดู่หางดำ เพื่อผลิตเนื้อไก่และไข่ไก่อินทรีย์ และทดแทนการปลูกข้าวโพด โดยได้เสนอของบประมาณทั้งสิ้น 12,450,000 บาท ซึ่งได้รับการอนุมัติงบประมาณในปี 2561 แล้ว และสามารถเริ่มดำเนินการได้ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2560 เป็นต้นไป

14. ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

ได้ทำการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จและความพึงพอใจของการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรโดยการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) โดยจัดขึ้นในวันที่ 22 มกราคม 2560 คัดเลือกสมาชิกกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมสนทนาโดยแบบสะดวก (Convenience sampling) มีสมาชิกเข้าร่วมประชุม 20 คนจาก 40 คน ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกเดิม 10 คน และสมาชิกใหม่ 10 คน ทั้งนี้ ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานมีดังนี้

1. การที่กลุ่มได้รับซื้อไก่ขุน ทำให้เกษตรกรเลี้ยงและมั่นใจว่าสามารถขายไก่ขุนได้แน่นอน (20/20)
2. ผู้นำกลุ่มมีความเข้มแข็ง เสียสละ ทั้งนี้ ผู้นำกลุ่มผู้มีบทบาทสำคัญได้แก่ นายสถิตย์ ต้นชูชีพ และนางพรทิพย์ ร่อนทอง โดยสมาชิกกล่าวว่า ทั้งสองมีลักษณะความเป็นผู้นำสูง เสียสละเวลาเพื่อกลุ่มเกษตรกร มีความรับผิดชอบหน้าที่ (18/20)
3. สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการวางแผนการทำงาน การดำเนินงาน (20/20)
4. มีความเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่นๆ ในพื้นที่ (20/20)
5. ภาครัฐให้การช่วยเหลือ (17/20)

6. มีเป้าหมายและแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน วัดผลได้ (14/20)

ส่วนในด้านความพึงพอใจนั้นและความเห็นในด้านความยั่งยืนของกลุ่มนั้น ได้สอบถามโดยใช้คำถามแบบเปิดและให้เกษตรกรกลุ่มแสดงความคิดเห็น โดยได้ผลดังนี้

1. เกษตรกรที่เข้าร่วมประชุม 100% มีความพึงพอใจในการดำเนินงานของกลุ่ม (20/20)
2. เกษตรกรที่เข้าร่วมประชุม 100% ต้องการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่อไป (20/20)
3. เกษตรกรที่เข้าร่วมประชุม 90% เห็นด้วยว่ากลุ่มสามารถดำเนินการต่อไปได้ในปีต่อไป (18/20)
4. เกษตรกรที่เข้าร่วมประชุม 85% มีรายได้ที่น่าพอใจจากการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ (17/20)
5. เกษตรกรที่เข้าร่วมประชุม 75% เห็นว่ากลุ่มมีความยั่งยืน (15/20)
6. เกษตรกรเห็นว่า 50% ควรปรับแนวทางการทำงานเพื่อให้กลุ่มสามารถนำเงินงานได้ในปีต่อไป (10/20)
7. เกษตรกรที่เข้าร่วมประชุม 45% เห็นว่า ตัวเองมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม (9/20)

ส่วนปัญหา อุปสรรคที่สมาชิกกลุ่มพบ และขอแนะนำในด้านแนวทางการแก้ไขปัญหาที่มีดังนี้

1. ปัญหาเปอร์เซ็นต์การฟักออกของไข่ฟักต่ำ
2. ปัญหาลูกไก่ไม่แข็งแรง และไม่ใช้พันธุ์แท้ ในบางครั้งที่ลูกไก่สายพันธุ์แท้ ของฟาร์มผลิตพันธุ์ที่ทางกลุ่มซื้อลูกไก่อายุ 1 วันนั้นขาดแคลน ทางผู้ขายได้ส่งลูกไก่พันธุ์ผสมเข้ามาทดแทน ส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของสินค้า เนื่องจากผู้บริโภค โดยเฉพาะชาติพันธุ์นั้นต้องการไก่ประดู่หางดำพันธุ์แท้
3. ปัญหาลูกไก่ตายระยะแรกภายใน 1 อาทิตย์สูง อาจเนื่องจากการขนส่งไกล ทำให้ลูกไก่อ่อนเพลียและตาย แก้ไขโดยการหาซื้อแหล่งลูกไก่ของสมาชิกกลุ่ม ที่มีการเพาะขยายพันธุ์แบบธรรมชาติ ซึ่งพบว่าเปอร์เซ็นต์ฟักดีกว่าการใช้ตู้ฟัก และหาซื้อจากแหล่งผลิตลูกไก่จากฟาร์มในจังหวัดน่าน โดยได้ติดต่อกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิทยาเขตน่าน และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตน่าน ซึ่งกำลังการผลิตลูกไก่ทั้งสองแห่งอยู่ที่ประมาณเดือนละ 500 ตัว อาจยังไม่มากนักกับความต้องการของกลุ่ม แต่ข้อดีคือขนส่งไม่ไกล สะดวกต่อการไปรับลูกไก่เข้ามาเลี้ยง

บทที่ 5 วิจารณ์ผล

การบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกร

โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

เนื่องจากการดำเนินงานในปีที่สองนั้น ทางกลุ่มมีสมาชิกเพียง 17 รายเท่านั้น การบริหารจัดการกลุ่มจึงไม่ยุ่งยากซับซ้อน และมีการกำหนดตำแหน่งการทำงานไม่มากนัก มีเพียงประธานกลุ่ม รองประธาน เลขานุการกลุ่ม และกรรมการกลุ่มเท่านั้น แต่ในการดำเนินงานในปีที่สามมีสมาชิกใหม่เข้ามาเพิ่ม รวมเป็นทั้งสิ้น 41 ราย นอกจากนี้ ทางกลุ่มยังได้ขยายการดำเนินงานให้มากขึ้น โดยครอบคลุมทั้งด้านการผลิต การตลาด การประชาสัมพันธ์ และการเงิน เป็นต้น ร่วมกับทางกลุ่มมีสินทรัพย์มากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบ ทางกลุ่มเกษตรกรจึงได้มีการเลือกคณะกรรมการทำงานในแต่ละฝ่ายขึ้นมา ซึ่งจะ使得แต่ละคนมีบทบาทหน้าที่ชัดเจนขึ้น ซึ่งกล่าวได้ว่า กลุ่มมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบมากขึ้น และจากการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า เกษตรกรมีความเข้าใจและพอใจในการเข้าร่วมงานของกลุ่มเกษตรกร ซึ่งน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการบริหารจัดการกลุ่ม สอดคล้องกับการศึกษาก่อนหน้าของสุกัญญา และคณะ (2550) ที่กล่าวในรายงานการวิจัยกลยุทธ์การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองปี 2550 ว่าปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตัวเอง คือ ปัจจัยภายในกลุ่ม ได้แก่ การมีส่วนร่วม ความเสียสละ สามัคคี ความร่วมมือของสมาชิกและครอบครัว การดำเนินกิจกรรมที่ต่อเนื่อง และยังสอดคล้องกับรายงานของวิชาการและคณะ (2543) ที่กล่าวว่า ปัจจัยและเงื่อนไขของความเป็นชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองในด้านปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ 1) ผู้นำชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถ เสียสละคุณธรรม มีวิสัยทัศน์ 2) แรงจูงใจของชาวบ้านที่ต้องการเข้าร่วมองค์กรของประชาชนหรือโครงการต่างๆ 3) โครงสร้างทางเศรษฐกิจ ที่ทางชุมชนหาวิธีจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น 4) โครงสร้างทางสังคมและการเมือง คือ สถาบันของชุมชน (บ้าน โรงเรียน วัด) ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในงานพัฒนา มีความเป็นปึกแผ่นสามัคคี เข้มแข็ง และมีระบบการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น 5) มีการจัดตั้งองค์กรหรือกลุ่มและโครงการต่างๆขึ้นเพื่อช่วยเหลือตนเอง และ 6) มีการสร้างจิตสำนึกในการทำงานสาธารณะและพร้อมที่จะเข้าร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ซึ่งปัจจัยภายในทั้งหมดนี้ เมื่อได้มีการทำงานประสานเชื่อมโยงกันอย่างเป็นเอกภาพและเกื้อหนุนกัน โดยอาศัยปัจจัยภายนอกที่เข้ามาในส่วนที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรประชาชน ก็จะทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนเพื่อพึ่งตนเอง นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับรายงานของ รุ่งทิพย์ (2546) ที่ได้ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแหลมคูณ หมู่ 5 อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานีและได้รายงานว่ากลุ่มมีรูปแบบการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการ มีการแบ่งหน้าที่ เช่น ประธาน รองประธาน เลขานุการ เภรัญญิก ประชาสัมพันธ์ ฝ่าย

จัดซื้อและจำหน่าย ฝ้ายผลิต ฝ้ายควบคุมตรวจสอบคุณภาพ และการตลาด ซึ่งมีลักษณะการบริหารที่เป็นระบบ ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ จากข้อมูลของงานวิจัยนี้ ร่วมกับรายงานของการศึกษาวิจัยก่อนหน้านี้ดังกล่าว จึงกล่าวได้ว่า กลุ่มเกษตรกรได้มีการจัดการโครงสร้างและการทำงานของกลุ่มเกษตรกรอย่างชัดเจน ทำให้สมาชิกเกษตรกรรู้ว่า กลุ่มมีแนวทางการดำเนินงานอย่างไร แต่ละคนมีบทบาทหน้าที่ของตนอย่างไร ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการทำงานร่วมกัน

ความมีส่วนร่วมของสมาชิกเกษตรกร

ในการศึกษานี้ ได้ใช้แนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่ขับเคลื่อนงานโดยกลุ่มเกษตรกรเป็นหลัก และมีรัฐเป็นพี่เลี้ยง และเน้นความมีส่วนร่วมของสมาชิก และมีโครงการของกลุ่มที่ชัดเจน ทำให้เกษตรกรได้มีส่วนร่วมในการทำงานตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ มีการติดต่อสื่อสารกันตลอดเวลา ทั้งที่เป็นทางการ ได้แก่ การประชุมกลุ่ม และการใช้เทคโนโลยีโซเชี่ยลมีเดีย เช่น ไลน์ เฟสบุค เป็นต้น ซึ่งมีประสิทธิภาพมากในการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกกลุ่ม โดยจากการศึกษานี้พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่พึงพอใจกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม โดยรายงานของการศึกษาก่อนหน้าหลายการศึกษาระบุว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของกลุ่ม เช่น รังสรรค์และคณะ (2542) ได้กล่าวว่า ธุรกิจชุมชน เป็นธุรกิจของชุมชน โดยมีคนในชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าของ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบผลที่เกิดจากการดำเนินงาน ถือว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาของวิทยา (2547) ที่อ้างโดย ธงพลและอุทิศ (2556) ที่ได้กล่าวว่า ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการจัดสรรคัดเลือกผู้ที่จะเข้ามามีอำนาจในการตัดสินใจหรือรับผิดชอบในงานที่รับมอบหมาย ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นที่ประโยชน์ต่อการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่างๆ ซึ่งหัวใจหลักของวิสาหกิจชุมชนก็คือ การให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่าง ๆ ตลอดจนการเสนอความเห็นและการตัดสินใจเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรตั้งแต่เริ่มต้น จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

บทบาทของผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ยังได้ระบุว่า อีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร คือ ภาวะความเป็นผู้นำ ความเสียสละ ของหัวหน้ากลุ่มเกษตรกรและกรรมการฝ่ายต่างๆ ซึ่งสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เห็นด้วยกับหัวข้อนี้ ซึ่งผู้นำกลุ่มได้แก่ นายสถิตย์ ดันชูชีพ และนางพรทิพย์ ร่อนทอง เป็นผู้นำกลุ่มที่สำคัญและสามารถดึงสมาชิกกลุ่มให้เข้ามามีส่วนร่วมทำงานได้ ทั้งนี้ นายสถิตย์ ดันชูชีพ เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ และได้รับรางวัลต่างๆ หลายรางวัล เช่น รางวัลเกษตรกรดีเด่น ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงดีเด่น รางวัลปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดน่าน เป็นต้น นอกจากนี้ นางพรทิพย์ ร่อนทอง ยังเป็นอดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 ตำบลและ อ.ทุ่งช้าง จ.น่าน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา

บ้านและมีประสบการณ์ทำงานด้านผู้นำชุมชนอยู่แล้ว จึงทำให้ทั้งสองสามารถนำพากลุ่มให้ดำเนินงานตามแผนการทำงานได้เป็นอย่างดี ซึ่งได้มีรายงานวิจัยก่อนหน้านี้จำนวนมากที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านผู้นำกลุ่มต่อความสำเร็จในการทำงาน เช่น วิชากร (2543) และ วิทยา (2547) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม และรายงานว่าปัจจัยสำคัญประการหนึ่งต่อความสำเร็จของงานคือ ปัจจัยที่เกี่ยวกับความเป็นผู้นำ ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญที่จะทำให้การดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว เนื่องจากผู้นำบทบาทที่สำคัญในการริเริ่มการเสนอแนวทางเลือกและดำเนินการ นอกจากนี้ยังมีส่วนสำคัญในการเป็นผู้นำในการวางแผนตลอดจนกำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบในการดำเนินกิจกรรม และสัจจา และคณะ (2554) ได้รายงานในการศึกษาปัจจัยการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า ปัจจัยภายในกลุ่มได้แก่ ประชาน/กรรมการ จัดสรรเวลา เพื่อเข้ามาบริหารกลุ่ม มีความตั้งใจทุ่มเท มีความซื่อสัตย์ และมีลักษณะของความเป็นผู้นำ จากข้อมูลงานวิจัยร่วมกับการศึกษาก่อนหน้าจึงสรุปได้ว่า ปัจจัยในด้านภาวะความเป็นผู้นำ มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ในการนำพาให้กลุ่มเกษตรกรสามารถดำเนินงานได้ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกลุ่ม

ความร่วมมือระหว่างภาคีและการสร้างเครือข่าย

สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่ (2554) ได้รายงานสรุปถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดแพร่ว่า ปัญหาที่สำคัญหนึ่งได้แก่ การที่ภาคีเครือข่ายไม่ได้ให้การสนับสนุนส่งเสริมเท่าที่ควร นอกจากนี้ สำนักงานเกษตรจังหวัดพิษณุโลก (2554) ได้สรุปและอ้างอิงโดย ธงพล และอุทิศ (2556) ว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพิษณุโลกได้แก่ หน่วยงานรัฐ ได้แก่กรมส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานภาคีให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนน้อย ไม่จริงจัง และแนวทางการส่งเสริมไม่ชัดเจนและต่อเนื่องอีกทั้งยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบต่องานส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน 2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบางกลุ่มได้เข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานภาคีหลายหน่วยงานและมีการใช้ชื่ออื่นในการเข้าร่วมกิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มเดียวกัน ทำให้เกิดการสับสนและเข้าใจผิดระหว่างหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน 3) วิสาหกิจชุมชนยังไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้และยังต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิต และเงินทุนจากภายนอก 4) หน่วยงานภาคีในระดับอำเภอ / จังหวัด ยังทำงานแบบไม่บูรณาการและยังไม่เห็นความสำคัญเนื่องจากมีความเข้าใจว่าวิสาหกิจชุมชนเป็นงานของกรมส่งเสริมการเกษตร ทั้งนี้ Chotinun et al., (2014) ได้ศึกษาการใช้แนวทางแบบบูรณาการ (Integrative approach) เข้ามาเป็นเครื่องมือในการศึกษาการพัฒนาโรงฆ่าสัตว์ปีกในภาคเหนือ และได้รายงานว่าการระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก และการสร้างความร่วมมือในการทำงานเป็นเครือข่ายกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียดังกล่าว เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ และนอกจากนี้ ในการทำงานเชิงสุขภาพหนึ่งเดียว (Ecohealth or Onehealth approach) ก็ได้ให้ความสำคัญในการทำงานเชิงบูรณาการ (Transdisciplinary approach)

ระหว่างหน่วยงานที่สำคัญ โดยกล่าวว่า การทำงานเชิงบูรณาการ เป็นหัวใจหลักของการทำงานเชิงสุขภาพหนึ่งเดียว (Charon, 2012)

โครงการศึกษาวิจัยนี้ ได้ทำการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก และได้เชิญเข้าร่วมในการศึกษาตั้งแต่ช่วงเริ่มต้น โดยจะเห็นได้จากคณะผู้วิจัยมาจากสาขา และมาจากหลายหน่วยงานทั้งหน่วยงานการศึกษาได้แก่มหาวิทยาลัย หน่วยงานด้านปศุสัตว์ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติงานในพื้นที่ หน่วยงานด้านสาธารณสุข มีการทำงานร่วมกันในฐานะพี่เลี้ยงให้เกษตรกรตั้งแต่ช่วงเริ่มงานวิจัย มีการให้คำแนะนำ การนำทาง การให้ข้อเสนอแนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงานวิจัย มีการตรวจติดตามงานและผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นเนื่องจากการขาดการประสานงานและการทำงานร่วมกันระหว่างภาคที่เกี่ยวข้อง นอกจากการแสวงหาความร่วมมือกับภาคีภาครัฐเพื่อสนับสนุนด้านการบริหารจัดการแล้ว ทางกลุ่มเกษตรกรเองก็ยังได้แสวงหาเครือข่ายในด้านการจัดการห่วงโซ่อุปทานด้วย เช่นการสร้างเครือข่ายกันระหว่างเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ประดู่หางดำเพื่อช่วยเหลือกัน เช่น ร่วมกับเครือข่ายผู้เลี้ยงไก่พันธุ์ในอำเภอสนทราย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อหาแหล่งผลิตลูกไก่ในช่วงที่กลุ่มเกิดปัญหาขาดแคลนลูกไก่ กลุ่มผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองประดู่หางดำในอำเภอบ้านหลวง อำเภอภูเพียง และอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน เพื่อซื้อขายไก่ขุนช่วงที่มีความต้องการการบริโภคสูง เป็นต้น ในด้านการตลาด ได้ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เช่น ร้านอาหารในพื้นที่ เพื่อสร้างโอกาสทางการตลาดในระดับจังหวัด น่าน ร่วมกับมูลนิธิเพื่อนพึ่ง (ภา) ในการพัฒนาช่องทางการจำหน่ายเนื้อไก่และไข่ไก่ประดู่หางดำในระดับพรีเมียมเพื่อสร้างช่องทางการตลาดในระดับบน เป็นต้น โดยที่เกษตรกรเป็นผู้ดำเนินการและมีเจ้าหน้าที่รัฐทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานให้ในช่วงเริ่มต้น จากการดำเนินงานดังกล่าว ส่งผลให้การทำงานของกลุ่มได้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกลุ่มเกษตรกร โดยแสดงได้จากผลการศึกษาที่บ่งชี้ว่าเกษตรกรสมาชิกกลุ่ม มีความพึงพอใจและเห็นว่าการสนับสนุนการทำงานจากภาครัฐ มีส่วนทำให้กลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมตามแผนที่ได้กำหนดไว้

การจัดทำบัญชีกลุ่ม

ในการดำเนินโครงการในปีที่สอง ผู้วิจัยได้ศึกษาประสิทธิภาพการผลิตของไก่พื้นเมืองประดู่หางดำ แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และการพัฒนาแนวทางการผลิตเนื้อไก่ให้มีความปลอดภัยทางอาหาร รวมถึงต้นทุนและผลตอบแทนของเกษตรกรในรายบุคคล ซึ่งในการดำเนินการศึกษาวิจัยในปีที่สาม ได้มุ่งเน้นให้การดำเนินงานเป็นภาพของกลุ่มวิสาหกิจมากขึ้น การจัดทำบัญชีและผลตอบแทนจึงอยู่ในรูปแบบของกลุ่มเกษตรกร เพื่อแสดงถึงการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชน โดยพบว่า กลุ่มเกษตรกรมีทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้น จากการลงทุนสินทรัพย์ด้านอาคารสิ่งก่อสร้างและอุปกรณ์ ทั้งนี้ จากงบดุลของเกษตรกรในปี 2559 พบว่า มีสินทรัพย์ทั้งสิ้น 2,859,466.25 บาท ซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่ได้จากการสนับสนุนจากภาครัฐ ซึ่งถือว่าเป็นทุนในการทำงานที่สำคัญของเกษตรกร และในปี 2559 กลุ่มเกษตรกรมีผลกำไร

ทั้งสิ้น 1,864,597.00.00 บาท ซึ่งการจัดทำบัญชีกลุ่มของเกษตรกร ส่งผลแสดงถึงผลของการดำเนินงานของกลุ่ม และฐานะทางการเงินของกลุ่มที่มั่นคง ทั้งนี้ รุ่งทิพย์ (2546) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแหลมคูณ หมู่ 5 อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี และพบว่าการจัดทำบัญชีกลุ่ม จะทำให้สมาชิกกลุ่มมีความเชื่อมั่นในการดำเนินงานของกลุ่ม และณรงค์ (2542) ได้กล่าวว่า กลุ่มเกษตรกรการผลิตที่มีประสิทธิภาพนั้น ต้องมีความเข้มงวด รัดกุมด้านการเงิน ซึ่งเป็นปัจจัยที่บ่งชี้ความสำเร็จของธุรกิจชุมชน ดังนั้น การจัดทำบัญชีของกลุ่มเกษตรกรในงานวิจัยครั้งนี้เป็นตัวบ่งชี้ผลการดำเนินการของกลุ่มได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม ทรัพย์สินด้านอาคารสิ่งก่อสร้างส่วนใหญ่เกิดจากสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งอาจต้องพิจารณาให้รอบด้านว่า ตัวกลุ่มเกษตรกรเองมีความยั่งยืนและพึ่งพาตนเองได้จริงหรือไม่ เนื่องจากในการสนทนากลุ่มเกษตรกร ได้มีคำถามจากสมาชิกว่า ในการดำเนินงานต่อไปหากไม่มีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอีก กลุ่มเกษตรกรจะสามารถดำเนินการต่อไปได้เองหรือไม่ แต่อย่างไรก็ตามได้พบว่า กลุ่มเกษตรกรเองก็ได้มีการแบ่งผลกำไรส่วนหนึ่งเพื่อซื้ออุปกรณ์ต่างๆมาเพิ่ม ซึ่งน่าจะเป็นสิ่งที่ดี และเกษตรกรเองควรมีการวางแผนล่วงหน้าเพื่อป้องกันปัญหาการขาดแคลนของอุปกรณ์ต่างๆ ที่เกษตรกรได้ซื้อเพิ่มและอุปกรณ์ที่ได้รับการสนับสนุน

ความสำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนต่อการพัฒนาประเทศ

สุจิตราภรณ์ (2560), ธงพลและอุทิศ (2556) และเสรี (2544) กล่าวตรงกันว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นแนวคิดที่มุ่งแปรรูปผลผลิตตามธรรมชาติ หรือสร้างผลิตภัณฑ์หรือผลิตผลโดยครอบครัวในชุมชน โดยองค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชน เพื่อการบริโภคและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนเป็นหลัก โดยมีหลักการคิดที่สำคัญ คือ สร้างความหลากหลายของผลผลิตและผลิตภัณฑ์ในชุมชน เพื่อการบริโภคแบบพึ่งพาตนเอง ลดรายจ่ายให้ครอบครัว สร้างเสริมสุขภาพอนามัยที่ดีให้ตนเอง และมีคุณธรรมรับผิดชอบต่อสมาชิกคนอื่นๆ ที่อยู่ร่วมในชุมชน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ด้านกำไรสูงสุดและเอาเปรียบผู้บริโภค และเสรี (2546) ได้กล่าวถึงหลักการของวิสาหกิจชุมชนว่า หลักการของวิสาหกิจชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง มีการส่งเสริมและรักษาความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการและพัฒนาแบบของวิสาหกิจชุมชนให้กลายเป็นระบบเศรษฐกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็ง สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ประกอบการของหน่วยธุรกิจที่สูงขึ้นต่อไป สอดคล้องกับการรายงานของ สัจจาและคณะ (2554) ที่กล่าวว่า การส่งเสริมให้ชุมชนจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ชุมชนชนบทได้ปรับเปลี่ยนการพึ่งพิงปัจจัยต่างๆ จากภายนอกชุมชนเป็นการพึ่งตนเองภายในชุมชน โดยอาศัยทุนของตนเองและทุนของชุมชนที่มี ทำให้ชุมชนจึงต้องมีการเรียนรู้และพัฒนาตัวเองให้เข้มแข็งพึ่งตัวเองได้

ข้อมูลข้างต้นทั้งหมดที่กล่าวมานั้น ถือว่าเป็นข้อมูลสนับสนุนในการศึกษาครั้งนี้ที่ได้ให้ความสำคัญต่อการสร้างและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงไก่ประดู่หางดำทุ่งช้าง เพื่อให้เกิดการสร้างอาชีพสร้างรายได้ และการสร้างความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจระดับฐานรากของประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจและการพึ่งพาตนเอง สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ซึ่งในการดำเนินการของกลุ่มเกษตรกรในตลอดระยะเวลาการดำเนินงานในโครงการการสร้างระบบอาชีพฯ พบว่า มีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการผลิต โดยในการดำเนินงานในปีที่สอง มีกำลังการผลิตไก่เพียง 6,000 ตัว แต่ในปีที่สาม มีการผลิตไก่สูงกว่า 27,000 ตัว โดยสูงกว่าปีที่สองกว่าสี่เท่าตัว มีสมาชิกของกลุ่มเพิ่มจาก 17 รายเฉพาะในอำเภอทุ่งช้างในปีที่สอง และได้มีจำนวนสมาชิกเพิ่มเป็น 41 ราย ครอบคลุมในหลายอำเภอในจังหวัดน่าน มีผลประกอบการของกลุ่มที่เป็นกำไรในปี 2559 สูงกว่า 1,800,000 บาท และมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง มีทรัพย์สินของกลุ่มเพิ่มขึ้นกว่า 2,800,000 บาท เกษตรกรสมาชิกเองก็มีรายได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ เกษตรกรเองยังได้พึ่งพาตนเอง โดยการเพาะขยายพันธุ์เอง มีการเลี้ยงไก่พันธุ์เพื่อผลิตลูกไก่ขุนได้เองเป็นจำนวนหลายราย โดยใช้ความรู้วิชาการเข้ามาช่วย ทำให้เกษตรกรสามารถเป็นเจ้าของสายพันธุ์ไก่เอง พึ่งพาตนเองได้ จึงอาจกล่าวได้ว่า การส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ โดยส่งเสริมให้เกษตรกรร่วมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน ช่วยทำให้เกษตรกรมีรายได้ และมีการพึ่งพาตนเอง และมีส่วนช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร

จากผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร เป็นปัญหาด้านเทคนิคและวิชาการ ได้แก่ ปัญหาการฟักออกของลูกไก่ของศูนย์ผลิตลูกไก่ของกลุ่มเกษตรกร นั้นต่ำกว่ามาตรฐาน โดยมีอัตราการฟักออกเพียง เท่านั้น ซึ่ง ได้กล่าวว่า มีหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัญหาสัดส่วนของไก่แม่พันธุ์และพ่อพันธุ์ไม่เหมาะสม ปัญหาแม่ไก่ไข่ทิ้งเรี่ยราด ปัญหาไก่แม่พันธุ์และพ่อพันธุ์ไม่สมบูรณ์ ปัญหาจากตู้ฟัก เป็นต้น ทั้งนี้ เกษตรกรและผู้วิจัยได้หาสาเหตุของปัญหาร่วมกันพบว่า เปอร์เซ็นต์การให้ไข่ของแม่พันธุ์อยู่ในช่วงปกติ และเปอร์เซ็นต์ของไข่เชือนั้น ได้มีการเก็บข้อมูลการส่องไข่เชื้อที่อายุ 8 วันพบว่า เปอร์เซ็นต์ของไข่เชื้อก็อยู่ในค่าปกติ โดยมีเปอร์เซ็นต์ไข่ฟักสูงกว่า % จึงวินิจฉัยเบื้องต้นว่า น่าจะเกิดจากปัญหาตู้ฟัก ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเกษตรกรพบว่า มีปัญหาไฟดับบ่อยครั้ง บางครั้งไฟดับนานถึง 12 ชั่วโมง ทำให้เกษตรกรต้องเปิดตู้ฟัก ซึ่งทำให้ช่วงที่ไฟดับ พบว่าส่งผลให้มีเปอร์เซ็นต์การฟักออกเป็นลูกไก่เพียง 30% เท่านั้น ซึ่งเกษตรกรได้หาทางแก้ไขโดยการหาแหล่งไฟสำรอง ได้แก่ เครื่องปั่นไฟ มาใช้ในศูนย์เพาะขยายพันธุ์ทั้งสองฟาร์ม แต่อย่างไรก็ตาม เกษตรกรได้มีการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ได้แก่ การซื้อลูกไก่ขุนจากฟาร์มเครือข่ายเข้ามาเลี้ยงเพิ่มเติม นอกจากนี้ ทางผู้วิจัยได้ส่งเสริมให้เกษตรกรคัดเลือกไก่ขุนที่มีลักษณะดีไว้ทำเป็นไก่พันธุ์และใช้วิธีฟักธรรมชาติ ซึ่งมีเกษตรกรดำเนินการกว่า 19 ราย ผลิตลูกไก่ได้รวมกว่า 8,134 ตัว จึง

ทำให้ผลผลิตไก่อุ่นในภาพรวมของกลุ่มยังเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด และไม่เกิดปัญหาไก่สดขาดตลาด

การพัฒนาจัดการห่วงโซ่อุปทาน

ในการดำเนินงานนี้ มีการพัฒนาการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทาน โดยในด้านต้นน้ำการผลิต ได้มีการดำเนินการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการลดต้นทุนการผลิต โดยได้การจัดหาวัตถุดิบในการผลิต โดยการผลิตอาหารสัตว์เอง โดยลดต้นทุนได้ถึงกิโลกรัมละ 5 บาท การใช้วัตถุดิบพืชอาหารสัตว์ ผลไม้เข้ามาช่วยในการลดต้นทุน การจัดหาแหล่งลูกไก่ให้เพียงพอต่อความต้องการของการบริโภค ด้านกลางน้ำ ได้มีการพัฒนาโรงฆ่าและชำแหละโดยเพิ่มส่วนของการแปรรูปสินค้าให้มีความหลากหลายครอบคลุมกับความต้องการของลูกค้า ในด้านปลายน้ำ ได้มีการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าให้หลากหลายเพื่อลดความเสี่ยง โดยครอบคลุมทั้งตลาดชุมชน และตลาดระดับบน ซึ่งจากการดำเนินงานดังกล่าว ทำให้มีคำสั่งซื้อเข้ามาอย่างต่อเนื่อง มีผลกำไรของกลุ่มที่ชัดเจน มีความสามารถในการขยายการผลิต ดำเนินธุรกิจได้อย่างต่อเนื่องและสามารถแข่งขันกับคู่แข่งในตลาดได้ สอดคล้องกับรายงานของยรรยง (2553) ที่กล่าวว่า การจัดการห่วงโซ่อุปทาน เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบูรณาการ (Integration) และการจัดการในองค์กรที่ได้มีการนำห่วงโซ่อุปทานและยังรวมถึงกิจกรรมต่างๆ และเกี่ยวข้องกับกิจกรรมความสัมพันธ์และความร่วมมือ ซึ่งมีผลกระทบต่อการบวนการทางธุรกรรมในอันที่จะสร้างเสริมให้มีมูลค่าเพิ่มในสินค้าและบริการอันนำมาซึ่งความสามารถในการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ รูปแบบของการจัดการห่วงโซ่อุปทานของกลุ่ม ก็มีรูปแบบที่เปลี่ยนไปจากห่วงโซ่อุปทานแบบเดิมมาเป็นแบบสมัยใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากห่วงโซ่อุปทานแบบดั้งเดิม จะประกอบไปด้วย ผู้ป้อนวัตถุดิบ ผู้ผลิต ผู้กระจายสินค้า ผู้จำหน่ายปลีก และผู้บริโภค ซึ่งเป็นห่วงโซ่อุปทานที่มีข้อจำกัดหลายประการ เช่น เป็นรูปแบบที่ผู้บริโภคแทบจะไม่มีความสัมพันธ์กับผู้ผลิตและไม่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน มีการจำหน่ายผ่านคนกลาง ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2553) ดังนั้น กลุ่มเกษตรกรจึงได้มีการปรับรูปแบบการจัดการห่วงโซ่อุปทานการผลิต โดยการตัดผู้ค้าคนกลางออกไปให้มากที่สุดในทุกจุดของห่วงโซ่อุปทาน โดยกลุ่มเกษตรกรเป็นผู้ผลิตด้านต้นน้ำเอง มีการจัดหาวัตถุดิบการผลิตเอง ทั้งการผลิตต้นน้ำได้แก่ มีการผลิตอาหารสัตว์ ไก่พันธุ์ ไก่ขุนเอง ด้านกลางน้ำ เกษตรกรเป็นผู้ชำชำแหละ และแปรรูปสินค้าเอง นอกจากนี้ การจัดการปลายน้ำการผลิตยังได้มีการแสวงหาช่องทางการจำหน่ายที่หลากหลาย เช่น ไก่สด ไก่แยกส่วน อาหารแปรรูป โดยผู้จำหน่ายปลีกนั้นสมาชิกกลุ่มเป็นผู้ดำเนินการเองในนามของกลุ่ม รวมถึงการจำหน่ายสินค้าโดยตรงไปยังร้านอาหาร เป็นต้น ซึ่งสินค้าจากกลุ่มเกษตรกรสามารถกระจายไปให้ถึงผู้บริโภคได้โดยตรง มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่างๆ เช่น ความต้องการรูปแบบสินค้า ภาพลักษณ์ของสินค้าที่เน้นรูปแบบสินค้าเป็นของกลุ่มเกษตรกร มีการจัดการโดยกลุ่มเกษตรกร และเพื่อสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกรในชุมชน และผลิตอาหารที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค ซึ่งสำนักงานวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

(2553) ได้กล่าวเพิ่มเติมในการศึกษาโครงการศึกษาแนวทางการจัดการห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของสินค้าเกษตรภายใต้โครงการการศึกษาวิจัยตลอดจนติดตามประเมินผลเพื่อเสนอแนวทางนโยบายการปรับโครงสร้างภาคการผลิต การค้า และการลงทุน ว่าการพัฒนาในรูปแบบห่วงโซ่อุปทานการผลิตจากแบบดั้งเดิมมาเป็นแบบสมัยใหม่มีผลให้เกษตรกรและผู้ประกอบการมีศักยภาพที่สูงขึ้น

นอกจากการปรับรูปแบบโครงสร้างของห่วงโซ่อุปทานแล้ว ทางกลุ่มยังได้มีกิจกรรมที่มีการเพิ่มมูลค่าของสินค้าที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคให้มากขึ้น เช่น การแปรรูปอาหารจากเนื้อไก่สด เพื่อจำหน่ายในตลาดชุมชน และตลาดร้านอาหารระดับบน การสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เช่น ไก่สดประดู่หางดำที่มีการเลี้ยงปล่อยอิสระ (Happy chicken egg) เพื่อวางตำแหน่งสินค้าในตลาดระดับบน รวมถึงการปรับรูปแบบการเลี้ยงไปสู่การเลี้ยงแบบอินทรีย์ และการเกษตรเชิงท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าที่มีความต้องการอาหารปลอดภัยและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีเพิ่มมากขึ้น เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นการเพิ่มมูลค่าสินค้า เพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน เป็นการเพิ่ม Value chain ของสินค้า ทั้งนี้ เลอทัต (ออนไลน์, 2559) ได้กล่าวว่า ห่วงโซ่คุณค่า เป็นกิจกรรมและการดำเนินการต่างๆ ภายใต้องค์กรที่จะทำให้เกิดคุณค่าที่สูงขึ้นในสายตาของผู้บริโภค เป็นการมองว่าลูกค้าจะได้ประโยชน์อะไรบ้าง มีกระบวนการอะไรในระหว่างการผลิตบ้างที่ได้สร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการนั้น จึงกล่าวได้ว่า ในงานวิจัยในครั้งนี้ ได้มีการปรับรูปแบบทั้งการจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain management) และห่วงโซ่คุณค่า (Value chain) ซึ่งจะทำให้กลุ่มเกษตรกรมีความได้เปรียบคู่แข่ง มีศักยภาพในการแข่งขันที่สูงขึ้น ทั้งในด้านการสร้างความได้เปรียบทางต้นทุนการผลิต และการสร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง สอดคล้องกับรายงานของ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2556) ที่กล่าวถึงการสร้างห่วงโซ่คุณค่าว่า เป็นการลำดับกิจกรรมหลักที่ต้องกระทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่คาดหวัง ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์เพื่อค้นหาหรือสร้าง “ความได้เปรียบ” เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่แตกต่างหรือดีกว่าคู่แข่ง และห่วงโซ่คุณค่าจะสอดคล้องไปกับห่วงโซ่อุปทาน

การทำงานเชิงบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ

ในการทำงานนี้ ได้ใช้แนวทางของการทำงานร่วมกันระหว่างสหสาขาวิชา (multi-disciplinary approach) โดยใช้แนวทางหลักการของสุขภาพหนึ่งเดียว (One Health concept) ซึ่งเป็นร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ทั้งปศุสัตว์ สาธารณสุข กรมการปกครอง พัฒนาชุมชน รวมถึงอุตสาหกรรมเกษตร มีการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก และเชิญเข้าร่วมการดำเนินงานตั้งแต่ช่วงเริ่มต้น ร่วมกับการทำงานโดยใช้วิธีการเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับภาคกลุ่มเกษตรกร ทำให้งานเป็นไปตามเป้าหมายในหลายๆ มิติ ทั้งด้านการพัฒนาอาชีพด้านการเกษตรโดยใช้ไก่ประดู่หางดำเป็นเครื่องมือ พัฒนาให้สินค้าเนื้อไก่และผลิตภัณฑ์มีความปลอดภัยทางอาหาร การเพิ่มมูลค่าสินค้าโดยการแปรรูปและการสร้างสรรค์คุณค่า ส่งเสริมอาชีพหลักและอาชีพรองให้เกษตรกรโดยใช้หลักว่า “ดำเนินงานโดยเกษตรกร โดยกลุ่ม

เกษตรกร และเพื่อเกษตรกร” และมีการผลักดันในระดับนโยบายจนทำให้การส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของกลุ่มเกษตรกรอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ด้านการเกษตรของจังหวัดน่าน

ทั้งนี้ได้มีงานวิจัยก่อนหน้านี้หลายงานวิจัยที่บ่งชี้ถึงความสำเร็จของการทำงานเชิงสหสาขาวิชา เช่น Chotinun et al., (2010) ได้รายงานการใช้แนวทางเชิงบูรณาการในการพัฒนาโรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดเล็ก ซึ่งพบว่า การใช้แนวทางบูรณาการ ทำให้สามารถวิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้อย่างรอบด้าน และได้รับความร่วมมือระหว่างภาคีตั้งแต่ช่วงเริ่มต้น สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2549) ที่กล่าวว่า เป็นการวิจัยที่ผนวกสาขาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน มีการรายงานผลงานวิจัยแบบปฏิสัมพันธ์ (interactive) กับหน่วยงานบริหารนโยบายระดับชาติ เพื่อนำไปสู่การดำเนินนโยบายที่เหมาะสมและทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศ การวิจัยแบบบูรณาการจะช่วยลดปัญหาความซ้ำซ้อนของงานวิจัย เนื่องจากมีการเชื่อมโยงหน่วยงานด้านการวิจัย หน่วยงานนโยบายระดับกระทรวง และภาคเอกชน เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน มีการกำหนดภารกิจต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยที่ทันต่อปัญหาต่าง ๆ ของประเทศ นอกจากนี้ เอมอร์ อังสุรัตน์ (2556) ได้กล่าวในหนังสือเรื่อง การวิจัยเชิงบูรณาการในงานส่งเสริมการเกษตร ว่า เพื่อให้การนำองค์ความรู้ทางด้านการเกษตรหรือการพัฒนาในมิติต่าง ๆ ของภาคเกษตรกรรมประสบความสำเร็จ นั้น จะต้องประยุกต์ร่วมกับองค์ความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์ เพื่อใช้ในการพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในชนบท นอกจากนี้ กรมส่งเสริมการเกษตร (2557) ได้กล่าวว่า การทำงานในเชิงระบบ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายนั้น เป็นการทำงานท่ามกลางสถานการณ์ที่มีปัจจัยต่าง ๆ ในหลายระดับเข้ามาเกี่ยวข้องในระบบ เช่น ปัจจัยในเรื่องของเกษตรกร สถาบันเกษตรกร ภาครัฐ เครือข่าย สภาพภูมิอากาศ สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี สภาพการผลิตทางการเกษตร ฯลฯ ดังนั้น การทำงานของนักส่งเสริมการเกษตร จึงต้องเป็นการทำงานในเชิงบูรณาการในทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบ ที่มีการเชื่อมโยงกันของระบบย่อยๆ เพื่อให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย จากรายงานก่อนหน้านี้ดังกล่าว เป็นข้อมูลที่สนับสนุนได้ว่า ในการทำงานวิจัยเชิงบูรณาการในงานวิจัยในครั้งนี้ สามารถตอบโจทย์ของงานวิจัยทั้งในด้านรูปแบบการทำงาน ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชนและกลุ่มเกษตรกร การจัดการห่วงโซ่อุปทาน การผลักดันเชิงนโยบาย และการขยายผลงานวิจัยให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

แต่อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลการสนทนากลุ่มเกษตรกร ยังพบว่าอาจยังพบปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่เข้ามาร่วมการทำงานกับกลุ่มในปีที่สาม ซึ่งถึงแม้ว่าเกษตรกรมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม แต่ก็ยังพบว่ายังมีบางรายที่อาจไม่ได้มีส่วนร่วมกิจกรรมกับกลุ่มมากนัก ซึ่งอาจต้องมีการเพิ่มการสื่อสารระหว่างเกษตรกรด้วยกันเอง และการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและเอกชน และเน้นการสื่อสารสองทาง (Two way communication) โดยอาจเพิ่มช่องทางการสื่อสารให้มากขึ้น เช่น การใช้การสื่อสารทางเทคโนโลยี เป็นต้น

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษา

การวางแผนการผลิตไก่ให้สอดคล้องกับปริมาณการบริโภคภายในอำเภอทุ่งช้างและใกล้เคียง

1. ได้มีการสำรวจปริมาณการจำหน่ายเนื้อไก่สด จากแผงไก่สดที่จำหน่ายไก่ ทั้งไก่เนื้อทางการค้าและไก่พื้นเมืองของอำเภอทุ่งช้างและอำเภอเชียงกลาง พบว่ามีปริมาณการบริโภครวม 3,430 ตัวต่อสัปดาห์ โดยส่วนใหญ่เป็นไก่เนื้อไก่สายพันธุ์ไก่เนื้อทางการค้าที่นำเข้ามาจากต่างจังหวัด ไม่ใช่เนื้อไก่ที่ผลิตในจังหวัดน่าน (ข้อมูลจากสถิติการนำเข้าสินค้าปศุสัตว์ผ่านด่านบ้านห้วยน้ำอุ่น อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน) ส่วนปริมาณการผลิตเนื้อไก่ของกลุ่มเกษตรกรในช่วงปี 2557-2558 พบว่า มีกำลังการผลิตเท่ากับ 6,000 ตัวต่อปี จากข้อมูลดังกล่าว สรุปได้ว่า กลุ่มเกษตรกรยังสามารถเพิ่มกำลังการผลิตเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้อีก
2. ได้สำรวจพฤติกรรมการบริโภคเนื้อไก่ในอำเภอทุ่งช้าง พบว่าช่วงเวลาที่มีการบริโภคสูงสุดได้แก่ ช่วงเทศกาลสงกรานต์ ปีใหม่ไทย ปีใหม่มัง และช่วงที่มีการปลูกข้าว และเกี่ยวข้าว จะเป็นช่วงที่มีการบริโภคสูง กลุ่มเกษตรกรได้นำข้อมูลดังกล่าวมาจัดทำพฤติกรรมการผลิตเนื้อไก่ของกลุ่ม เพื่อให้สอดคล้องกับปริมาณและช่วงเวลาของการบริโภคเนื้อไก่ โดยข้อมูลการผลิตในช่วงการดำเนินงานวิจัยปีที่สาม กลุ่มเกษตรกรมีกำลังการผลิตเนื้อไก่จำนวนทั้งสิ้น 27,933 ตัวต่อปี ขยายตัวจากปีที่สองกว่า 465.3%
3. พัฒนาห่วงโซ่การผลิต (Supply chain) และห่วงโซ่คุณค่า (Value chain) ให้สอดคล้องกับทั้งด้านการผลิตโดยมีเป้าหมายเพื่อลดต้นทุน และตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค
4. ปรับเปลี่ยนห่วงโซ่อุปทาน จากแบบดั้งเดิมเป็นแบบสมัยใหม่ โดยตัดผู้ค้าคนกลางออกไป มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อมากขึ้น เป็นการสื่อสารแบบสองทาง
5. สมาชิกของกลุ่มเกษตรกร เพิ่มขึ้นจาก 17 ราย เป็น 41 รายในการทำงานปีที่สาม นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และได้สร้างเครือข่ายกับกลุ่มเกษตรกรอื่นๆ ที่ในจังหวัดน่านและจังหวัดอื่นๆ เพื่อรองรับการขยายตัวด้านการผลิตให้สอดคล้องกับปริมาณการบริโภค
6. งบกำไรขาดทุนของกลุ่มเกษตรกรในปี 2559 แสดงผลประกอบการของกลุ่มว่าได้กำไรทั้งสิ้น 1,864,597.00 บาท

การพัฒนาช่องทางการจำหน่ายเนื้อไก่สด ผลิตภัณฑ์อาหาร และไก่ขุนมีชีวิต

ได้สร้างอัตลักษณ์ของสินค้า ผ่านการออกแบบตราสินค้า และบรรจุภัณฑ์ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ โดยการวางตำแหน่งสินค้า ให้ผู้บริโภคมีการจดจำว่า เป็นสินค้าเกษตรที่มีความปลอดภัยทางอาหาร มีรสชาติเนื้อไก่ที่แน่นนุ่มที่แตกต่างจากเนื้อไก่สายพันธุ์ไก่เนื้อทางการค้ารวมถึงไก่พื้นเมืองอื่นๆ เป็นการเลี้ยงไก่แบบปล่อยอิสระ ไก่มีความสุข กระบวนการผลิตเนื้อไก่ที่มีมาตรฐานการผลิตตามข้อกำหนดของกรมปศุสัตว์ และเป็นกิจการของกลุ่มเกษตรกร ดำเนินการโดยกลุ่มเกษตรกร และเพื่อเกษตรกรในชุมชน สร้างความแตกต่างด้านบริการ โดยเฉพาะในด้านการจัดส่งสินค้าที่สด สะอาด ปลอดภัย ตรงกับความต้องการของลูกค้าที่มีหลากหลาย

ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มดังนี้

เนื้อไก่สด

1. แผงจำหน่ายเนื้อไก่สดที่มีจำหน่ายประจำ จำนวน 4 แผง (ตลาดสดเทศบาลทุ่งช้าง ตลาดสน อบต.และ ตลาดนัดคลองถม วันเสาร์ และแผงในอำเภอทุ่งช้าง) ปริมาณการจำหน่ายคิดเป็น 30%
2. ตามคำสั่งซื้อของผู้บริโภค ได้แก่ งานต่างๆ ภายในชุมชน เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน งานศพ เป็นต้น ปริมาณการจำหน่ายประมาณ 60%
3. ร้านอาหารในระดับบน ได้แก่ ร้านแสงทองรีสอร์ท อำเภอเชียงกลาง ปริมาณการจำหน่ายประมาณ 10% ของปริมาณไก่สดทั้งหมด

ไก่แปรรูป

1. สินค้าอาหารที่แปรรูปที่ร้านอาหาร ได้แก่ ไก่ประตู่หางดำต้มน้ำปลา คั่วไก่สมุนไพร คั่วกลิ้ง ไก่ประตู่หางดำ
2. สินค้าอาหารในตลาดระดับชุมชน ได้แก่ ลาบไก่ คั่วแห้ง ไก่ประตู่หางดำต้มน้ำปลา แกงอ่อมไก่

ไก่แยกส่วน

1. ไก่แยกส่วนจะเป็นตลาดชุมชน ซึ่งอยู่ในการติดตามผลในด้านตำแหน่งทางการตลาดและการสร้างการรับรู้ให้แก่ผู้บริโภค

อาหารแปรรูป

1. ตำแหน่งของสินค้าในตลาดระดับบน ได้จัดทำเมนูที่เน้นรสชาติของเนื้อไก่ที่แตกต่างจากไก่อื่นๆ และจำหน่ายในร้านอาหารในระดับบน ได้แก่ ร้านอาหารแสงทองเทอเรส ซึ่งตั้งอยู่ในแสงทองรีสอร์ท ลูกค้าร้านอาหารส่วนใหญ่จะเป็นลูกค้านักท่องเที่ยวที่มีกำลังซื้อสูงและต้องการอาหารรูปแบบของภาคกลาง เมนูที่ได้ร่วมกับเชฟของร้านอาหารได้แก่ ไก่ประตู่หางดำต้มน้ำปลา ไก่สมุนไพร และคั่วกลิ้งไก่ประตู่หางดำ ซึ่งปัจจุบันมีความต้องการเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทางกลุ่มได้ส่งไก่สดให้ให้ร้านแสงทองรีสอร์ทวันละ 5-10 ตัวเป็นประจำทุก

วัน นอกจากนี้ ปัจจุบันได้มีการขยายฐานลูกค้าไปยังโรงแรมและร้านอาหารในตัวจังหวัดน่าน โดยผ่านเครือข่ายของสมาคมโรงแรมและร้านอาหารจังหวัดน่าน และการท่องเที่ยวจังหวัดน่าน

2. ตำแหน่งสินค้าในระดับชุมชน ลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นลูกค้าท้องถิ่น ซึ่งนิยมบริโภคอาหารพื้นเมือง ทางกลุ่มจึงได้คัดค้นเมนูอาหารที่สอดคล้องกับความต้องการดังกล่าว โดยได้จัดทำเมนูลาบไก่ แกงอ่อมไก่ คั่วแห้งไก่ และไก่ประดู่ต้มน้ำปลา ซึ่งได้วางจำหน่ายเป็นประจำที่ตลาดสดเทศบาลทุ่งช้าง และตลาดนัดคลองถมในตัวอำเภอทุ่งช้าง
3. การรับทำอาหารในงานต่างๆ ในประสานงานกับหน่วยงานรัฐต่างๆ ในพื้นที่ และกลุ่มชุมชน โดยทางกลุ่มจะรับเหมาทำอาหารในงานของกลุ่มต่างๆ เช่น งานประชุมประจำเดือนของหน่วยงานราชการ งานประชุมของเจ้าหน้าที่ธนาคาร เป็นต้น โดยเมนูอาหารจะเป็นอาหารพื้นเมือง ได้แก่ ลาบไก่ แกงอ่อมไก่ คั่วแห้งไก่ และไก่ประดู่ต้มน้ำปลา

ไก่มีชีวิต

1. ได้สร้างเครือข่ายร่วมกับผู้ค้าไก่มีชีวิตในตำบลงอบ อำเภอทุ่งช้าง เพื่อส่งไก่มีชีวิตให้แก่ผู้ค้าดังกล่าว โดยลูกค้าเป้าหมายของไก่มีชีวิตได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ม้ง ลัวะ เป็นต้น เพื่อใช้ในพิธีกรรมของกลุ่มชนเผ่า โดยปริมาณการจำหน่ายไม่ต่ำกว่าวันละ 100 ตัวต่อสัปดาห์
2. ไก่ที่มีลักษณะดี เจริญเติบโตเร็ว ทางกลุ่มได้คัดเลือกไว้ เพื่อจำหน่ายให้แก่สมาชิกของกลุ่ม เพื่อเลี้ยงต่อเป็นพ่อแม่พันธุ์ไก่เพื่อผลิตลูกไก่ และอีกกลุ่มคือคัดเลือกไว้เพื่อเลี้ยงเป็นแม่ไก่ในการผลิตไข่ไก่อารมณ์ดี

ไข่ไก่ประดู่หางดำ

1. เนื่องจากมีการเลี้ยงไก่พันธุ์มากขึ้น และปริมาณไข่ไก่ที่ตู้ฟักสามารถรองรับได้มีจำกัดไม่เพียงพอต่อปริมาณไข่ที่ผลิตได้ นอกจากนี้ ผลจากการทดลองทำตลาดไข่ไก่พบว่า มีความต้องการในการบริโภคสูง โดยได้ทดลองวางตำแหน่งสินค้าว่า เป็นไข่ไก่พื้นเมืองที่มีรสชาติอร่อย เลี้ยงในระบบปล่อยธรรมชาติ เป็นไก่มีความสุข (Happy chicken) เป็นไข่ไก่อารมณ์ดี จึงได้ต่อยอดขายไข่ไก่ โดยตลาดไข่ไก่ ได้ร่วมกับมูลนิธิเพื่อนพึ่งพา (ยามยาก) สภากาชาดไทย ในการส่งขายในร้านเซ็นทรัลชิตลุม ซึ่งกำลังอยู่ในช่วงการออกแบบผลิตภัณฑ์และการพัฒนารูปแบบกระบวนการขนส่ง นอกจากนี้ ยังได้วางตำแหน่งสินค้าในตลาดชุมชนอีกด้วย มีการใช้กลยุทธ์ทางการตลาดแบบให้ทดลองสินค้าและการบอกต่อ ซึ่งพบว่า ปริมาณการขายได้วันละไม่ต่ำกว่า 100 ฟอง จำหน่ายฟองละ 6 บาท และมีปริมาณความต้องการการบริโภคสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจากการเก็บมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มพบว่า ปริมาณการผลิตในปัจจุบัน (เดือนมิถุนายน) มีความต้องการบริโภคสูงกว่าปริมาณที่ผลิตได้ ทำให้ในการประชุมกลุ่มในวันที่ 17 มิถุนายน 2560 ทางกลุ่มได้วางแผนการผลิตแม่ไก่เพื่อผลิตไข่ไก่

ประจําทางดําให้มีกําลังการผลิตของกลุ่มไม่ต่ำกว่า 3,500 ฟองต่อสัปดาห์ เพื่อรองรับการเติบโตทั้งตลาดระดับบน และตลาดชุมชน

การขับเคลื่อนเชิงนโยบาย

1. การทำงานใช้รูปแบบสหสาขาวิชา (Multi-disciplinary approach) และใช้แนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโครงการและเชิญเข้าร่วมการศึกษา การทำงานนั้นเกษตรกรเป็นผู้ขับเคลื่อน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นพี่เลี้ยง
2. เข้าร่วมการทำงานกับสำนักงานปศุสัตว์เขต โดยเป็นตัวแทนของสำนักงานปศุสัตว์เขต 5 กรมปศุสัตว์ ในการประกวดกลุ่มเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติปี 2559 ซึ่งทางกลุ่มได้รับรางวัลที่สองในระดับประเทศ
3. เข้าร่วมกิจกรรมของกรมปศุสัตว์ โดยได้เข้าร่วมการประกวดอาหารในงานไก่พื้นเมืองแห่งชาติ ซึ่งจัดในเดือนมกราคม 2559 ณ จังหวัดลำปาง ทั้งนี้ กลุ่มได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดอาหารประเภทลาบไก่
4. เข้าร่วมการออกงานจังหวัดน่าน ได้แก่ งานตลาดประชารัฐจังหวัดน่าน และงานตลาดสีเขียวอำเภอทุ่งช้าง งานอำเภอเคลื่อนที่ เป็นต้น
5. การจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy brief) และการนำเสนอผลงานวิจัยให้แก่กรมปศุสัตว์ในระดับนโยบาย
6. จากการดำเนินงานดังกล่าว ทำให้กลุ่มเกษตรกรได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐอย่างต่อเนื่องมากกว่า 3,000,000 บาท และการดำเนินงานของกลุ่มถูกบรรจุในแผนตามโครงการตามแผนปฏิบัติงานด้านการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดน่าน ประจำปี 2559 ส่วนราชการระดับจังหวัดน่าน และเป็นเกษตรกรเป้าหมายในโครงการ smart farmer ของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศและประเทศไทย 4.0 ในปีงบประมาณ 2560-2561

เอกสารอ้างอิง

- กฎกระทรวง. 2539. ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.2535
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 113 ตอนที่ 71 ก. ลงวันที่ 28 พฤศจิกายน 2539. หน้า 19-24.
- กฎกระทรวง. 2555. ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.2535
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนที่ 58 ก. ลงวันที่ 4 กรกฎาคม 2555. หน้า 16-24.
- กนก ผลารักษ์. 2528. การปรับปรุงการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในระดับหมู่บ้านของนิคมสร้างตนเอง. รายงาน
ผลการวิจัยโครงการเร่งรัดจัดที่ดินในนิคมสร้างตนเองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรมประชา
สงเคราะห์ร่วมกับคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น
- กรมปศุสัตว์. มปป. วิธีการปฏิบัติในโรงฆ่าและชำแหละสัตว์ปีก โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่ง
ประเทศไทย จำกัด หน้า 121-131
- กรมปศุสัตว์. 2545. คู่มือโครงการเนื้อสัตว์อนามัย โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
จำกัด หน้า 1-15
- กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2551. คู่มือการพัฒนามาตรฐานโรงฆ่าสัตว์และการจำหน่าย
เนื้อสัตว์. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ.
- เกรียงไกร โชประการ. 2531. การศึกษาหาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตไก่พื้นเมือง.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น
- เจลิยา บุญมั่น และ ศรัณย์ วิสเพ็ญ. 2552.การศึกษาความเป็นไปได้ของการผลิตไก่พื้นเมืองเชิงพาณิชย์
ในระดับชุมชน: กรณีศึกษาไก่อ่างบ้านแคน, ไก่อ่างไม้มะดัน และการค้าขายไก่พื้นเมืองในตลาด
บางแห่งของจังหวัดยโสธร ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี. รายงานฉบับสมบูรณ์. สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ. 54 หน้า
- ชนิศา มณีรัตนรุ่งโรจน์ และ ขวัญกมล ดอนขวา. 2556. การจัดการโซ่อุปทานของสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่ง
ผลิตภัณฑ์ ประเภทผ้าไหม. รายงานฉบับสมบูรณ์. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ชัชวาลย์ ทัดศิวัช. 2556. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR):
มิติใหม่ของรูปแบบวิธีวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนระดับท้องถิ่น. [Online] Available from :
www.mgts.lpru.ac.th/mgts/km/.../131856486292.pdf [access 20 July 2013]
- เชิดชัย รัตนเศรษฐากุล, กัลยา เจือจันทร์, และศิธรธรรม วราอัศวปติ. 2542. การศึกษาสาเหตุการตาย
ของไก่พื้นเมืองลูกผสม. น. 314-319. ใน: การประชุมทางวิชาการของ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ครั้งที่ 37, 3-5 กุมภาพันธ์ 2542. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
กรุงเทพฯ.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. 2542. ธุรกิจชุมชน: เส้นทางที่เป็นไปได้. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
กรุงเทพฯ

- ทวี อบอุ่น, ไสง นามคุณ, และอำนาจ เลี้ยวธารากุล. 2549. การสร้างฝูงไก่พื้นเมืองพันธุ์ประดู่หางดำ 7. การทดสอบสมรรถภาพการผลิตของไก่ในสภาพการเลี้ยงในหมู่บ้าน. น. 416-424. ใน : ประชุมทางวิชาการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 44 สาขาสัตวและสัตวแพทยศาสตร์ 30 ม.ค. - 2 ก.พ. 2549. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ.
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์. 2556. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา. รายงานฉบับสมบูรณ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สงขลา, 74 หน้า
- นิยมศักดิ์ อุปทุม, วรพงษ์ สุริยจันทร์ทอง, สวัสดิ์ ธรรมบุตร, และเกรียงไกร โชประการ. 2527. สาเหตุการตายและอัตราการเจริญเติบโตของไก่พื้นเมือง. น. 30. ใน การประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ 22 สาขาสัตวศาสตร์ ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 30 มกราคม - 3 กุมภาพันธ์ 2527. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ.
- ประหยัด สายวิเชียร และวาณี เอี่ยมสีทอง. 2538. อาหารลันนา. เชียงใหม่: กลางเวียงการพิมพ์.
- พงศ์พิศ ภูนากรม. 2539. ความต้องการเทคโนโลยีการผลิตไก่พื้นเมืองของเกษตรกรระดับหมู่บ้านอำเภอโคกเจริญ : ศึกษาเฉพาะกรณี หมู่ที่ 6 ตำบลโคกเจริญ อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี. น. 401-409. ใน: การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 34, 30 มกราคม - 1 กุมภาพันธ์ 2539. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ.
- พันธ์ทิพย์ รามสูตร. 2540. การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล
- พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109 ตอนที่ 45 ก. ลงวันที่ 9 เมษายน 2535. หน้า 17-26.
- ไพโรจน์ ชลารักษ์. 2549. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. วารสารราชภัฏตะวันตก 1 : 1 (กรกฎาคม-ธันวาคม) : น. 17-23
- มาลี หมวกกุล, กนกวรรณ ปลาศิลา, และวาสนา เสภา. 2554. การพัฒนาตำรับอาหารจากไก่พันธุ์ประดู่หางดำ. รายงานฉบับสมบูรณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ. 164 หน้า
- ยรรยง ศรีสม. 2550. ห่วงโซ่คุณค่า (Value chain) ในงานโลจิสติกส์ (ตอนจบ). เทคโนโลยี โปรโมชัน 37(211): 39-44.
- รุ่งทิพย์ ศูนย์ตรง. 2546. รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแหลมคุณ หมู่ 5 อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี. กรมส่งเสริมการเกษตร.
- วิชาการ เด่นเหมือนวงศ์. 2543. ประชาคมชุมชน: พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนเพื่อพึ่งตนเอง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- วิมลพร ชิตศักดิ์, อรวรรณ เจนวิริยะโสภาคย์, สมใจ ศรีหาคิม และ โอ ชิกมันน์. 2535. โรคสำคัญที่เป็นสาเหตุการตายของไก่พื้นเมืองในหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ประมวลเรื่องการประชุมวิชาการด้านปศุสัตว์ครั้งที่ 11. กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ. น.196-205.
- วสันต์ เคยเหล้า, สุดาร์ตน์ เคยเหล้าและอนุชา มุมอ่อน. 2550. การประเมินโรงฆ่าสัตว์และคุณภาพเนื้อสัตว์ภายในประเทศ วารสารวิชาการสัตวแพทย์ สำนักสัตวศาสตร์สัตวและสุขอนามัยที่ 3 นครราชสีมา ปีที่ 2 ฉบับที่ 4 หน้า 25-36
- วิทยา จันทะวงศ์ศรี. 2547. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. รายงานการศึกษาอิสระ ปรินญาเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- สมพิศ สุขแสน. 2545. CIPP model: รูปแบบการประเมินผลโครงการ. เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง เทคนิคการวางแผนและการประเมินผล แก่เจ้าหน้าที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแพร่ วันที่ 25 พฤศจิกายน 2545
- สวัสดิ์ ธรรมบุตร และเกรียงไกร โชประการ. 2525. อัตราการเจริญเติบโตและความต้องการโปรตีนของไก่พื้นเมืองที่ถูกเลี้ยงดูในสภาพชนบท. น. 98-108. ใน: การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 20, 1-5 กุมภาพันธ์ 2525. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ.
- สัจจา บรรจงศิริ, บุญญฤทธิ์ มุ่งจงกลาง, และปาลิรัตน์ การดี. การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- เสรี พงศ์พิศ และคณะ. 2544. วิสาหกิจชุมชน: แผนแม่บท แนวคิด แนวทาง ตัวอย่างร่างพระราชบัญญัติ. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- เสรี พงศ์พิศ. 2546. แผนชีวิต เศรษฐกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ภูมิปัญญาไทย.
- สุกัญญา อธิปอนันต์ และคณะ. 2550. กลยุทธ์การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง ปี 2550. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ กรมส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ, 104 หน้า
- สุจินต์ สิมารักษ์, วชิราพร เกิดสุข, และวิเชียร เกิดสุข. 2550. การยอมรับการส่งเสริมการพัฒนาไก่พื้นเมืองสำหรับเกษตรกรในชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. รายงานฉบับสมบูรณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ. 175 หน้า
- สุวิชัย โรจนเสถียร, ภาวิน ผดุงทศ, สุวิทย์ โชติฉินนุ, และเทิดศักดิ์ ญาโน. 2550. การศึกษาการจัดการด้านสุขศาสตร์ในสถานที่ฆ่าสัตว์ปีกขนาดเล็กในเขตภาคเหนือ. น. 479-487. ใน ประชุมทางวิชาการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 45 สาขาสัตวและสัตวแพทยศาสตร์ 30 ม.ค. - 2 ก.พ. 2550. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ.

- สุวิทย์ โชติฉันทน์, สุรเชษฐ์ ปินทิพย์, และปราณี รอดเทียน. 2557. การส่งเสริมเกษตรกรเครือข่ายอาชีพ การเลี้ยงไก่ประดู่หางดำแบบยั่งยืนโดยความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน อ.ทุ่งช้าง จ.น่าน. รายงานฉบับสมบูรณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ. 85 หน้า
- สุวิทย์ โชติฉันทน์, ประภาส พันธ์, และไชยโรจน์ โพธิ์เจริญ. 2558. การพัฒนาระบบการผลิตไก่พื้นเมือง เพื่อการเพิ่มมูลค่าสินค้าและการผลิตเนื้อไก่ที่ปลอดภัยสู่ผู้บริโภค. รายงานฉบับสมบูรณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ. 180 หน้า
- ไสว นามคุณ, จารุวัฒน์ ชินสุวรรณ และ อำนวย เลี้ยวธารากุล. 2541. การทำนายน้ำหนักตัวไก่พื้นเมือง ที่อายุ 16 และ 20 สัปดาห์. รายงานผลงานวิจัยประจำปี 2541 ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ เชียงใหม่ สำนักงานปศุสัตว์เขต 5. น. 47-52
- สุจิตราภรณ์ จุสปาโล. 2560. แนวทางในการจัดการห่วงโซ่อุปทานผักปลอดสารพิษของวิสาหกิจชุมชน ทำสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 5(1): 155 – 162
- สำนักงานเกษตรจังหวัดพิษณุโลก. 2554. รายงานข้อมูลวิสาหกิจชุมชน จังหวัดพิษณุโลก. พิษณุโลก : กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร สำนักงานเกษตรจังหวัดพิษณุโลก
- สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่. 2554. รายงานข้อมูลวิสาหกิจชุมชน จังหวัดแพร่.แพร่ : กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. 2556. รายงานผลสรุปการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับ บริหารภาครัฐ หลักสูตร การสร้างมูลค่าจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ (Value Chain Creation). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน
- สำนักงานวิจัยแห่งชาติ. 2549. การวิจัยการวิจัยแบบบูรณาการ. เอกสารแผนงานวิจัยแบบบูรณาการ. กรุงเทพฯ: สำนักงานวิจัยแห่งชาติ.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2553. โครงการศึกษาแนวทางการจัดการห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของสินค้าเกษตร ภายใต้โครงการการศึกษาวิจัยตลอดจนติดตามการประเมินผลเพื่อเสนอแนวทางการปรับโครงสร้างภาคการผลิต การค้า และการลงทุน. รายงานฉบับสมบูรณ์. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. กรุงเทพฯ
- อำนวย เลี้ยวธารากุล, อรอนงค์ พิมพ์คำไหล, และอุดมศรี อินทรโชติ. 2550. ความหลากหลายของ ลักษณะภายนอกของไก่พื้นเมืองไทยประดู่หางดำ. น.291-298. ใน ประชุมทางวิชาการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 45 สาขาสัตวและสัตวแพทยศาสตร์ 30 ม.ค. - 2 ก.พ. 2550. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ.
- อำนวยเลี้ยวธารากุลและอรอนงค์เลี้ยวธารากุล. 2550. การสร้างฝูงไก่พื้นเมืองพันธุ์ประดู่หางดำ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ. 103หน้า.

- อำนวยการ เลี้ยวธารากุล, ชาตรี ประทุม, และศิริพันธ์ โมราถบ. 2551. แนวทางสร้างการรับรู้ไก่ประดู่หางดำ 1 ในกลุ่มผู้บริโภค. รายงานฉบับสมบูรณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ. 83 หน้า
- อำนวยการ เลี้ยวธารากุล, ศิริพันธ์ โมราถบ, และปราณี รอดเทียน. 2552. ระบบการผลิตและการรับรองพันธุ์ไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ 1 ของฟาร์มเครือข่าย. รายงานฉบับสมบูรณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ. 66 หน้า
- อำนวยการ เลี้ยวธารากุล, สันติ แฝงเม้า, อภิรักษ์ เพียรมงคล, ศิริพันธ์ โมราถบ, และชาตรี ประทุม. 2554. การสร้างอัตลักษณ์ของไก่ประดู่หางดำ 1. รายงานฉบับสมบูรณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ. 175 หน้า
- อำนวยการ เลี้ยวธารากุล, ศิริพันธ์ โมราถบ, และดร. ธี รัชสี. 2554. ไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ 1. กรุงเทพฯ. กองบำรุงพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์.
- อมรรัตน์ โมพี, วิทวัส โมพี, และเฉลิมชัย หอมตา. 2557. ยีน Insulin – like growth factor I, II เพื่อการเจริญเติบโตและประสิทธิภาพการใช้อาหารในไก่พื้นเมืองไทย. รายงานฉบับสมบูรณ์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. 41 หน้า
- Chotinun S, Rojanasthien S, Unger F, Suwan M, Tadee P, Patchanee P. 2014. An integrative approach to enhancing small-scale poultry slaughterhouses by addressing regulations and food safety in northern Thailand. *Infect Dis Poverty*; 3(1):46.
- Charron, D. F., editor. 2012. Ecohealth research in practice: innovative applications of an ecosystem approach to health. International Development Research Centre, Ottawa, Ontario, Canada.

ภาคผนวกที่ 1
รูปถ่ายการดำเนินกิจกรรม



ภาพที่ 1 แสดงการประชุมกลุ่มเกษตรกรในช่วงเริ่มต้นการดำเนินงาน



ภาพที่ 2 แสดงการอบรมเกษตรกรในโครงการ เรื่อง การจัดการการเลี้ยงและการป้องกันควบคุมโรคในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองประตู่หางดำ



ภาพที่ 3 แสดงการประชุมระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง และเกษตรกร



ภาพที่ 4 แสดงการติดตามการเลี้ยงของเกษตรกร โดยเจ้าหน้าที่รัฐในการทำงานเชิงบูรณาการ



ภาพที่ 5 แสดงการติดตามการเลี้ยงของเกษตรกร โดยเจ้าหน้าที่รัฐในการทำงานเชิงบูรณาการ



ภาพที่ 6 แสดงการติดตามงานในโครงการส่งเสริมอาชีพไก่พื้นเมืองประดู่หางดำเพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้งของอำเภอทุ่งช้าง



ภาพที่ 7 แสดงการติดตามการก่อสร้างโรงแปรรูปเนื้อไก่ประดู่ทางดำของกลุ่มเกษตรกร



ภาพที่ 8 แสดงยา เวชภัณฑ์ และอุปกรณ์การเลี้ยงที่จำเป็นที่กลุ่มดำเนินการจัดหาให้สมาชิก



ภาพที่ 9 แสดงการรับลูกไก่อายุ 1 วันที่ซื้อมาจากฟาร์มผลิตภัณฑ์ เพื่อเข้ามาเลี้ยงเพื่อผลิตไก่ขุน



ภาพที่ 10 แสดงการกกลูกไก่ โดยเน้นการกักในโรงเรือนที่ปิดมิดชิดกันลมโกรก ให้ความอบอุ่น มีน้ำและอาหารกินอย่างเพียงพอ และให้วิตามินละลายน้ำให้กินในช่วง 7 วันแรกของการเลี้ยง



ภาพที่ 11 แสดงไก่ขุน พร้อมจำหน่าย ซึ่งจากภาพจะเน้นในเรื่องการป้องกันลมโกรก ฝนสาด ในหน้าฝน เพื่อให้ไก่เป็นหวัด



ภาพที่ 12 แสดงการรับไก่แม่พันธุ์ที่ซื้อเข้ามาเพื่อผลิตไก่ขุน โดยเป็นไก่ที่ซื้อจากศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์เชียงใหม่ เพื่อเป็นแหล่งขยายพันธุ์ไก่อระดับชุมชน



ภาพที่ 13 แสดงไก่แม่พันธุ์ที่ความสมบูรณ์ แข็งแรง



ภาพที่ 14 แสดงเกษตรกรได้มีการคัดเลือกและเลี้ยงไก่แม่พันธุ์ด้วยวิธีการฟักธรรมชาติ



ภาพที่ 15 แสดงการกักลูกไก่ ที่เน้นการให้ความอบอุ่น และป้องกันลมโกรก ฝนสาด



รูปที่ 16 แสดงการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำที่มีโรงเรือนที่มั่นคง แข็งแรง



ภาพที่ 17 แสดงรูปแบบการเลี้ยงที่มีการปล่อยให้ไก่ออกมาหากินในพื้นที่ปล่อยอิสระ



ภาพที่ 18 แสดงการร่วมกับเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จังหวัดน่าน ในการตรวจระดับภูมิคุ้มกันโรคระบาดที่สำคัญ เพื่อประเมินผลการทำวัคซีน ได้แก่ โรคนิวคาสเซิล



ภาพที่ 19 แสดงข้าวโพด ซึ่งเป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่มีการปลูกอย่างแพร่หลายในอำเภอทุ่งช้าง และเกษตรกรปลูกเองเพื่อใช้ผลิตอาหารสัตว์ของกลุ่ม



ภาพที่ 20 แสดงการผลิตอาหารสัตว์ของกลุ่มเกษตรกร



ภาพที่ 21 แสดงการให้หญ้าเนเปียร์สับให้แกะไก่ เพื่อลดต้นทุนอาหารผสม



ภาพที่ 22 แสดงแผงจำหน่ายไก่สดในตลาดสดของอำเภอทุ่งช้าง



ภาพที่ 23 แสดงแผงจำหน่ายไก่สดและผลิตภัณฑ์ ณ ที่ว่าการอำเภอทุ่งช้าง



ภาพที่ 24 แสดงตู้แช่เย็นไก่เพื่อจำหน่ายในตลาดนัดต่างๆ โดยมีการติดสติ๊กเกอร์ติดรอบตู้ เพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่ผู้บริโภค



ภาพที่ 25 แสดงผลิตภัณฑ์ไก่สดแช่แข็งของกลุ่มเกษตรกรที่จำหน่ายในพื้นที่ อ.ทุ่งช้าง



ภาพที่ 26 แสดงผลิตภัณฑ์ไก่แยกชิ้นของกลุ่มเกษตรกร



ภาพที่ 27 แสดงผลิตภัณฑ์ไก่สดพร้อมเครื่องปรุง



ภาพที่ 28 แสดงเมนูอาหารไก่ประดู่หางดำต้มน้ำปลาที่อยู่ในเมนูอาหารของแสงทองเทอเรส แสงทองรีสอร์ท และตลาดชุมชน



ภาพที่ 29 แสดงเมนูอาหารคั่วกลิ้งไก่ ที่อยู่ในเมนูอาหารของแสงทองเทอเรส แสงทองรีสอร์ท



ภาพที่ 30 แสดงเมนูอาหารไก่สมุนไพร ที่อยู่ในเมนูอาหารของแสงทองเทอเรส แสงทองรีสอร์ท



ภาพที่ 31 แสดงแกงอ่อมไก่ เป็นเมนูสำหรับจำหน่ายในตลาดชุมชน



ภาพที่ 32 แสดงเมนูลาบไก่ เป็นเมนูที่จำหน่ายในตลาดชุมชน



ภาพที่ 33 แสดงเมนูไก่สมุนไพร ที่จำหน่ายในตลาดชุมชน



ภาพที่ 34 แสดงไข่ไก่พื้นเมืองประดู่หางดำ และบรรจุภัณฑ์



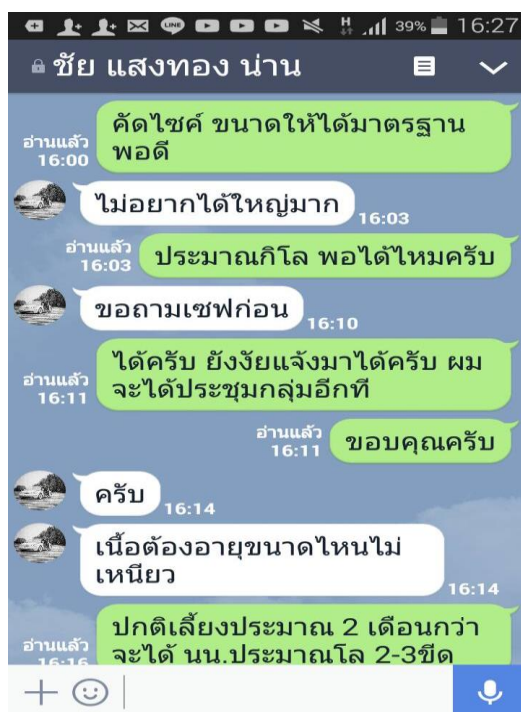
ภาพที่ 35 แสดงการรับทำอาหารของกลุ่มเกษตรกร ในงานประชุมต่างๆ จะเน้นอาหารจากไก่ประดู่หางดำ



ภาพที่ 36 แสดงการจำหน่ายลูกไก่ขุนของกลุ่มเกษตรกรให้แก่เกษตรกรอื่นๆ เพื่อนำไปเลี้ยงต่อเป็นไก่ขุน



ภาพที่ 37 แสดงการจำหน่ายไก่ขุนมีชีวิต ให้แก่ พ่อค้าไก่ใน ต.งอบ



ภาพที่ 38 การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้ซื้อเนื้อไก่ (แสงทองเทอเรส) และกลุ่มเกษตรกร

Thai Native
Chicken

เนื้อไก่ ประดู่หางดำ

ทุ่งช้าง



ไก่พื้นเมืองประดู่หางดำ เลี้ยงในระบบธรรมชาติ เสริมคุณค่าทางอาหารด้วยวัตถุดิบธรรมชาติ มีโปรตีนสูง ไขมันต่ำ หน้างาม เนื้อแน่น นุ่ม กิจการเพื่อสังคม ส่งเสริมการเกษตรพอเพียง กระจายรายได้สู่กลุ่มเกษตรกร

ผู้ผลิต : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงไก่ประดู่หางดำทุ่งช้าง
อ.ทุ่งช้าง จ.น่าน

TEL.089-5564112

ภาพที่ 39 แสดงป้ายฉลากสินค้าที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่ผู้บริโภค

Thai Native
Chicken

ทุ่งช้าง



เนื้อไก่ ประดู่หางดำ

ไก่พื้นเมืองประดู่หางดำ เลี้ยงในระบบธรรมชาติ เสริมคุณค่าทางอาหารด้วยวัตถุดิบธรรมชาติ มีโปรตีนสูง ไขมันต่ำ หน้างาม เนื้อแน่น นุ่ม กิจการเพื่อสังคม ส่งเสริมการเกษตรพอเพียง กระจายรายได้สู่กลุ่มเกษตรกร

เพื่อลูกค้า ควรเก็บที่อุณหภูมิ 0-4 °C
KEEP REFRIGERATED 0-4 °C

กก. (Net weight/g)	ราคา (Price/THB)

ผู้ผลิต : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงไก่ประดู่หางดำทุ่งช้าง
TEL.089-5564112 อ.ทุ่งช้าง จ.น่าน

Sticker size : 70x120 mm

ภาพที่ 40 แสดงป้ายฉลากสินค้าที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่ผู้บริโภค

Thai Native Chicken

**เนื้อไก่
ทุ่งช้าง
ประดู่หางดำ**

ไก่พื้นเมืองประดู่หางดำ เลี้ยงในระบบธรรมชาติ
เสริมคุณค่าทางอาหารด้วยวัตถุดิบธรรมชาติ
มีโปรตีนสูง ไขมันต่ำ หน้างาม เนื้อแน่น นุ่ม
กิจการเพื่อสังคม ส่งเสริมการเกษตรพอเพียง
กระจายรายได้สู่กลุ่มเกษตรกร



ผู้ผลิต : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงไก่ประดู่หางดำทุ่งช้าง
อ.ทุ่งช้าง จ.น่าน

สนใจเป็นตัวแทนจำหน่าย
TEL.089-5564112

ภาพที่ 41 แสดงโปสเตอร์ที่ใช้ติดตามแหล่งชุมชน เพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่ผู้บริโภค



ภาพที่ 42 แสดงป้ายขนาดใหญ่ที่ติดตามแหล่งชุมชน เพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่ผู้บริโภค ซึ่งได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ในปีแรกของการดำเนินงาน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงไก่ประดู่หางดำทุ่งช้าง



จำหน่าย : ไก่สด

: ชุดอาหารพร้อมปรุงด้วยไก่ประดู่หางดำทุ่งช้าง

: รับประกอบอาหารปรุงสดในงานต่างๆ

ติดต่อ : โทร. 089-5564112 (ผู้ใหญ่พรทิพย์) ทุกวัน

คุณลักษณะที่แตกต่างของไก่ประดู่หางดำทุ่งช้าง

- เป็นไก่พื้นเมืองไทยพันธุ์แท้
- มีการเลี้ยงในระบบปล่อยให้อาศัยตามธรรมชาติ เสริมด้วยอาหารสำเร็จรูป หญ้า และพืชวัตถุดิบ เกษตรในพื้นที่ ทำให้ผิวหนังมีสีเหลือง หนังกากกรอบ กล้ามเนื้อมีความแน่น(ไม่ยุ่ย) ไช้น้ำและคอเรสตรอดดี รสชาติอร่อย เหมาะสำหรับการปรุงอาหารที่หลากหลาย
- ผ่านโรงฆ่าสัตว์ที่ได้ตามมาตรฐานของกรมปศุสัตว์
- มีการบรรจุภัณฑ์ในระบบสุญญากาศจะช่วยให้สามารถรักษาสภาพของเนื้อไก่ไว้ได้นานมากขึ้น

สนับสนุนโดย - สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

- คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สำนักงานปศุสัตว์อำเภอทุ่งช้าง




ภาพที่ 43 แสดงป้ายขนาดใหญ่ ที่ติดตามแหล่งชุมชน เพื่อสร้างการรับรู้



ภาพที่ 44 แสดงการร่วมออกบูตจำหน่ายสินค้า และการสร้างการรับรู้ให้แก่ผู้บริโภคในงานจังหวัดเคลื่อนที่



ภาพที่ 45 แสดงประธานกลุ่มเกษตรกร นายสถิตย์ ดันชูชีพ ได้รับรางวัล ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน ระดับจังหวัด สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง



ภาพที่ 46 แสดงกลุ่มเกษตรกรได้รับรางวัลชนะเลิศ สถาบันเกษตรกรดีเด่น ปี 2560 ของสำนักงานปศุสัตว์เขต 5 กรมปศุสัตว์



ภาพที่ 47 แสดงกลุ่มได้รับรางวัลอันดับสอง สถาบันเกษตรกรดีเด่นระดับประเทศ ในปี 2560 กรมปศุสัตว์



ภาพที่ 48 การประชุมร่วมกับสำนักงานปศุสัตว์เขต 5 เพื่อหารือในการขับเคลื่อนเชิงนโยบายให้เกิด Policy commitment



ภาพที่ 49 แสดงเจ้าหน้าที่ของสำนักงานปศุสัตว์เขต 5 และสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดน่าน ร่วมตรวจเยี่ยมเกษตรกร เพื่อหารือด้านความก้าวหน้าในการทำงาน ปัญหาและอุปสรรค เพื่อการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย



ภาพที่ 50 ร่วมกับ กศน. อำเภอทุ่งช้าง ในการดำเนินงานจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรเป็นศูนย์ฟักอาชีพชุมชน (หนึ่งอำเภอ หนึ่งอาชีพ) หลักสูตรการแปรรูปอาหารและการบรรจุภัณฑ์ไก่ประดู่หางดำ



ภาพที่ 51 แสดงการประชุมร่วมกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมูลนิธิเพื่อนพึ่งภา (ยามยาก) สภากาชาดไทย เพื่อทำงานร่วมกันในโครงการ Smart farmer ในโครงการแผนยุทธศาสตร์ประเทศ โมเดลไทยแลนด์ 4.0



ภาพที่ 52 แสดงการลงพื้นที่ร่วมกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมูลนิธิเพื่อนพึ่งภา (ยามยาก) สภากาชาดไทย เพื่อทำงานร่วมกันในโครงการ Smart farmer ในโครงการแผนยุทธศาสตร์ประเทศ 4.0

ภาคผนวกที่ 2

การผลักดันให้โครงการถูกบรรจุอยู่ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนามของจังหวัดน่านในปี พศ.2559

โครงการตามแผนปฏิบัติการด้านการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดน่าน ประจำปี 2559

ส่วนราชการระดับจังหวัดน่าน

ลำดับ ที่	แผนงาน/ผลผลิต/โครงการ	เป้าหมาย		พื้นที่ดำเนินการ			ระยะเวลาดำเนินการ
		จำนวน	หน่วยนับ	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	
1	แผนงานส่งเสริมประสิทธิภาพการผลิต การสร้างมูลค่า ภาคการเกษตร และการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ เกษตรกรอย่างเป็นระบบ						
	โครงการ การพัฒนาการผลิตปศุสัตว์						
	กิจกรรมหลัก พัฒนาปรับปรุงพันธุ์สัตว์						
	1.1 กิจกรรมรณรงค์ ขยายพันธุ์สัตว์พันธุ์ดีด้วยเทคโนโลยี ชีวภาพ (ผสมเทียม)						
	- ให้บริการผสมเทียมกับสัตว์ของเกษตรกร	635	ตัว		ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ		ต.ค. 58 - ก.ย. 59
	- จำนวนลูกสัตว์ที่เกิดจากการให้บริการผสมเทียม	381	ตัว		ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ		ต.ค. 58 - ก.ย. 59
	1.2 กิจกรรมรณรงค์ กระจายกระบือพันธุ์ดีด้วยเทคโนโลยี ชีวภาพ						
	- ให้บริการผสมเทียมแม่กระบือของเกษตรกร	10	ตัว		ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ		ต.ค. 58 - ก.ย. 59
	- จำนวนลูกกระบือที่เกิดจากการให้บริการผสมเทียม	12	ตัว		ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ		ต.ค. 58 - ก.ย. 59
	โครงการ การพัฒนาสุขภาพสัตว์						
	กิจกรรมหลัก การเฝ้าระวัง ป้องกัน						
	ควบคุม บำบัดและชันสูตรโรคสัตว์						
	2.1 กิจกรรมรณรงค์ เฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุม บำบัด และ ชันสูตรโรคสัตว์						
	2.1.1 การฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและ เท้าเปื่อย 3 โทป์ ในพื้นที่เสี่ยง รอบที่ 1	43,341	ตัว		ในพื้นที่เสี่ยงทุกอำเภอ		ต.ค. 58 - มี.ค. 59
	2.1.2 การฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและ เท้าเปื่อย 3 โทป์ ในพื้นที่เสี่ยง รอบที่ 2	43,341	ตัว		ในพื้นที่เสี่ยงทุกอำเภอ		เม.ย. 59 - ก.ย. 59
	2.1.3 การเฝ้าระวังโรคปากและเท้าเปื่อย	91,968	ตัว		ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ		ต.ค. 58 - ก.ย. 59
	2.1.4 การทำลายเชื้อโรคในพื้นที่เสี่ยง (เป้าหมายต่อรอบ)	13,676	แห่ง		ในพื้นที่เสี่ยงทุกอำเภอ		ต.ค. 58 - ก.ย. 59
	2.1.5 การฉีดวัคซีนป้องกันโรค Brucellosis	0	ตัว		ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ		ต.ค. 58 - ก.ย. 59
	2.1.6 การทดสอบโรค Brucellosis	0	ตัว		ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ		ต.ค. 58 - ก.ย. 59
	2.1.7 การสำรวจความชุกโรค Brucellosis	0	ราย		อำเภอภูเพียง		ต.ค. 58 - ก.ย. 59
	2.1.8 การทดสอบโรค Tuberculosis ด้วย วิธี single intradermal test	0	ตัว		ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ		ต.ค. 58 - ก.ย. 59
	2.1.9 การฉีดวัคซีนป้องกันโรคเอยโมรายิก เซพติซีเมีย	0	ตัว		ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ		ต.ค. 58 - มี.ค. 59
	2.1.10 การเฝ้าระวังโรควัณโรคทางห้องปฏิบัติการ	2	ตัว		ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ		ต.ค. 58 - มี.ค. 59

ลำดับ ที่	แผนงาน/ผลผลิต/โครงการ	เป้าหมาย		พื้นที่ดำเนินการ			ระยะเวลาดำเนินการ
		จำนวน	หน่วยนับ	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	
	2.1.11 การทดสอบและกำจัดโรค布鲁เซลโลซิส แพะ-แกะ	0	ตัว	ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ			ต.ค. 58 - มี.ค. 59
	2.1.12 การขึ้นทะเบียนสัตว์ NID	0	ตัว	อำเภอเมืองน่าน			ต.ค. 58 - มี.ค. 59
	2.2 กิจกรรมรณรงค์ สร้างภูมิคุ้มกันและควบคุมโรค						
	พิษสุนัขบ้า						
	2.2.1 ควบคุมประชากรสัตว์โดยการฉีดวัคซีน						
	- สุนัข	4,200	ตัว	ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ			ต.ค. 58 - มี.ค. 59
	- แมว	2,800	ตัว	ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ			ต.ค. 58 - มี.ค. 59
	2.2.2 ควบคุมประชากรสัตว์โดยการผ่าตัดทำหมัน						
	- สุนัข-แมว เพศผู้	420	ตัว	ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ			ต.ค. 58 - มี.ค. 59
	- สุนัข-แมว เพศเมีย	280	ตัว	ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ			ต.ค. 58 - มี.ค. 59
	2.3 กิจกรรมรณรงค์ ตรวจสอบ กำกับดูแลสถานพยาบาลสัตว์						
	ตรวจสอบ กำกับดูแลสถานพยาบาลสัตว์	4	แห่ง	อำเภอเมืองน่าน			เม.ย. 59 - ก.ย. 59
	2.4 กิจกรรมรณรงค์ บำบัดรักษาโรคสัตว์						
	2.4.1 บริการรักษาพยาบาลสัตว์ของเกษตรกร	887	ตัว	ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ			ต.ค. 58 - มี.ค. 59
	- โคเนื้อ กระบือ	403	ตัว	ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ			ต.ค. 58 - มี.ค. 59
	- โคนม	0	ตัว	ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ			ต.ค. 58 - มี.ค. 59
	- แพะ แกะ	8	ตัว	ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ			ต.ค. 58 - มี.ค. 59
	- สุกร	476	ตัว	ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ			ต.ค. 58 - มี.ค. 59
	- สัตว์ปีก	0	ตัว	ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ			ต.ค. 58 - มี.ค. 59
	2.4.2 บริการถ่ายพยาธิในสัตว์ของเกษตรกร	216,650					
	- โคนม โคเนื้อ กระบือ	1,472	ตัว	ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ			ต.ค. 58 - ก.ย. 59
	- แพะ แกะ	75	ตัว	ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ			ต.ค. 58 - มี.ค. 59
	- สุกร	5,945	ตัว	ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ			ต.ค. 58 - มี.ค. 59
	- สัตว์ปีก	209,158	ตัว	ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ			ต.ค. 58 - มี.ค. 59
2	แผนงานส่งเสริมสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร						
	กิจกรรมหลัก ป้องกัน แก้ไข และเตรียมความพร้อม						
	รับมือโรคไข้หวัดนก						
	3.1 ฟาร์มสัตว์ปีกที่ได้รับมาตรฐานฟาร์ม (ฟาร์มสัตว์ปีกพันธุ์และสัตว์ปีกไข่)						
	- เฝ้าระวังทางอากาศโดยเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์	1	ครั้ง	อำเภอภูเพียง			ต.ค. 58 - มี.ค. 59
	- จำนวนตัวอย่าง cloacal swab	12	ตัวอย่าง	อำเภอภูเพียง			ต.ค. 58 - มี.ค. 59
	3.2 เฝ้าระวังโรคไข้หวัดนกเชิงรุกแบบบูรณาการของ						
	ประเทศไทย						

ลำดับ ที่	แผนงาน/ผลผลิต/โครงการ	เป้าหมาย		พื้นที่ดำเนินการ			ระยะเวลาดำเนินการ
		จำนวน	หน่วยนับ	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	
	- การเข้าตรวจเยี่ยมเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีกรายย่อย	0	ราย	ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ			ต.ค. 58 - มี.ค. 59
	3.3 โครงการรณรงค์ทำความสะอาดและทำลายเชื้อโรค ในพื้นที่เสี่ยง	27,788	แห่ง	ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ			ต.ค. 58 - มี.ค. 59
	3.4 สร้างภูมิคุ้มกันโรคในสัตว์ปีก ND+IB โครงการ รณรงค์ทำวัคซีนป้องกันโรคในไก่พื้นเมือง	1,934,800	ตัว	ทุกหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ			ต.ค. 58 - มี.ค. 59
	3.5 สำรวจระดับภูมิคุ้มกันโรคในไก่ภายหลังที่ได้รับวัคซีน ป้องกันโรคนิวคาสเซิล (ปีละ 2 รอบ ธ.ค. 58, มี.ย.59)						
	3.5.1 ฟาร์มมาตรฐานไก่ไข่	0	ฟาร์ม	อำเภออุทัย			ธ.ค. 58- มี.ย. 59
	- จำนวนตัวอย่าง	0	ตัวอย่าง	อำเภออุทัย			ธ.ค. 58- มี.ย. 59
	3.5.2 ฟาร์มสาธิต/ฟาร์มเกษตรกรเลี้ยงไก่พื้นเมืองที่ ปรับระบบการป้องกันโรค	0	ฟาร์ม	ทุกอำเภอ			ธ.ค. 58- มี.ย. 59
	- จำนวนตัวอย่าง	0	ตัวอย่าง	ทุกอำเภอ			ธ.ค. 58- มี.ย. 59
	3.5.3 ไก่พื้นเมืองในพื้นที่เสี่ยง	0	ฟาร์ม	ทุกอำเภอ			ธ.ค. 58- มี.ย. 59
	- จำนวนตัวอย่าง	0	ตัวอย่าง	ทุกอำเภอ			ธ.ค. 58- มี.ย. 59
	3.5.4 ไก่พื้นเมืองในพื้นที่ตามแนวชายแดน	0	ฟาร์ม	อำเภอพื้นที่ชายแดน 7 อำเภอ			ธ.ค. 58- มี.ย. 59
	- จำนวนตัวอย่าง	0	ตัวอย่าง	อำเภอพื้นที่ชายแดน 7 อำเภอ			ธ.ค. 58- มี.ย. 59
	3.6 กิจกรรมการเฝ้าระวังโรคซoonไม่เน่า						
	3.6.1 ฟาร์มไก่เนื้อ	0	ฟาร์ม	อำเภออุทัย			ธ.ค. 58- มี.ย. 59
	- จำนวนตัวอย่าง	0	ตัวอย่าง	อำเภออุทัย			ธ.ค. 58- มี.ย. 59
	3.6.2 ฟาร์มไก่ไข่	0	ฟาร์ม	อำเภออุทัย			ธ.ค. 58- มี.ย. 59
	- จำนวนตัวอย่าง	0	ตัวอย่าง	อำเภออุทัย			ธ.ค. 58- มี.ย. 59
	ตรวจสอบรับรองมาตรฐานฟาร์ม						ต.ค 58 - ก.ย. 59
	1.1 จำนวนฟาร์มที่ได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์ม (ใหม่)						
	- สุกร	2	ฟาร์ม	อ.เวียงสา ,อ.ท่าวังผา ,อ.น่าน้อย			
	1.2 จำนวนฟาร์มที่ได้รับการตรวจติดตามฟาร์มมาตรฐาน						
	- สุกร	13	ฟาร์ม	อ.เวียงสา ,อ.อุทัย			
	- ไก่ไข่	1	ฟาร์ม	อ.อุทัย			
	- ไก่เนื้อ	1	ฟาร์ม	อ.อุทัย			
	- ผึ้ง	53	ฟาร์ม	อ.เมืองน่าน อ.อุทัย อ.เวียงสา			
	1.3 จำนวนฟาร์มที่ได้รับการตรวจต่ออายุฟาร์มมาตรฐาน						
	- สุกร	3	ฟาร์ม	อ.เวียงสา			
	- ผึ้ง	2	ฟาร์ม	อ.เวียงสา			

ลำดับ ที่	แผนงาน/ผลผลิต/โครงการ	เป้าหมาย		พื้นที่ดำเนินการ			ระยะเวลาดำเนินการ
		จำนวน	หน่วยนับ	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	
	- ไก่เนื้อ	1	ฟาร์ม	อ.ภูเพียง			
	1.4 เก็บตัวอย่างอาหารสัตว์/น้ำมึนตรงทางห้องปฏิบัติการ						
	1.4.1.เก็บตัวอย่างอาหารสัตว์จากฟาร์มที่ตรวจรับรองมาตรฐาน						
	- อาหารสัตว์อื่นๆ	2	ตัวอย่าง	อ.เวียงสา			
	1.4.2.เก็บตัวอย่างอาหารสัตว์จากฟาร์มที่ตรวจต่ออายุมาตรฐาน						
	- อาหารสัตว์ปีก		ตัวอย่าง	อ.ภูเพียง			
	- อาหารสัตว์อื่นๆ	3	ตัวอย่าง	อ.เวียงสา			
	- น้ำมึน	2	ตัวอย่าง	อ.เวียงสา			
	ควบคุมคุณภาพตาม พ.ร.บ. อาหารสัตว์ พ.ศ. 2558						
	1.จำนวนผู้ประกอบการโรงงานอาหารสัตว์ที่ได้รับ	5	ราย	ทุกอำเภอ			
	บริการออกใบอนุญาตผลิต/นำเข้าซึ่งอาหารสัตว์						
	3.จำนวนผู้ประกอบการร้านค้าจำหน่ายอาหารสัตว์	1	ราย	ทุกอำเภอ			
	ที่ได้รับบริการออกใบอนุญาตขายอาหารสัตว์ (ใหม่)						
	4.จำนวนผู้ประกอบการร้านค้าจำหน่ายอาหารสัตว์	50	ราย	อ.เมืองน่าน ,เวียงสา ,น่าน้อย			
	ที่ได้รับบริการต่ออายุใบอนุญาตขายอาหารสัตว์			บ้านหลวง,สันติสุข ,แม่จริม,สองแคว			
				ท่าวังผา,ปัว,เชียงกลาง,ทุ่งช้าง,ภูเพียง			
				เฉลิมพระเกียรติ			
	6.จำนวนผู้ประกอบการร้านค้าจำหน่ายอาหารสัตว์	73	ราย	อ.เมืองน่าน ,เวียงสา ,น่าน้อย			
	ที่ได้รับตรวจติดตามใบอนุญาตขายอาหารสัตว์			บ้านหลวง,สันติสุข ,แม่จริม,สองแคว			
				ท่าวังผา,ปัว,เชียงกลาง,ทุ่งช้าง,ภูเพียง			
				เฉลิมพระเกียรติ			
	7.จำนวนร้านค้าจำหน่ายอาหารสัตว์ ที่ได้รับบริการ	1	ราย	ทุกอำเภอ			
	ออกใบอนุญาตขายอาหารสัตว์ (ใหม่)						
	8.จำนวนร้านค้าจำหน่ายอาหารสัตว์ ที่ได้รับตรวจ	50	ราย	อ.เมืองน่าน ,เวียงสา ,น่าน้อย			
	ต่ออายุใบอนุญาตขายอาหารสัตว์			บ้านหลวง,สันติสุข ,แม่จริม,สองแคว			
				ท่าวังผา,ปัว,เชียงกลาง,ทุ่งช้าง,ภูเพียง			
				เฉลิมพระเกียรติ			
	9.จำนวนร้านค้าจำหน่ายอาหารสัตว์ ที่ได้รับตรวจ	73	ราย	อ.เมืองน่าน ,เวียงสา ,น่าน้อย			
	ติดตามใบอนุญาตขายอาหารสัตว์			บ้านหลวง,สันติสุข ,แม่จริม,สองแคว			
				ท่าวังผา,ปัว,เชียงกลาง,ทุ่งช้าง,ภูเพียง			
				เฉลิมพระเกียรติ			

ลำดับ ที่	แผนงาน/ผลผลิต/โครงการ	เป้าหมาย		พื้นที่ดำเนินการ			ระยะเวลาดำเนินการ
		จำนวน	หน่วยนับ	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	
	ตรวจสอบและออกใบอนุญาตโรงฆ่าสัตว์ภายในประเทศ						
	1.จำนวนโรงฆ่าสัตว์ ที่ได้รับการตรวจประเมินเพื่อออกใบอนุญาต(ใหม่)	2	โรงงาน	อ.กุเพียง ,ท่าวังผา			
	2.จำนวนโรงฆ่าสัตว์ที่มีใบอนุญาต ที่ได้รับการตรวจติดตามมาตรฐาน						
	- รอบที่ 1 (ต.ค. 58 - มี.ค. 59)	15	โรงงาน	อ.เมืองน่าน ,เวียงสา ,นาหมื่น,สันติสุข			
	-รอบที่ 2 (เม.ย. 59- ก.ย. 59)	15	โรงงาน	อ.ปัว,ท่าวังผา,เชียงกลาง,ทุ่งช้าง,กุเพียง			
	3.เก็บตัวอย่างเนื้อสัตว์จากโรงฆ่าสัตว์ส่งตรวจวิเคราะห์	60	ตัวอย่าง	อ.เมืองน่าน,นาหมื่น,สันติสุข,ท่าวังผา			
				ปัว,เชียงกลาง,ทุ่งช้าง ,กุเพียง,เวียงสา			
	การพัฒนาโรงฆ่าสัตว์และสถานที่จำหน่ายเนื้อสัตว์						
	1. จำนวนร้านค้าจำหน่ายเนื้อสัตว์ ที่ได้รับการตรวจประเมิน	4	ร้านค้า	ทุกอำเภอ			
	รับรองมาตรฐาน						
	2. จำนวนร้านค้าจำหน่ายเนื้อสัตว์ที่ผ่านการรับรอง ได้รับ	40	ร้านค้า	อ.เมืองน่าน,นาหมื่น,สันติสุข,ท่าวังผา			
	บริการตรวจต่ออายุ			บ้านหลวง,เชียงกลาง,ทุ่งช้าง ,กุเพียง			
	3.จำนวนร้านค้าจำหน่ายเนื้อสัตว์ที่ผ่านการรับรอง ได้รับ	40	ร้านค้า	แม่จริม ,เวียงสา			
	บริการตรวจติดตามมาตรฐาน						
	4.เก็บตัวอย่างเนื้อสัตว์จากโรงฆ่าสัตว์เพื่อตรวจวิเคราะห์	10	ตัวอย่าง	อ.เมืองน่าน ,เวียงสา ,นาหมื่น,สันติสุข			
	5. เก็บตัวอย่างเนื้อสัตว์จากสถานที่จำหน่ายเพื่อตรวจวิเคราะห์	98	ตัวอย่าง	อ.ปัว,ท่าวังผา,เชียงกลาง,ทุ่งช้าง,กุเพียง			
	6. ตรวจสารเร่งเนื้อแดง (เก็บจากสถานที่จำหน่ายเนื้อสัตว์สะอาด)	9	ตัวอย่าง	ทุกอำเภอ			
	5.ตรวจสอบรับรองมาตรฐานฮาลาลโรงฆ่าสัตว์และร้านค้า						
	จำหน่ายเนื้อสัตว์						
	-เก็บตัวอย่างส่งตรวจวิเคราะห์ porcine DNA ที่ศูนย์วิทยาศาสตร์	10	ตัวอย่าง	อ.เมืองน่าน			
	6.ตรวจสอบและเฝ้าระวังสารตกค้างในผลิตภัณฑ์สัตว์						
	(Monitoring Plan)						
	- เก็บตัวอย่างอาหารสัตว์จากฟาร์มสุกร	13	ตัวอย่าง	อ.เวียงสา ,กุเพียง ,เมืองน่าน			
	- เก็บตัวอย่างน้ำฝักจากฟาร์มฝั่ง	19	ตัวอย่าง	อ.เวียงสา ,กุเพียง ,เมืองน่าน			
	- เก็บตัวอย่างเนื้อสุกร	3	ตัวอย่าง	อ.เวียงสา ,กุเพียง ,เมืองน่าน			
	- เก็บตัวอย่างตับสุกร	3	ตัวอย่าง	อ.เวียงสา ,กุเพียง ,เมืองน่าน			
	7.การแก้ไขปัญหาการใช้สารเร่งเนื้อแดงในสุกร						
	- เก็บตัวอย่างปัสสาวะสุกรจากฟาร์ม	340	ตัวอย่าง	ทุกอำเภอ			
	- เก็บตัวอย่างปัสสาวะสุกรจากโรงฆ่าสัตว์	20	ตัวอย่าง	อ.เมืองน่าน ,เวียงสา ,นาหมื่น,สันติสุข			
				อ.ปัว,ท่าวังผา,เชียงกลาง,ทุ่งช้าง,กุเพียง			
	- เก็บตัวอย่างอาหารสัตว์ จากฟาร์มสุกร กรณีผลปัสสาวะเป็นบวก	10	ตัวอย่าง	อ.เมืองน่าน ,เวียงสา ,นาหมื่น,สันติสุข			
	และกรณีเฝ้าระวังฯ			อ.ปัว,ท่าวังผา,เชียงกลาง,ทุ่งช้าง,กุเพียง			

ลำดับ ที่	แผนงาน/ผลผลิต/โครงการ	เป้าหมาย		พื้นที่ดำเนินการ			ระยะเวลาดำเนินการ
		จำนวน	หน่วยนับ	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	
	- เก็บตัวอย่างน้ำเลี้ยง จากฟาร์มสุกร	38	ตัวอย่าง	อ.เมืองน่าน ,เวียงสา ,นาหมื่น,สันติสุข			
				อ.ปัว,ท่าวังผา,เขียงกลาง,ทุ่งช้าง,ภูเพียง			
	- จำนวนฟาร์มเลี้ยงสัตว์ที่ได้รับการตรวจรับรองฟาร์ม	40	ราย	อ.เมืองน่าน ,น่าน้อย,บ้านหลวง,แม่จริม			
	ปลอดสารเร่งเนื้อแดง			สันติสุข,ท่าวังผา,ปัว,เขียงกลาง,ทุ่งช้าง			
	8. ตรวจสอบโรงงานผลิตวัตถุดิบทรายด้านปศุสัตว์						
	- เก็บตัวอย่างยาสัตว์ส่งตรวจวิเคราะห์	4	ตัวอย่าง	อ.เมืองน่าน			
	9. พัฒนาระบบบำบัดน้ำเสียด้านการปศุสัตว์						
	- จำนวนฟาร์มที่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาระบบบำบัดน้ำเสียด้านปศุสัตว์	2	ฟาร์ม	อ.เวียงสา ,ภูเพียง			
	- ติดตามงานโครงการส่งเสริมพัฒนาระบบบำบัดน้ำเสียด้านปศุสัตว์	2	ครั้ง	อ.เวียงสา ,ภูเพียง			
	- ระบบบำบัดน้ำเสียชนิดได้ก๊าซชีวภาพ	2	ฟาร์ม	อ.เวียงสา ,ภูเพียง			
	- จัดทำบันทึกข้อตกลงกับผู้ประกอบการฟาร์มปศุสัตว์	2	ฟาร์ม	อ.เวียงสา ,ภูเพียง			
	- ผู้ประกอบการฟาร์มสุกรดำเนินการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำแบบแปลน	2	ฟาร์ม	อ.เวียงสา ,ภูเพียง			
	- ดำเนินการเบิกจ่ายเงินอุดหนุน	2	ฟาร์ม	อ.เวียงสา ,ภูเพียง			
	- เก็บตัวอย่างน้ำเสียจากฟาร์มสุกร	12	ตัวอย่าง	อ.เวียงสา ,ภูเพียง			
	10.ควบคุมป้องกันและแก้ไขปัญหาเชื้อดื้อยาสัตว์						
	จำนวนฟาร์มเลี้ยงสัตว์ที่ได้รับการบริการพัฒนาและตรวจประเมินการใช้ยาสัตว์	5	ฟาร์ม	ทุกอำเภอ			
	จำนวนผู้ประกอบการฟาร์มที่ได้รับการบริการพัฒนาและตรวจประเมินการใช้ยาสัตว์	5	ราย	ทุกอำเภอ			
	เก็บตัวอย่างอุจจาระจากฟาร์มเลี้ยงสัตว์	5	ตัวอย่าง	ทุกอำเภอ			
	เก็บตัวอย่างเนื้อสัตว์จากสถานที่จำหน่ายเนื้อสัตว์	35	ตัวอย่าง	อ.เมืองน่าน ,นาหมื่น,ภูเพียง,สันติสุข			
				ท่าวังผา ,เขียงกลาง ,ทุ่งช้าง			
3	แผนงาน ; ส่งเสริมประสิทธิภาพการผลิต สร้างมูลค่าภาคการเกษตร						
	และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรอย่างเป็นระบบ						
	ผลผลิต ; เกษตรกรได้รับการส่งเสริม						
	และพัฒนาศักยภาพ						
	1. กิจกรรมหลัก ; ถ่ายทอดองค์ความรู้และ						
	เทคโนโลยีด้านปศุสัตว์						
	กิจกรรมย่อย ;						
	1.1 โครงการพัฒนาอาชีพแบบผสมผสาน	15/135	กลุ่ม/ราย			ทุกอำเภอ	ตค.58 - กย.59
	ในเกษตรกรรายย่อย						
	1.2 โครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกร	3/83	ศูนย์/ราย		ศิลาเพชร	ปัว	ตค.58 - กย.59

ลำดับ ที่	แผนงาน/ผลผลิต/โครงการ	เป้าหมาย		พื้นที่ดำเนินการ			ระยะเวลาดำเนินการ
		จำนวน	หน่วยนับ	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	
					และ	ทุ่งช้าง	
					ฝายแก้ว	ภูเพียง	
	2. ถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีด้านการปศุสัตว์ (อาสาปศุสัตว์)						
	กิจกรรมย่อย ;						
	1.1 เกษตรกรได้รับการถ่ายทอด	40	ราย			ท่าวังผา	ตค.58 - กย.59
						สันติสุข	
						แม่จริม	
	3. การพัฒนาระบบการเลี้ยงโคเนื้อและกระบือ						
	3.1 การสัมมนาเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ระดับจังหวัด	15	ราย				ตค.58 - กย.59
	3.2 การอนุรักษ์และพัฒนาการผลิตกระบือ	16	ราย			เมืองน่าน	ตค.58 - กย.59
						บ้านหลวง	
						น่าน้อย	
	3.3 การผลิตกระบือคุณภาพในเขตเศรษฐกิจ ปศุสัตว์	20	ราย				ตค.58 - กย.59
4	แผนงาน ; ส่งเสริมประสิทธิภาพการผลิตและสร้างมูลค่าภาคการเกษตร และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรอย่างมีระบบ และผู้มีรายได้น้อย						
	โครงการ ; พัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง						
	กิจกรรมหลัก ; สร้างเกษตรกรปราดเปรื่อง	280	ราย			เมืองน่าน	ตค.58 - กย.59
						น่าน้อย	
						บ้านหลวง	
	2. กิจกรรมหลัก ; โครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ ในพระราชานุเคราะห์ฯ						
	กิจกรรมย่อย ;						
	2.1 โครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ฯในพระราชฯ						
	นุเคราะห์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ						
	สยามมกุฎราชกุมาร						
	2.1.1 ออกหน่วยปฏิบัติงาน	4	ครั้ง				ตค. 58 - กย. 59

ลำดับ ที่	แผนงาน/ผลผลิต/โครงการ	เป้าหมาย		พื้นที่ดำเนินการ			ระยะเวลาดำเนินการ
		จำนวน	หน่วยนับ	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	
	2.1.2 บริการ และให้คำแนะนำ	270	ราย				
	3. กิจกรรมหลัก ; กิจกรรมสนับสนุนโครงการอื่นเนื่อง						
	มาจากพระราชดำริ						
	กิจกรรมย่อย ; โครงการอื่นเนื่องมาจากพระราชดำริ						
	3.1 โครงการโครงการพัฒนาบ้านกอก-บ้านจูนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ			11	ภูคา	ปัว	ตค. 58 - กย. 59
	3.1.1 ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ปีกสู่เกษตรกร	10/50	ราย/ตัว				
	3.1.2 ส่งเสริมการเลี้ยงสุกรสู่เกษตรกร	10/10	ราย/ตัว				
	3.1.3 กองทุนอาหารสัตว์	1	แห่ง				
	3.1.4 สนับสนุนแร่ธาตุ เวชภัณฑ์โคเนื้อ	20/40	ราย/ตัว				
	3.1.5 ฝึกอบรมเกษตรกร	50	ราย				
	3.2 โครงการกัญญาพัฒนา ตามพระราชดำริ				ภูฟ้า	บ่อเกลือ	ตค. 58 - กย. 59
	3.2.1 งานสาธิตการเลี้ยงสัตว์						
	3.2.1.1 สุกร	6	ตัว				
	3.2.1.2 ผลิตสุกร	48	ตัว				
	3.2.1.3 ไก่ไข่	100	ตัว				
	3.2.1.3 สัตว์ปีก	50	ตัว				
	3.2.1.4 ผลิตลูกสัตว์ปีก	1,000	ตัว				
	3.2.2 ฝึกอบรมเกษตรกร	130	ราย				
	3.2.3 ส่งเสริมการเลี้ยงสุกรสู่เกษตรกร	10/10	ราย/ตัว				
	3.2.4 สนับสนุนแร่ธาตุโคเนื้อ	20/40	ราย/ตัว				
	3.2.5 ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ปีก	40/200	ราย/ตัว				
	3.2.6 กองทุนอาหารสัตว์	1	แห่ง				
	3.2.7 กองทุนยาสัตว์	1	แห่ง				
	3.3 โครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน”ลุ่มน้ำขุนน่าน			13		บ่อเกลือ	ตค. 58 - กย. 59
	3.3.1 สาธิตการเลี้ยงสัตว์ปีก	60	ตัว	หมู่บ้าน		เฉลิมพระเกียรติ	
	3.3.2 ผลิตลูกเปิด-ไก่	700	ตัว				
	3.3.3 ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ปีกสู่เกษตรกร	20/100	ราย/ตัว				
	3.3.4 ฝึกอบรมเกษตรกร	80	ราย				
	3.3.5 สนับสนุนแร่ธาตุโคเนื้อ	50/100	ราย/ตัว				

ลำดับ ที่	แผนงาน/ผลผลิต/โครงการ	เป้าหมาย		พื้นที่ดำเนินการ			ระยะเวลาดำเนินการ
		จำนวน	หน่วยนับ	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	
	3.3.6 ส่งเสริมการเลี้ยงสุกรสู่เกษตรกร	10/10	ราย/ตัว				
	3.4 โครงการขยายผลโครงการหลวง				นาไร่หลวง	สองแคว	ตค. 58 - กย. 59
	3.4.1 ปรับปรุงพื้นที่เลี้ยงสัตว์สาธารณะ	30	ไร่		ดู่พงษ์	สันติสุข	
	3.4.2 ฝึกอบรมเกษตรกร	145	ราย		สะเนียน	เมือง	
	3.4.3 ฟาร์มสาธิตการเลี้ยงสุกร	11/44	แห่ง/ตัว		ภูคา	ปัว	
	3.4.4 ฟาร์มสาธิตการเลี้ยงไก่พื้นเมือง	18/216	แห่ง/ตัว		ปิงหลวง	นาหมื่น	
	3.4.5 สนับสนุนแร่ธาตุโค-กระบือ	30/60	ราย/ตัว		แม่จริม	แม่จริม	
					ผาทอง	ท่าวังผา	
					สันทะ	น่าน้อย	
	3.5 โครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร					บ่อเกลือ	ตค. 58 - กย. 59
	3.5.1 ฝึกอบรม	36	แห่ง				
	3.5.2 ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ในโรงเรียน	36	โรงเรียน				
	3.6 โครงการสถานีพัฒนาเกษตรกรที่สูง ตามพระราชดำริ			7	ป่าคา	ท่าวังผา	ตค. 58 - กย. 59
	3.6.1 สนับสนุนแร่ธาตุโคน้อย	20/40	ราย /ตัว	7	ศรีภูมิ		
	3.6.2 ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ปีกสู่เกษตรกร	30/150	ราย /ตัว				
	3.6.3 ส่งเสริมการเลี้ยงสุกรสู่เกษตรกร	20/20	ราย /ตัว				
	3.6.4 ฝึกอบรม	70	ราย				

ภาคผนวกที่ 3

ข้อมูลการบันทึกการนำเข้า และส่งออกสินค้าปศุสัตว์ของจังหวัดน่าน

ตาราง: ข้อมูลสัตว์-ซากสัตว์, มูลค่าสัตว์-ซากสัตว์ เข้า-ออก จังหวัดน่าน ผ่านจุดตรวจสัตว์-ซากสัตว์ ตามกักกันสัตว์น่าน งบประมาณปี 2558

หน้าที 1
ตอน 4

รายการ	หน่วย	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	รวมทั้งปี
ปริมาณสัตว์นำเข้า														
ไข่ไก่	ฟอง	1,919,100	1,918,200	2,515,700	2,175,200	2,741,900	2,249,000	1,952,900	1,739,600	2,404,900	2,513,300	2,396,100	2,279,100	26,805,000
ไข่เป็ด	ฟอง	83,000	92,000	64,000	120,000	451,000	80,000	48,000	110,000	185,000	110,000	110,000	111,000	1,564,000
มูลค่า	บาท	6,089,300	6,122,600	7,803,100	7,005,600	10,029,100	7,067,000	6,050,700	5,658,800	7,954,700	7,979,900	7,628,300	7,281,300	86,671,000
ช้าง	เชือก	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
มูลค่า	บาท	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ม้า	ตัว	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
มูลค่า	บาท	-	-	15,000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15,000
แพะ	ตัว	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
มูลค่า	บาท	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
โค	ตัว	329	471	418	291	430	357	272	224	213	118	4	99	3,226
มูลค่า	บาท	9,870,000	14,130,000	12,540,000	8,730,000	12,900,000	10,710,000	8,160,000	6,720,000	6,390,000	3,540,000	120,000	2,970,000	96,780,000
กระบือ	ตัว	321	164	109	252	327	334	208	495	339	424	325	312	3,610
มูลค่า	บาท	11,235,000	5,740,000	3,815,000	8,820,000	11,445,000	11,690,000	7,280,000	17,325,000	11,865,000	14,840,000	11,375,000	10,920,000	126,350,000
สุกร	ตัว	4,218	4,400	4,503	5,147	4,961	6,163	4,584	3,876	3,639	4,001	2,892	2,143	50,527
มูลค่า	บาท	17,715,600	18,480,000	18,912,600	21,617,400	20,836,200	25,884,600	19,252,800	16,279,200	15,283,800	16,804,200	12,146,400	9,000,600	212,213,400
สุกักร	ตัว	444	2,840	2,560	225	4,680	690	-	365	1,260	-	580	610	14,254
มูลค่า	บาท	532,800	3,408,000	3,072,000	270,000	5,616,000	828,000	-	438,000	1,512,000	-	696,000	732,000	17,104,800
ไก่เนื้อ	ตัว	20,800	16,900	11,550	18,200	17,300	15,110	10,350	12,700	16,200	17,300	15,700	18,770	190,880
มูลค่า	บาท	2,184,000	1,774,500	1,212,750	1,911,000	1,816,500	1,586,550	1,086,750	1,333,500	1,701,000	1,816,500	1,648,500	1,970,850	20,042,400
ไก่ไข่	ตัว	16,780	15,750	24,750	17,670	23,950	25,600	20,750	16,400	15,350	13,500	6,450	6,225	203,175
มูลค่า	บาท	1,761,900	1,653,750	2,598,750	1,855,350	2,514,750	2,688,000	2,178,750	1,722,000	1,611,750	1,417,500	677,250	653,625	21,333,375
ไก่ชน	ตัว	-	-	-	-	1,500	3,300	2,450	-	4,730	-	-	-	11,980
มูลค่า	บาท	-	-	-	-	157,500	346,500	257,250	-	496,650	-	-	-	1,257,900
ลูกไก่	ตัว	-	8,700	4,590	5,800	18,700	5,800	2,900	8,890	-	-	-	-	55,380
มูลค่า	บาท	-	130,500	68,850	87,000	280,500	87,000	43,500	133,350	-	-	-	-	830,700

ภาคผนวกที่ 4
บทความวิชาการ

การพัฒนาระบบการผลิตไก่พื้นเมืองพันธุ์ประดู่หางดำเชียงใหม่เพื่อให้มีความปลอดภัยทาง
อาหาร:

โอกาสและความท้าทาย

**Development of Thai Indigenous chicken raising system (Pradu Hangdum Chiang Mai) to
achieve food safety: opportunity and challenge**

บทคัดย่อ

ไก่พื้นเมืองของไทย

การเลี้ยงไก่พื้นเมือง หรือไก่บ้าน อยู่คู่กับสังคมชนบทของประเทศไทยเรามาช้านาน โดยแต่ละ
ครัวเรือนจะเลี้ยงจำนวนไม่มากนัก โดยมีไก่พื้นเมือง 10-20 ตัวต่อครัวเรือน ลักษณะการเลี้ยงส่วนใหญ่
เป็นแบบปล่อยให้หากินเอง ค่อยๆหาอาหารตามธรรมชาติ หรืออาจให้อาหารเสริมบ้าง เช่น เศษอาหาร
หรือปลายข้าวให้กินเป็นบางครั้ง (ไสวและคณะ, 2541) ซึ่งการเลี้ยงแบบนี้มีจุดเด่นคือ สัตว์ไม่เครียด
และไม่ต้องลงทุนในการเลี้ยงมากนัก นอกจากนี้ เนื้อของไก่พื้นเมืองยังเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค
เนื่องจากมีรสชาติอร่อย มีไขมันน้อยและมีรสชาติเหนียวนุ่มกว่าไก่เนื้อ ประกอบอาหารได้หลายอย่าง
โดยเฉพาะอาหารพื้นบ้าน เช่น ยำจิ้นไก่ ต้มยำไก่ ไก่ทอด เป็นต้น (อำนวย, 2554ก) อีกประการหนึ่ง
ที่สำคัญคือมีราคาแพงกว่าไก่เนื้อพันธุ์ผสมทางการค้า จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ไก่พื้นเมืองเป็นที่ต้องการ
ของตลาด

นอกจากนี้ ไก่พื้นเมืองยังมีความสำคัญในด้านความหลากหลายของพันธุกรรม (Biodiversity)
ซึ่งมีความแตกต่างจากไก่เนื้อสายพันธุ์ผสมทางการค้า ซึ่งมีการพัฒนาสายพันธุ์ให้มีความคงที่ด้าน
พันธุกรรม มีการคัดเลือกสายพันธุ์ให้โตเร็ว แต่การพัฒนาสายพันธุ์ดังกล่าว ทำให้ไม่มีความหลากหลาย
ของพันธุกรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดความอ่อนแอทางพันธุกรรมตามมา จึงมีโอกาสเป็นโรคได้สูงกว่า จึงต้องมี
การเลี้ยงในฟาร์มระบบปิดที่มีการจัดการการเลี้ยงที่เข้มงวด และมีการป้องกันควบคุมโรคที่ดี ไก่จึงจะให้
ผลผลิตสูงตามคุณสมบัติของสายพันธุ์ แตกต่างจากไก่พันธุ์พื้นเมือง ซึ่งได้มีการเลี้ยงมาเป็นระยะ
เวลานาน จนกระทั่งปรับตัวเข้ากับการเลี้ยงและสภาพอากาศของประเทศไทยได้เป็นอย่างดี และมีความ
ทนทานต่อโรคได้ดีกว่าไก่เนื้อ (อำนวยและคณะ, 2554ข) ทั้งนี้กรมปศุสัตว์ได้มีการรวบรวมสายพันธุ์ไก่
พื้นเมืองและจำแนกได้เป็น 12 สายพันธุ์ ได้แก่ ไก่เหลืองหางขาว ไก่พระนเรศวร ไก่ประดู่หางดำ ไก่
ประดู่เลาหางขาว ไก่เขียวเลาหางขาว ไก่เขียวหางดำ ไก่เทาหางขาว ไก่ทองแดงหางดำ ไก่นกแดง ไก่
นกกด ไก่ลายหางขาว ไก่ชี (กรมปศุสัตว์, 2546)

อย่างไรก็ตาม ไก่พื้นเมืองที่เกษตรกรเลี้ยงโดยทั่วไปนั้น มีการปล่อยให้ผสมพันธุ์กันเองตาม
ธรรมชาติ ทำให้ไก่พื้นเมืองที่เลี้ยงไม่ได้คงลักษณะที่เป็นพันธุ์แท้ ทำให้คุณลักษณะเด่นประจำพันธุ์นั้น
แทบจะไม่ปรากฏ และไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นพันธุ์ใดบ้าง ขาดลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของสายพันธุ์

รวมถึงการอัตราเจริญเติบโตของไก่ที่ไม่แน่นอน กรมปศุสัตว์จึงได้ร่วมกับหน่วยงานวิจัยในประเทศไทย ได้แก่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย หรือ สกว. ทำการวิจัยเพื่อสร้างฝูงไก่พื้นเมืองพันธุ์แท้ ได้แก่ ไก่เหลืองหางขาวปราจีน ไก่ชีท่าพระ ไก่แดงสุราษฎร์ และไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่

ไก่พื้นเมืองพันธุ์ประดู่หางดำเชียงใหม่

ในด้านการพัฒนาไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่พันธุ์แท้ นั้น ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์เชียงใหม่ กรมปศุสัตว์ ได้พัฒนาสายพันธุ์จนทำให้ได้ฝูงพันธุ์แท้ของไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ตรงตามลักษณะประจำพันธุ์คือ เพศผู้จะมีสร้อยคอ-หลังสีแดงประดู่ ขนหาง ลำตัว แข็ง ปาก มีสีดำ ใบหน้าสีแดง ตาสีเหลืองอมน้ำตาล ผิวหนังมีสีขาวอมเหลือง หงอนถั่ว ส่วนเพศเมียมีลักษณะเหมือนเพศผู้ยกเว้นที่ไม่มีสร้อยคอและหลัง (อำนาจและคณะ, 2550) มีสมรรถภาพการผลิตโดยการเลี้ยงในระบบฟาร์มสูงกว่าไก่พื้นเมืองทั่วไป มีน้ำหนักตัวที่อายุจำหน่าย (12 และ 16 สัปดาห์) สูงกว่า ร้อยละ 30 และผลผลิตไข่ทั้งปีสูงกว่าร้อยละ 40 มีความเป็นแม่ที่ดีสามารถฟักไข่และเลี้ยงลูกได้ สามารถเลี้ยงรอดได้ดีในลักษณะการเลี้ยงของเกษตรกรในหมู่บ้าน (ทวีและคณะ, 2549) จากการปรับปรุงพันธุ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางเศรษฐกิจที่ดีของไก่สายพันธุ์นี้ ที่มีศักยภาพในการส่งเสริมให้เป็นการผลิตในเชิงพาณิชย์

ในด้านการทำให้ไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่เป็นที่รู้จักในวงกว้างนั้น อำนาจและคณะ (2552) ได้ดำเนินการศึกษาเพื่อสร้างการรับรู้เพื่อทำให้ไก่ประดู่หางดำเป็นที่รู้จักของประชาชนและผู้บริโภค โดยผ่านการณรงค์ทั้งในด้านป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายร้านขายเนื้อไก่ที่ระบุถึงชื่อร้าน สายพันธุ์ การรับรองสายพันธุ์ไก่โดยกรมปศุสัตว์และสกว. และการจัดทำถุงบรรจุเนื้อไก่มีฉลากบ่งบอกข้อมูลสายพันธุ์และการรับรองพันธุ์เช่นเดียวกันกับป้ายร้าน จากผลการดำเนินงานดังกล่าวทำให้ไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่เป็นที่รู้จักและมีความต้องการในการเลี้ยงและการบริโภคเนื้อไก่อมากขึ้น และองค์ความรู้และคณะ (2556) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความนุ่มของเนื้อไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ เปรียบเทียบกับไก่อีกสองสายพันธุ์ประดู่หางดำ และไก่เนื้อ พบว่า ไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ มีความเหนียวที่สุด ซึ่งเหมาะกับผู้บริโภคที่ไม่นิยมเนื้อที่ยุ่ยเกินไป และยังมีปริมาณของโคเลสเตอรอลต่ำกว่าเนื้อของไก่เนื้อพันธุ์ผสมทางการค้า จากการวิจัยทั้งการสร้างการรับรู้ การได้ทราบถึงองค์ประกอบทางโภชนาของเนื้อไก่ รวมทั้งลักษณะทางเศรษฐกิจที่ดีของไก่เองจึงเป็นผลทำให้ความต้องการไก่สูงขึ้นมากจนทำให้ในช่วงเวลาต่อมาได้มีการศึกษาวิจัยในการสร้างฟาร์มเกษตรกรเครือข่ายของกรมปศุสัตว์ เพื่อผลิตไก่ให้เพียงพอกับความต้องการของตลาด ทำให้เกิดฟาร์มเครือข่ายมากกว่า 200 ฟาร์ม และผลิตไก่ได้มากกว่า 50,000 ตัวต่อปีเพื่อการบริโภคในครัวเรือน จำหน่ายเป็นไก่ขุน และเป็นไก่พันธุ์ทดแทนออกสู่ตลาดได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าไก่พื้นเมืองสามารถเลี้ยงเป็นอาชีพได้ และในช่วงปี 2555 สกว. ได้ขยายผลการวิจัยออกไปเพื่อให้เกิดผลในวงกว้างมากขึ้น โดยได้สนับสนุนชุดโครงการวิจัยในการสร้างระบบอาชีพการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ที่มีความยั่งยืน โดยถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกร เพื่อสร้าง

อาชีพทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และเป็นการพึ่งพาตนเองโดยใช้พันธุ์ไก่ที่ผลิตได้จากเครือข่ายของเกษตรกรเอง ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยในพื้นที่หลายจังหวัดในภาคเหนือ ทำให้เกิดเกษตรกรในเครือข่ายมากกว่า 200 ราย และผลิตไก่ทั้งที่เป็นไก่พันธุ์ทดแทนและเพื่อการบริโภคมากกว่า 50,000 ตัว (อำนาจและคณะ, 2554) ก่อให้เกิดการสร้างอาชีพทั้งในการเลี้ยงไก่ และอาชีพที่เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่การผลิต เช่น การฆ่าและชำแหละ การจำหน่ายไก่สด และการแปรรูปเนื้อไก่เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม เช่น ไส้อั่วไก่ เป็นต้น (มาลีและคณะ, 2554) นอกจากนี้ศิริพร (2555) ยังได้ทำการศึกษาสร้างตลาดการจำหน่าย ทั้งตลาดระดับบนและระดับกลาง เช่น ตลาดในห้างสรรพสินค้า และตลาดระดับชุมชน เช่น การจำหน่ายเนื้อไก่ในตลาดสด เป็นต้น ซึ่งพบว่าตลาดมีความต้องการเนื้อไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่สูงมากและยังมีศักยภาพในการขยายส่วนแบ่งทางการตลาดอยู่อีกมาก อย่างไรก็ตาม ในด้านการผลิตนั้น ความปลอดภัยทางอาหารเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อผู้บริโภค จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการจัดการระบบการผลิตให้มีความปลอดภัยตลอดห่วงโซ่การผลิต

ห่วงโซ่การผลิตของการผลิตไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่นั้นประกอบด้วย ต้นห่วงโซ่ ได้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ ซึ่งมีทั้งที่เลี้ยงในระบบฟาร์ม และเกษตรกรที่เลี้ยงแบบปล่อยอิสระ กลางห่วงโซ่ คือโรงฆ่าสัตว์ปีก การบรรจุภัณฑ์และการขนส่ง และปลายห่วงโซ่ คือ ร้านจำหน่ายเนื้อไก่สด ซึ่งประเทศไทยเองมีหลักเกณฑ์มาตรฐานเพื่อควบคุมตลอดห่วงโซ่ ประกอบด้วยมาตรฐานฟาร์มสัตว์ปีก มาตรฐานโรงฆ่าสัตว์ปีก และมาตรฐานของร้านจำหน่ายเนื้อสัตว์

มาตรฐานการผลิตสัตว์ปีกของประเทศไทย

มาตรฐานฟาร์มสัตว์ปีก

ในส่วนของการกำหนดมาตรฐานฟาร์มสัตว์ปีกที่มีอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ มาตรฐานฟาร์มไก่พันธุ์ มาตรฐานฟาร์มไก่ไข่ และมาตรฐานฟาร์มไก่เนื้อ (กรมปศุสัตว์, 2554) ซึ่งเป็นมาตรฐานการพัฒนากการเลี้ยงไก่ในรูปแบบของฟาร์มระบบปิดที่มีข้อกำหนดในแต่ละด้านครอบคลุมที่ตั้งของฟาร์ม การจัดการการเลี้ยง การจัดการการป้องกันโรค และการจัดการสิ่งแวดล้อมของฟาร์ม ทั้งนี้ มาตรฐานฟาร์มที่เกี่ยวข้องกับการผลิตไก่พื้นเมืองเพื่อการบริโภคเนื้อได้แก่ มาตรฐานฟาร์มฟาร์มไก่พันธุ์และฟาร์มไก่เนื้อ อย่างไรก็ตาม มาตรฐานดังกล่าวมีข้อกำหนดที่มีความเข้มงวด และมีความเหมาะสมกับฟาร์มที่มีการเลี้ยงในเชิงการค้า ซึ่งจากรายงานของ อำนาจและคณะ (2555) พบว่า ฟาร์มไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่แบบฟาร์มผลิตพันธุ์ และฟาร์มไก่ขุน สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดของมาตรฐานฟาร์มไก่พันธุ์และฟาร์มไก่เนื้อได้ แต่เกษตรกรรายย่อยที่มีการเลี้ยงแบบปล่อยอิสระ ไม่สามารถพัฒนาตามข้อกำหนดดังกล่าวได้

อีกมาตรฐานหนึ่งที่กำลังเป็นที่สนใจมากขึ้นทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย คือ การผลิตระบบปศุสัตว์อินทรีย์ โดยประเทศไทยเองก็มีข้อกำหนดมาตรฐานการเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์แบบปล่อยอิสระ (Free-range organic egg farming) โดยหน่วยงานที่มีหน้าที่ควบคุมได้แก่ ศูนย์ปศุสัตว์อินทรีย์ กองบำรุงพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ โดยเป็นมาตรฐานของระบบการจัดการเลี้ยงไก่ที่ปล่อยให้ไก่ได้ออกมา

ภายนอกคอกหรือโรงเรือนได้อย่างอิสระ โดยเป็นพื้นที่ที่มีหญ้าปกคลุม ทำให้ไก่ได้แสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติ เช่น การคลุกฝุ่น การไถ่ขน การจิกกินพืช ผัก แมลง ทำให้ไก่ไม่เครียด และมีการจัดการสภาพสิ่งแวดล้อมของฟาร์มที่ดี เพื่อเป็นไปตามหลักสวัสดิภาพสัตว์ โดยข้อกำหนดของมาตรฐานการเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์แบบปล่อยอิสระนั้นครอบคลุมการจัดการการเลี้ยงทั้งด้าน พื้นที่การเลี้ยง แหล่งที่มาของสัตว์ การจัดการโรงเรือนและการเลี้ยงปล่อย การจัดการอาหารที่ต้องเป็นอาหารอินทรีย์ การจัดการด้านการป้องกันควบคุมโรค รวมถึงการขนส่งและการฆ่าและ (กรมปศุสัตว์, 2553) ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ เป็นระบบที่มีการตรวจสอบรับรองโดยกรมปศุสัตว์ ทำให้สามารถสร้างความเชื่อมั่นและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ไข่ไก่ที่ผลิตออกมาได้ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ ก็ยังมีข้อจำกัด เช่น ขาดการศึกษาวิจัยในองค์ความรู้ในด้านการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์แบบครบวงจร ขาดปัจจัยการผลิตที่เหมาะสมกับรูปแบบการผลิตแบบอินทรีย์ เช่น พันธุ์สัตว์ที่เหมาะสมกับรูปแบบการเลี้ยงแบบอินทรีย์ รวมถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตจากแบบเดิมไปเป็นปศุสัตว์อินทรีย์มีความยุ่งยาก ซับซ้อน เป็นต้น ทำให้ฟาร์มที่ต้องการเลี้ยงแบบอินทรีย์ยังไม่แพร่หลายมากนัก

อีกทางเลือกหนึ่งของของการเลี้ยงไก่ที่ทำให้ไก่มีความสุข หรือ Happy chicken ที่กำลังแพร่หลายในต่างประเทศ เช่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อังกฤษและสหภาพยุโรป คือรูปแบบการเลี้ยงสัตว์แบบไม่ขังในกรง เป็นการเลี้ยงแบบปล่อย หรือ non-cage system เช่น การเลี้ยงแบบปล่อยอิสระ (Free range system) ซึ่งมีข้อกำหนดหลายประการที่คล้ายกับการเลี้ยงแบบอินทรีย์ เช่น มีพื้นที่ในการเลี้ยงแบบปล่อยอิสระ การป้องกันควบคุมโรค แต่มีข้อแตกต่างกันในบางข้อกำหนด เช่น พื้นที่การเลี้ยงแบบปล่อยอิสระนั้นไม่ต้องมีการรับรองว่าเป็นพื้นที่อินทรีย์ และอาหารที่ใช้เลี้ยงไม่จำเป็นต้องเป็นอาหารอินทรีย์ เป็นต้น (DEFRA, 2001; DEFRA, 2010; EU, 2008; FREPA, 2011) อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าในต่างประเทศจะยังไม่มีมีการรับรองมาตรฐานในด้านกฎหมายของระบบปศุสัตว์แบบปล่อยอิสระนี้ แต่ก็มี การระบุในฉลากผลิตภัณฑ์ เช่น เนื้อหรือไข่ ว่า เป็นการผลิตจากฟาร์มในระบบใด ซึ่งระบบนี้น่าจะมีความเหมาะสมกับรูปแบบการเลี้ยงของไก่พื้นเมืองของไทย แต่อย่างไรก็ตาม จำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยรูปแบบของระบบฟาร์มแบบปล่อยอิสระที่เหมาะสมกับประเทศไทยที่เกษตรกรสามารถปฏิบัติได้และสามารถผลิตไก่ที่ยังคงมีความปลอดภัยทางอาหารเช่นเดียวกับระบบการผลิตในรูปแบบฟาร์มหรือระบบปศุสัตว์อินทรีย์ ทั้งนี้ เนื่องจากยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในประเทศไทย จึงได้มีการเริ่มต้นการศึกษาวิจัยในด้านการเลี้ยงไก่แบบปล่อยอิสระ โดย เจนรงค์ และคณะ (2014) ได้เปรียบเทียบสมรรถภาพการผลิตของไก่ไข่พันธุ์โรดไทยและไก่ไข่ไทยระหว่างรูปแบบการเลี้ยงปล่อยอิสระกับการเลี้ยงแบบขังคอก และรายงานว่าการเลี้ยงไก่ไข่ทั้งสองสายพันธุ์ในระบบปล่อยอิสระนั้น ให้ผลผลิตไม่แตกต่างกันกับการเลี้ยงในระบบขังคอก แต่ให้ข้อดีในด้านของสวัสดิภาพของสัตว์ ซึ่งเป็นการศึกษาที่ชี้ให้เห็นถึงข้อดีของการเลี้ยงแบบปล่อย อย่างไรก็ตาม การศึกษาในด้านนี้ในประเทศไทยยังมีน้อยมาก โดยเฉพาะในไก่พื้นเมือง จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาทั้งในด้านสมรรถภาพการผลิตไก่พื้นเมืองในรูปแบบ

ปล่อยอิสระ การยอมรับของเกษตรกร ความปลอดภัยทางอาหาร รวมไปถึงการผลักดันเชิงนโยบาย เพื่อให้กรมปศุสัตว์ได้ใช้เป็นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมือง

โรงฆ่าสัตว์ปีก

ประเทศไทยมีกฎหมาย และระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลเกี่ยวกับโรงฆ่าสัตว์หลายฉบับซึ่งสามารถแบ่งได้เป็นมาตรฐานบังคับที่เป็นข้อกำหนด และมาตรฐานสมัครใจ

มาตรฐานที่บังคับเป็นข้อกำหนดที่สำคัญคือ พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ 2535 และกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ.2555 ซึ่งในข้อกำหนดจะครอบคลุมถึง สถานที่ตั้งของที่พักสัตว์และโรงฆ่า จะต้องอยู่ในสถานที่เหมาะสม บริเวณภายนอกของโรงฆ่า โครงสร้างภายในโรงฆ่า บริเวณภายในโรงฆ่าสัตว์ เครื่องมือ เครื่องจักร อุปกรณ์ที่ใช้ในโรงฆ่าสัตว์ ลักษณะของโรงพักสัตว์ การจัดการของเสียและน้ำเสียจากโรงฆ่าสัตว์ การขนส่งและการเคลื่อนย้ายสัตว์ การฆ่าที่เป็นไปตามหลักสวัสดิภาพสัตว์และสุขศาสตร์ที่ดี มีหลักเกณฑ์และวิธีการป้องกันการระบาดของโรคติดต่อโดยเฉพาะการมีพนักงานตรวจสัตว์ก่อนและหลังการฆ่าและชำแหละ และมีการจัดการสุขอนามัยที่ดี ทั้งนี้โดยกฎหมายได้กำหนดว่า โรงฆ่าสัตว์ทุกโรงในประเทศไทยต้องมีใบอนุญาตการจัดตั้งโรงฆ่าสัตว์ และการฆ่าสัตว์ (แบบ ขจส.2) ดังนั้น พรบ. การฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 และ กฎกระทรวง การกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2555 จึงเป็นกฎหมายพื้นฐานของโรงฆ่าสัตว์ปีก

นอกจากข้อกำหนดข้างต้นแล้ว ยังมีกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับโรงฆ่าสัตว์ปีก เช่น พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2549 พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติ วัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ. 2518 เป็นต้น ซึ่งหากผู้เกษตรกรหรือประกอบการต้องการพัฒนาโรงฆ่าสัตว์ปีกแล้วจำเป็นจะต้องศึกษาและปฏิบัติตามข้อกำหนดดังกล่าว

ในส่วนของมาตรฐานโรงฆ่าที่เป็นแบบการพัฒนาแบบสมัครใจได้แก่ มาตรฐานสินค้าเกษตร และอาหารแห่งชาติ มกอช.9008-2549 เรื่องการปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าสัตว์ปีก (Good manufacturing practices for poultry abattoir, GMP) ซึ่งจะเป็นการควบคุมการฆ่าและชำแหละ ตั้งแต่ การขนส่งสัตว์ปีกมีชีวิตจากฟาร์มเข้าโรงฆ่า การฆ่าสัตว์ปีกแบบไม่ทรมาน การจัดการซากสัตว์ปีก วิธีปฏิบัติในโรงฆ่าสัตว์ปีกที่ถูกสุขลักษณะ ตลอดจนการขนส่งซากสัตว์ปีก เนื้อสัตว์ปีกและผลผลิตจากโรงฆ่าถึงสถานที่จำหน่าย จะเห็นได้ว่า GMP จะมีขอบข่ายข้อกำหนดที่มากกว่าข้อกำหนดของ ขจส.2 โดยเฉพาะในด้านการจัดการซากสัตว์ปีก ต้องมีวิธีการลดอุณหภูมิซาก และมีการจัดการขนส่งที่ดีจากโรงฆ่าไปยังสถานที่จำหน่ายเพื่อป้องกันการปนเปื้อนของเชื้อก่อโรค และหากเป็นโรงฆ่าสัตว์ปีกที่ดำเนินการเพื่อการส่งออกนั้น กรมปศุสัตว์ก็ได้ออกข้อกำหนดระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการบังคับใช้ระบบการวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม (ระบบ HACCP) สำหรับโรงงานฆ่าสัตว์และโรงงานผลิตผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์

เพื่อการส่งออก พ.ศ. 2547 เพื่อให้ผู้ประกอบการที่มีความประสงค์จะส่งออกเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ ถือเป็นแนวทางปฏิบัติ

จากการศึกษาของศิริพร (2555) พบว่าผู้บริโภคมีความต้องการเนื้อไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่สูงมาก และยังได้รายงานว่ามีการจำหน่ายเนื้อไก่สดทั้งในตลาดระดับบน เช่น ซูเปอร์มาเก็ต ตลาดระดับกลาง เช่นร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ และตลาดระดับล่าง ได้แก่ ในตลาดสดต่างๆ โดยสัดส่วนของตลาดระดับล่าง มีประมาณ 80% และตลาดระดับกลางและระดับบนมีสัดส่วนทางการตลาดประมาณ 20% และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นโอกาสที่ดีสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่เอง แต่อย่างไรก็ตาม ในการจำหน่ายเนื้อไก่สดในตลาดระดับบนและระดับกลางนั้น เงื่อนไขหนึ่งที่สำคัญคือเนื้อไก่จำเป็นต้องผ่านการฆ่าและชำแหละในโรงฆ่าสัตว์ปีกที่ได้รับการรับรองการปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าสัตว์ปีก จึงจะยอมรับให้จำหน่ายในตลาดระดับบน และถึงแม้ว่าตลาดระดับล่างจะยังไม่เข้มงวดในเรื่องมาตรฐานเนื้อสัตว์ปีกมากนัก แต่ในด้านการผลิตเนื้อไก่ให้มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภคในทุกๆระดับก็มีความสำคัญเช่นกัน ดังนั้น โรงฆ่าสัตว์ปีกจึงมีความสำคัญในห่วงโซ่การผลิต

จากการศึกษาของวสันต์และคณะ (2550) ได้สำรวจและประเมินโรงฆ่าสัตว์ปีกในประเทศไทย ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 5 (พ.ศ.2539) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 ใน 58 จังหวัด ระหว่างปี 2546-2549 พบว่า โรงฆ่าสัตว์ปีกที่ได้รับใบอนุญาตมีเพียง 30 แห่งจาก 922 แห่ง หรือเพียง 3.25% เท่านั้น และจากการประเมินตามข้อกำหนดก็ยังพบว่า สถานที่ตั้งและโครงสร้างของโรงฆ่าสัตว์ในส่วนของพื้นห้อง ผนังและเพดานห้อง ห้องเก็บอุปกรณ์ ห้องน้ำห้องส้วม เครื่องมือเครื่องใช้เฉพาะที่สัมผัสกับเนื้อสัตว์ การติดตั้งเครื่องมือที่ติดตั้งประจำที่ รวมถึงการสุขาภิบาลยังผ่านเกณฑ์น้อยมาก คือไม่เกิน 10% ด้านกระบวนการฆ่าสัตว์ไม่มีการตรวจโรคสัตว์ก่อนทำการฆ่าและยังไม่มีวิธีการควบคุมอุณหภูมิเนื้อสัตว์ และการป้องกันการปนเปื้อนในช่วงระหว่างขนส่ง สอดคล้องกับการศึกษาของอำนวยการและคณะ (2555) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาโรงฆ่าสัตว์ปีกชุมชนในเครือข่ายผลิตไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่และได้รายงานว่า เครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่จะผลิตไก่ได้ไม่มากนัก โดยมีปริมาณการเชือดเฉลี่ยวันละ 30-50 ตัว ซึ่งโรงฆ่าที่เหมาะสมก็น่าจะเป็นโรงฆ่าขนาดเล็กหรือโรงฆ่าชุมชน นอกจากนี้ยังได้รายงานว่าข้อกำหนดของโรงฆ่าสัตว์ปีกที่มีในปัจจุบันมีความเหมาะสมกับโรงฆ่าขนาดใหญ่และขนาดกลาง แต่โรงฆ่าขนาดเล็กนั้นไม่สามารถพัฒนาตามข้อกำหนดดังกล่าวได้

อีกประการหนึ่งที่สำคัญของการพัฒนาโรงฆ่าสัตว์ปีก คือยังไม่มีรายงานวิจัยเกี่ยวกับโรงฆ่าสัตว์ปีกในด้านการพัฒนาโรงฆ่าขนาดเล็กที่มีข้อกำหนดที่เกษตรกรปฏิบัติได้ ทำให้เป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาการผลิตเนื้อไก่พื้นเมืองให้มีความปลอดภัยทางอาหาร ดังนั้น การศึกษาวิจัยเพื่อที่จะพัฒนาโรงฆ่าขนาดเล็กให้มีการจัดการสุขศาสตร์ที่ดี มีกระบวนการฆ่าที่เหมาะสมตามข้อกำหนดของกรมปศุสัตว์ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาระบบการผลิตไก่พื้นเมืองของประเทศไทย

การจำหน่ายเนื้อไก่สด

ในส่วนของการจำหน่ายเนื้อสัตว์นั้น ข้อกำหนดที่เป็นเกี่ยวข้องได้แก่ สถานที่จำหน่ายเนื้อสัตว์สะอาด ซึ่งเป็นข้อกำหนดที่รับรองว่าเนื้อสัตว์ที่จำหน่ายนั้นมาจากกระบวนการฆ่าและชำแหละที่ได้มาตรฐาน ผ่านมาตรฐานด้านสุขอนามัย มีความปลอดภัยทางอาหารต่อผู้บริโภค ร้านหรือแผงจำหน่ายต้องผ่านการประเมินด้านสุขอนามัย ความสะอาด และเนื้อสัตว์ต้องไม่มีการปนเปื้อนเชื้อก่อโรค เช่น ซัลโมเนลลา เป็นต้น (กรมปศุสัตว์, 2552) ซึ่งอำนาจและคณะ (2555) ได้ศึกษาในด้านการพัฒนาแผงจำหน่ายไก่สดในตลาดสดพบว่า แผงจำหน่ายไก่สดมีศักยภาพที่จะพัฒนาแผงให้ถูกสุขอนามัยได้ แต่เงื่อนไขหนึ่งที่ผู้ประกอบการยังไม่สามารถปฏิบัติได้คือ เนื้อไก่ต้องมาจากโรงฆ่าที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน สอดคล้องกับการศึกษาของศิริพรและคณะ (2555) ที่ได้รายงานว่าอุปสรรคสำคัญของจำหน่ายเนื้อไก่สดในตลาดบนกี้คือเนื้อไก่ต้องผลิตจากโรงฆ่าที่ได้รับการมาตรฐานเช่นเดียวกัน ดังนั้น การพัฒนาโรงฆ่าสัตว์ปีกที่เหมาะสมกับการผลิตเนื้อไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ จึงมีความจำเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาระบบการผลิตไก่ทั้งระบบ

โอกาสและความท้าทาย

กรมปศุสัตว์ได้ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัยในการพัฒนาไก่พื้นเมืองสายพันธุ์ประดู่หางดำเชียงใหม่ ที่มีลักษณะภายนอกที่เป็นเอกลักษณ์ของสายพันธุ์ และเป็นลักษณะที่ดีทางเศรษฐกิจ ทั้งในด้านสีของปาก หน้าแข้ง และขนที่มีสีดำ ขนาดลำตัวที่ใหญ่กว่า มีอัตราการเจริญเติบโตที่ดีกว่า และแม่ไก่ให้จำนวนไข่ตลอดช่วงการให้ไข่ที่มากกว่าไก่พื้นเมืองทั่วไป นอกจากนี้ ไก่แม่พันธุ์ยังคงมีลักษณะความเป็นแม่ที่ดีโดยยังมีพฤติกรรมในการฟักไข่และเลี้ยงลูกไก่ได้ดี ทำให้สามารถนำไปเลี้ยงในสภาพการเลี้ยงในหมู่บ้านได้ดี ได้มีการวิจัยต่อยอดในด้านคุณค่าทางโภชนาการของเนื้อไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ ซึ่งพบว่าเนื้อมีความเหนียวนุ่ม และมีปริมาณโคเลสเตอรอลต่ำกว่าไก่เนื้อพันธุ์ผสมทางการค้า ทำให้เป็นโอกาสของการพัฒนาการจำหน่ายเนื้อไก่พื้นเมืองประดู่หางดำเชียงใหม่ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาวิจัยในด้านการสร้างการรับรู้ให้แก่ผู้บริโภค ผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นถึงผู้บริโภคมีความพึงพอใจในรสชาติของเนื้อไก่ และทำให้เนื้อไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคในวงกว้าง มีการพัฒนาฟาร์มเครือข่ายมากกว่า 200 ฟาร์มที่สามารถผลิตไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ที่เป็นทั้งการบริโภคในครัวเรือน จำหน่ายเป็นไก่ขุน และเป็นไก่พันธุ์ทดแทนได้อย่างต่อเนื่อง มีการศึกษาด้านวิธีการตลาดของการจำหน่ายเนื้อไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ จากการดำเนินงานวิจัยอย่างต่อเนื่องและรอบด้าน ทำให้ไก่การเลี้ยงไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่มีศักยภาพทางการตลาดสูงมากและสามารถพัฒนาการเลี้ยงไก่ให้เป็นอาชีพได้

อย่างไรก็ตาม ในการผลิตเนื้อไก่นั้น ความปลอดภัยทางอาหารเป็นประเด็นหนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญ ซึ่งการผลิตเนื้อไก่พื้นเมืองให้มีความปลอดภัยสู่ผู้บริโภคนั้น จำเป็นต้องควบคุมตั้งแต่ฟาร์มเครือข่าย โรงฆ่า การขนส่ง และแผงจำหน่ายไก่สด ดังนั้นรูปแบบการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ ที่มี

ทั้งแบบฟาร์มระบบปิด และรูปแบบปล่อยธรรมชาติ (Free range) จึงมีความจำเป็นต้องได้รับการรับรองมาตรฐานการเลี้ยง โดยฟาร์มระบบปิดนั้นสามารถใช้ข้อกำหนดมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ที่มีใช้ในปัจจุบันเพื่อพัฒนาฟาร์มได้ ส่วนการเลี้ยงแบบปล่อยนั้น ปัจจุบันมีข้อกำหนดมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ ซึ่งมีข้อกำหนดที่ชัดเจน เข้มงวด และเป็นสากล แต่ส่วนของการเลี้ยงแบบปล่อยอิสระนั้น ปัจจุบันยังไม่มีมาตรฐานรองรับ และยังไม่มีการศึกษาวิจัยในด้านนี้ไม่มากนักในประเทศไทย จึงเป็นรูปแบบการเลี้ยงไก่พื้นเมืองแนวทางหนึ่งที่ต้องศึกษา เนื่องจากสอดคล้องกับวิถีชีวิต และวิถีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของไทย แต่อาจต้องพัฒนารูปแบบ ข้อกำหนด/แนวทาง หลักเกณฑ์ในการพัฒนามาตรฐานการเลี้ยงสำหรับฟาร์มไก่พื้นเมืองและการปล่อยธรรมชาติที่เกษตรกรสามารถปฏิบัติได้และได้รับการพิสูจน์ว่ายังมีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค การพัฒนาโรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดเล็กที่มีข้อกำหนดที่เกษตรกรหรือผู้ประกอบการสามารถปฏิบัติได้ แต่ยังคงมีระบบการผลิตเนื้อไก่ที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานด้านความปลอดภัยอาหาร รวมทั้งการพัฒนาความปลอดภัยทางอาหารของร้านจำหน่ายเนื้อไก่ เพื่อให้สามารถผลิตเนื้อไก่ที่มีความปลอดภัยทางอาหารให้แก่ผู้บริโภค ซึ่งเป็นการพัฒนาด้านความปลอดภัยอาหารตลอดห่วงโซ่การผลิตของไก่พื้นเมืองพันธุ์ประดู่หางดำเชียงใหม่

เอกสารอ้างอิง

- Amnuay Leotaragul, Onanong Pimcomelai, and Udomsri Intharachote. (2007). Diversity of phenotypic characteristics of Thai Indigenous Pradu Hangdum chicken. Page 291-298. In Proceedings of 45th Kasetsart University Annual Conference: Animals and Veterinary Medicine. Bangkok: Kasetsart University. (In Thai)
- Amnuay Leotaragul, Chatri Prathum, and Siripun Morathop. (2009). Guidance for Customers Perception of Pradu Hangdum Chiangmai 1 Chicken. Retrieved from: http://elibrary.trf.or.th/project_content.asp?PJID=RDG5120054. (In Thai)
- Amnuay Leotaragul, Siripun Morathop, Darunee Na Rungsri, Chatri Prathum, Santi Pangmao, and Aphirak Phianmongkhol. (2011a). Identity Creation of Pradu Hangdum Chiangmai 1 Chicken. Retrieved from: http://elibrary.trf.or.th/project_content.asp?PJID=RDG5320013. (In Thai)
- Chaleaw Boonman and Saran Wispen. (2009). The evaluation of feasibility of native chicken production for commerce in the community level case study : Mai-Ma-Dan Grilled Chicken, Baan-Kean Grilled Chicken and Native Chicken trading in the market of Srisaket, Yasothorn, and Ubon Ratchathani Province. Retrieved from: http://elibrary.trf.or.th/project_content.asp?PJID=RDG5120075 (In Thai)
- Department of Livestock Development (2003). Livestock breed. Retrieved from: http://breeding.dld.go.th/research-AHD/Document/breeding/breeding_type/animalbreed%5B1%5D.pdf (In Thai)
- Department of Livestock Development (2005). Handbook of organic livestock production (for farmers and entrepreneur). Retrieved from: <http://agz-ebook.lib.ku.ac.th/index.php/component/content/article/883> (In Thai)
- Department of Livestock Development. (2009a). Handbook of evaluation of sanitary meat shop. Online]. Available from http://pvlo-nak.dld.go.th/project/chop_block53/manual.pdf
- Department of Livestock Development. (2009b). Handbook of livestock farm standard certification. Retrieved from: <http://certify.dld.go.th/th/images/Download/Standard%20Farm/Manual/01.pdf> (In Thai)
- Department for Environment Food & Rural Affairs. (2010). Subject: Marketing standards for eggs and poultry meat. Retrieved from: <http://archive.defra.gov.uk/foodfarm/food/industry/sectors/eggspoultry/faq/marketing.htm>.
- Department for Environment Food & Rural Affairs. (2001). Subject: The welfare of hens in free

range systems. Retrieved from:

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/69366/pb6490-hens-020130.pdf

European Union. (2008). COMMISSION REGULATION (EC) No 589/2008 of 23 June 2008 laying down detailed rules for implementing Council Regulation (EC) No 1234/2007 as regards marketing standards for eggs. Retrieved from: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:163:0006:0023:EN:PDF>.

Free Range Egg & Poultry Australia. (2011). Subject: Rangecare's code of practice for accreditation by Free Range Egg and Poultry Australia Ltd. Retrieved from: <http://frepa.com.au/wp-content/uploads/2010/06/RangeCare-Code-of-Practice-for-Accrediation.pdf>.

Jennarong Kammongkun, Chalermpon Boonjue, Choosak Prapasawat, and Amnuay Leotaragul. (2014). Production performance of laying hens kept in floor pens and free range. Retrieved from: <ftp://202.28.92.38/Conference15/Submission/jennarong1.docx>. (In Thai)

Malee Muagkul, Kanokwan Plasila, and Wassana Sepa. (2011). Research and Recipe Development of Black Feather Indigenous Chicken (Pradu Hangdum Chiang Mai 1). Retrieved from: http://elibrary.trf.or.th/project_content.asp?PJID=RDG5320020 (In Thai)

Ministry of Agriculture and Cooperatives (2012). Ministerial Regulation on Determination of Criteria, Procedures and Conditions for Establishing the Slaughterhouse, Lairage and Animal Slaughter B.E. 2555 (2012). In: MOAC (ed.). Bangkok: Royal Thai Government Gazette

Sawai Namkun, Siripun Morathop, and Amnuay Leotaragul. (1998). Body weight and mortality of native chickens raised under the local condition. Page 86. In Proceedings of the 36th Kasetsart University Annual Conference: Abstract. Bangkok: Kasetsart University. (In Thai)

Sawai Namkun, Jaruwat Chinsuwan, and Amnuay Leotaragul. (1998). Prediction for body weight of native chickens at 16 and 20 weeks. Page 87. In Proceedings of the 36th Kasetsart University Annual Conference: Abstracts. Bangkok: Kasetsart University. (In Thai)

Siriporn Kiratikarnkul. (2012). Value Creation of Pradu-Hangdum Chicken to the Consumer's

Perception in Chiangmai Province. Retrieved from:

http://elibrary.trf.or.th/project_content.asp?PJID=RDG5520008.

Tawee Oboun, Sawai Namkhun, and Amnuay Leotaragul. (2004). Formation of Foundation Stock of Thai Indigenous Chicken(Pradu Hangdum) 7. Performance Test in Local Condition of the Chicken. Page 416-424. Proceedings of 44th Kasetsart University Annual Conference: Animal, Veterinary Medicine. Bangkok: Kasetsart University. (In Thai) (In Thai)

The National Bureau of Agricultural Commodity and Food Standards. (2005). Good Manufacturing Practices for Poultry Abattoir. Retrieved from:

http://www.acfs.go.th/standard/download/eng/poultry_abattoir.pdf.

Udomsri Intharachote. (2008). Establishment Foundation Stock of Four Breeds of Thai Indigenous Chickens. Retrieved from:

http://elibrary.trf.or.th/project_content.asp?PJID=RDG4820015. (In Thai)

Ungkanaporn Pongduang, Amnuay Leotaragul, Aphirak Pianmongkol, Prodepran Thakeow, and Sanchai Jaturasitha. (2013). Tenderness of Pradu Hang Dam Chiang Mai 1, Pradu Hang Dam's crossbred and broiler. KHON KAEN AGR. J. 41 SUPPL. 1, 21-26. (In Thai)

Wasan Kueylaw, Sudarat Kueylaw, and Anucha Moom-on. (2008). Assessment of Domestic Slaughterhouses and Meat Quality in Thailand (Technical Document No. : 51 (2) - 0312 – 041). Bureau of Livestock Standard and Certification: Department of Livestock Development, Bangkok. (In Thai)

ภาคผนวกที่ 5

การขับเคลื่อนเชิงนโยบายของมาตรฐานการผลิตไก่พื้นเมือง



ข้อมูลผลงานสำคัญของหน่วยงานระดับกระทรวง
ประจำปีฉันทที่ 23 พฤษภาคม - อาทิตยที่ 29 พฤษภาคม 2559
หน่วยงาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สรุปผลการดำเนินงาน โครงการ/กิจกรรม

กระทรวงเกษตรฯ เล็งกระดบ "ฟาร์มเลี้ยงไก่พื้นเมือง"

กระทรวงเกษตรฯ เล็งกระดบ "ฟาร์มเลี้ยงไก่พื้นเมือง" เป็ดทางเกษตรกรรายย่อยพัฒนาคุณภาพมาตรฐานสินค้าป้อนโมเดิร์นเทรด และร้านอาหารพรีเมียม สร้างความเชื่อมั่นตลาด-ผู้บริโภค เพิ่มโอกาสทำเงิน สร้างรายได้



พลเอก นิตรชัย สาริกัลยะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็ดเผยว่า ได้มอบหมายให้สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) และกรมปศุสัตว์ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งจัดทำร่างมาตรฐานสินค้าเกษตรเรื่อง การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่พื้นเมือง เพื่อเป็นแนวทางให้เกษตรกรรายย่อยสามารถปฏิบัติและพัฒนาฟาร์มเลี้ยงไก่พื้นเมืองเข้าสู่ระบบมาตรฐานได้จริง ทั้งยังเป็นแรงจูงใจและช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพเนื้อไก่พื้นเมืองที่มีความปลอดภัย เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค และตรงตามความต้องการของตลาด ขณะเดียวกันยังช่วยลดความเสี่ยงต่อการเกิดโรคระบาดสัตว์ปีก ทำให้เกษตรกรได้ผลผลิตสูงขึ้น ซึ่งจะให้มีรายได้เพิ่มขึ้นและช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตดีขึ้นด้วย

ทั้งนี้ มาตรฐานฯ ดังกล่าว ครอบคลุมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองไทยและไก่พื้นเมืองลูกผสม และมีการกำหนดเกณฑ์การเลี้ยงไก่พื้นเมืองแบบเลี้ยงปล่อยอิสระ (Free-range) ที่ให้ไก่สามารถแสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติได้ ซึ่งแตกต่างจากการเลี้ยงไก่เนื้อ และไก่ไข่เชิงพาณิชย์ อาทิ มีพื้นที่เลี้ยงปล่อยอิสระภายนอกโรงเรือนอย่างเพียงพอ ให้ไก่มีความเป็นอยู่ตามธรรมชาติ และมีต้นไม้หรือร่มเงาเพื่อให้ไก่ได้พักผ่อน นอกจากนั้น ต้องมีพื้นที่

ที่มีหญ้าหรือพืชที่เป็นอาหารให้ไก่จิกกิน อย่างน้อยร้อยละ 40 ของพื้นที่ โดยพืชดังกล่าวต้องมีการหมุนเวียนหรือพักแปลง กรณีหญ้าหรือพืชที่เป็นอาหารไก่ไม่เพียงพอต้องมีการเสริมหญ้าหรือพืชจากภายนอก และข้อกำหนดยังระบุด้วยว่า ไก่ต้องถูกปล่อยเลี้ยงภายนอกโรงเรือนไม่น้อยกว่าวันละ 8 ชั่วโมง เป็นต้น

ด้านนางสาวดวงเดือน ศตะนาวัน เลขานุการสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) กล่าวว่า เมื่อการยกร่างมาตรฐานฯ ไก่พื้นเมืองแล้วเสร็จ และประกาศใช้อย่างเป็นทางการ จะถือเป็นการก้าวกระโดดของวงการไก่พื้นเมืองเพื่อการบริโภคที่เดียว เพราะปัจจุบันถึงแม้จะมีความนิยมบริโภคไก่พื้นเมือง ที่ผู้บริโภคเรียกกันว่า "ไก่บ้าน" มากขึ้น แต่ยังไม่มีการให้การรับรองมาตรฐานการเลี้ยง หรือ GAP เลย ในขณะที่มีการเลี้ยงไก่เนื้อ ไก่ไข่ มีมาตรฐานครบวงจรแล้วทั้ง GAP, GMP และอื่นๆ คาดว่า ฟาร์มไก่พื้นเมืองเกษตรกรรายย่อยจะพัฒนาระบบการผลิตเข้าสู่มาตรฐานฟาร์มอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยเพิ่มโอกาสทางการค้าและการตลาดโดยเฉพาะโมเดิร์นเทรด ที่เริ่มมีความต้องการเนื้อไก่พื้นเมืองคุณภาพสูง รวมทั้งร้านอาหารพรีเมียมที่สามารถสร้างสรรค์เมนูพิเศษจากไก่พื้นเมืองเนื่องจากเนื้อนุ่มรสชาติอร่อย ทั้งยังผลักดันให้เกิดอุตสาหกรรมไก่พื้นเมืองอย่างเป็นรูปธรรมช่วยเพิ่มมูลค่าการจำหน่ายทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ที่สำคัญยังสามารถรักษาสายพันธุ์ลักษณะดีของไก่พื้นเมืองไทยไว้ได้อย่างยั่งยืน ที่สำคัญเป็นการเพิ่มมูลค่า และรายได้ให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองด้วย

ไก่พื้นเมืองเป็นสัตว์เศรษฐกิจสำคัญในชุมชนและท้องถิ่นและเป็นแหล่งอาหารที่สร้างความมั่นคงทางอาหารให้คนไทยมาตลอด นอกจากนี้ การเลี้ยงไก่พื้นเมืองยังเป็นทางเลือกอาชีพสำหรับเกษตรกรรายย่อยเนื่องจากใช้เงินลงทุนน้อย ดูแลจัดการง่าย ทนทานต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และทนต่อการเป็นโรคได้ดี ปัจจุบันประเทศไทยมีเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองกว่า 2.36 ล้านครัวเรือน และมีไก่พื้นเมืองไม่น้อยกว่า 72.5 ล้านตัว ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น โดยพันธุ์ไก่พื้นเมืองที่เลี้ยงมีหลายสายพันธุ์ เช่น ไก่พันธุ์ประตู่หางดำ ไก่พันธุ์เหลืองหางขาว ไก่พันธุ์แดง ไก่พันธุ์ซี และไก่พื้นเมืองลูกผสม เป็นต้น ซึ่งราคาซื้อขายไก่พื้นเมืองจะสูงกว่าไก่เนื้อ หากระบบการผลิตมีมาตรฐานจะทำให้มีโอกาสในการเข้าสู่ตลาดและมีช่องทางจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

รายชื่อผู้ประสานงานโครงการ/กิจกรรม

นางสาวนันทิกา แสงจันทร์ ตำแหน่ง นักประชาสัมพันธ์ชำนาญการ หน่วยงาน สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ หมายเลขโทรศัพท์เคลื่อนที่ 081-8342064 หมายเลขโทรสาร 02-5613928 อีเมล ple_nan@hotmail.com